

*31 2/2024

DZIEDZICTWO
KULTUROWE

MŁODA PALESTRA

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

9 11722991801002
ISSN 2293-9072

dziedzictwo
kulturowe

MŁODA PALESTRA

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

Szanowne Koleżanki,

Szanowni Koledzy,

Przed Wami nowy numer „Młodej Palestry”, której lekturę ułatwiać będzie okres urlopowo-wakacyjny.

To już ponad trzy lata funkcjonowania Waszego pisma w nowej, odświeżonej formule. W tym okresie udało się na ten moment zrealizować osiem wydań, każde na bardzo wysokim poziomie merytorycznym. Fakt, iż „Młoda Palestra” ukazuje się cyklicznie, świadczy o dużej pracy, determinacji całej redakcji, na czele z Redaktorami Naczelnymi.

Odświeżając formułę czasopisma, planowaliśmy – co, mamy nadzieję, udało się zrealizować – stworzenie ogólnopolskiego medium służącego wymianie myśli, ścieraniu się poglądów w kontekście dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości prawnej, w jakiej w dalszym ciągu przychodzi nam wszystkim funkcjonować.

Niezmiennie zachęcamy aplikantki i aplikantów adwokackich do angażowania się nie tylko w proces szkolenia, przygotowanie do kolejnych kolokwii, egzaminu zawodowego, ale do brania udziału w szeroko pojętym życiu samorządowym, akcjach integracyjnych, edukacyjnych i innych.

Pamiętajcie, co podkreślaliśmy wcześniej przy okazji poprzednich wydań, że jednym z przejawów zaangażowania w życie samorządowe jest właśnie włączenie się w redagowanie „Młodej Palestry”, co daje szansę na pogłębianie swoich zainteresowań, rozwijanie ich, ale też na nawiązywanie niezwykle cennych kontaktów zarówno zawodowych, jak i towarzyskich.

Aktualnie adwokatura wchodzi w okres kolejnych zebrań sprawozdawczo-wyborczych w poszczególnych izbach adwokackich, których zwieńczeniem będzie zwołany przez Naczelną Radę Adwokacką na 27–29 czerwca 2025 roku w Bydgoszczy Krajowy Zjazd Adwokatury.

Część czytelników będzie zapewne posiadała czynne i bierne prawa wyborcze zarówno na zgromadzeniach izbowych, jak i Krajowym Zjeździe Adwokatury. Życzymy Państwu świadomych wyborów, a osobom, które uzyskają mandat do sprawowania władz w Adwokaturze, wytrwałości w realizacji założonych celów.

Jesień to czas kolokwii i egzaminu próbnego. Komisja Aplikacji Adwokackiej Naczelnej Rady Adwokackiej planuje przeprowadzenie dodatkowych zajęć przygotowujących do kolokwium zarówno z zakresu prawa cywilnego, jak i karnego, a nadto zajęć z zakresu prawa gospodarczego i administracyjnego przygotowujących do egzaminu próbnego.

Na okres wakacyjny życzymy Państwu odpoczynku, „naładowania baterii” i powrotu do pracy zawodowej i szkoleń z nowymi siłami i energią.

Z koleżeńskimi pozdrowieniami,

**Adwokat Przemysław Rosati
Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej**

**Adwokat Marcin Derlacz
Przewodniczący Komisji Aplikacji Adwokackiej**

**Drogie Koleżanki,
Drodzy Koledzy,
Szanowni Czytelnicy,**

oddaję do Waszych rąk kolejny numer Czasopisma Aplikantów Adwokackich „Młoda Palestra”. Aktualny numer Czasopisma jako temat przewodni podejmuje kwestię dziedzictwa kulturowego i jego ochrony. Dziedzictwo kulturowe jest fundamentem funkcjonowania państw i społeczeństw. Patrząc na dorobek minionych pokoleń, stajemy jak karły wobec gigantów, którzy tworzyli kulturę, sztukę, architekturę, naukę i również prawo. Tylko czerpiąc z dorobku przeszłych pokoleń, możemy rozwijać współczesny świat. Ta relacja międzypokoleniowa kieruje nas w stronę konieczności zachowania i przekazania przyszłym pokoleniom dorobku naszych poprzedników. W tym zakresie konieczne jest również istnienie przepisów prawa, które zapewnią nie tylko efektywną ochronę, ale również opiekę nad desygnatami dziedzictwa kulturowego, a ideą, do której powinniśmy jako społeczeństwo i państwo zmierzać, jest idea społecznej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe, realizowane nie tylko poprzez państwo i wyspecjalizowane w tym zakresie instytucje kultury, a także właścicieli lub posiadaczy desygnatów dziedzictwa kulturowego, ale również przez całe społeczeństwo.

Jest to ostatni numer wydawany przez obecny skład Redakcji „Młodej Palestry”, dlatego w tym miejscu chciałbym serdecznie podziękować wszystkim Redaktorkom i Redaktorom za ich zaangażowanie i wkład w funkcjonowanie i rozwój „Młodej Palestry”. Wyrazy podziękowania składam Panu Prezesowi Naczelnej Rady Adwokackiej adw. Przemysławowi Rosatiemu, a także Panu Mecenasowi Marcinowi Derlaczowi za wszelkie wsparcie i pomoc. Swoje podziękowania kieruję również w stronę Autorów oraz Recenzentów za ich pracę i wysiłek włożony w wydawanie kolejnych numerów Czasopisma. Ponadto życzyć wszystkim Redaktorkom i Redaktorom wybranym w skład kolejnej Redakcji Czasopisma sił i wytrwałości w prowadzeniu Czasopisma i dziękuję za wszelkie zgłoszenia do Redakcji.

W aktualnym numerze Czasopisma znajdują się artykuły podejmujące problematykę z zakresu prawa cywilnego, karnego, administracyjnego, gospodarczego, jak również etyki. Tematyka artykułów obejmuje m.in. kwestie: przepisów karnych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przestępstwa porzucenia broni palnej lub amunicji, prawa świadka do odmowy zeznań, odpowiedzialności dewelopera działającego na nieruchomościowym rynku pierwotnym, karnoskarbowych aspektów wdrażania outsourcingu, społecznych opiekunów zabytków, alternatywnych metod rozwiązywania sporów na gruncie postępowania podatkowego, starzenia się społeczeństwa w odniesieniu do perspektywy etycznej i społecznej. Ponadto na Czytelników czeka opis akcji edukacyjnych prowadzonych przez Naczelną Radę Adwokacką i wiersz o Misi Adwokacie.

Chciałbym również zachęcić Was, Koleżanki oraz Koledzy, do współtworzenia czasopisma poprzez publikowanie artykułów oraz glos w „Młodej Palestrze”. Czekamy na Wasze prace, które można wysłać na adres e-mail: młoda.palestra@nra.pl, natomiast wytyczne dla autorów możecie znaleźć na stronie internetowej młodapalestra.pl/wytyczne-dla-autorow. Zachęcam również do odwiedzania naszej strony internetowej: młodapalestra.pl oraz facebookowej.

Życzę udanej lektury!

apl. adw. dr Adam Koziń

Redaktor Naczelny „Młodej Palestry – Czasopisma Aplikantów Adwokackich”

Nº 31
2/2024

Co w numerze:

Karne

66 Odpowiedzialność dewelopera na pierwotnym rynku nieruchomości

12 Przepisy karne ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w kontekście jej nowelizacji z 13.07.2023 r.

28 Przeszypstwo porzucenia broni palnej lub amunicji na gruncie art. 50 ustawy o broni i amunicji

Cywilne

46 Prawo świadka do odmowy zeznań a odpowiedzialność karna za uprzednio złożone fałszywe zeznania

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

- 84** Karnoskarbowe aspekty wdrażania outsourcingu – outsourcing pracowniczy a firmancтво

Gospodarcze

Aministracyjne

- 106** Czy osoba fizyczna lub prawna może chronić zabytki, pomagając powołanym do tego organom? Czyli słów kilka o społecznych opiekunach zabytków na podstawie rozdziału 10 z ustawy z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

- 116** Wyzwania związane z alternatywnymi metodami rozwiązywania sporów w postępowaniu podatkowym

- 134** Starzenie się społeczeństwa a etyczne implikacje nakładane przez społeczeństwo polskie

- 152** Akcje edukacyjne Naczelnej Rady Adwokackiej

Etyka i inne

Wydawca:

Naczelna Rada Adwokacka

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa

Redakcja:

**Młoda Palestra - Czasopismo Aplikantów
Adwokackich**

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa

E: młoda.palestra@nra.pl

W: www.mlodapalestra.pl

Fb: facebook.com/mlodapalestra/

Czasopismo wpisane jest do Rejestru Dzienników i Czasopism prowadzonego przez Sąd Okręgowy w Warszawie pod poz. Pr 18243.

Redaktor naczelny:

apl. adw. dr Adam Kozień (Kraków)

Zastępcy redaktora naczelnego:

apl. adw. Dominika Gałus (Warszawa),

apl. adw. Przemysław Krawczyk (Wrocław)

Redaktor prowadząca:

apl. adw. Patrycja Stolarczyk (Siedlce)

Sekretarz redakcji:

apl. adw. Natalia Kozłowska (Kraków)

Koordynator ds. wizerunku i mediów społecznościowych:

apl. adw. Maria Parol (Szczecin)

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania i skracania.

**Projekt finansowany przez Naczelną Radę
Adwokacką.**

Wersją podstawową czasopisma jest wydanie elektroniczne.

Korekta: Małgorzata Chyczewska

Druk: "SOWA" Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Piasecznie

Projekt okładki, projekt graficzny i DTP:
qpido.com - Michał Kupidura

ISSN 2451-327X

Nakład: 400 egz.

Warszawa, czerwiec 2024

DZIAŁ PRAWO KARNE

Koordynator:

apl. adw. Bartosz Łukowiak (Wrocław)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Martyna Borkowska (Szczecin)

apl. adw. Alan Dopieralski (Poznań)

apl. adw. Magdalena Hryniewiecka (Bielsko-Biała)

apl. adw. Filip Jurczak (Warszawa)

apl. adw. Krzysztof Kawalek (Kraków)

apl. adw. Kinga Kubiak (Poznań)

apl. adw. Renata Kuśpiel (Warszawa)

apl. adw. Marcin Muszyński (Warszawa)

apl. adw. Olga Pawłowska (Warszawa)

apl. adw. Piotr Rygorowicz (Poznań)

apl. adw. Aldona Staniek (Katowice)

apl. adw. Paulina Wojciechowska (Katowice)

DZIAŁ PRAWO CYWILNE

Koordynator:

apl. adw. Urszula Zdanowicz (Białystok)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Klaudia Horwat (Bielsko-Biała)

apl. adw. Anna Karpina (Poznań)

apl. adw. Aleksander Komoda (Kraków)

apl. adw. Klaudia Lasota (Łódź)

apl. adw. Joanna Partyka (Toruń)

apl. adw. Kacper Siemion (Zielona Góra)

DZIAŁ PRAWO GOSPODARCZE

Koordynator:

apl. adw. Aleksander Leszczyński (Warszawa)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Klaudia Raczek (Bielsko-Biała)

apl. adw. Michał Szram (Warszawa)

apl. adw. Bartosz Zielonka (Kraków)

DZIAŁ PRAWO ADMINISTRACYJNE

Koordynator:

apl. adw. Magdalena Kurdziel (Kraków)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Michał Byczyński (Łódź)

apl. adw. Natalia Kozłowska (Kraków)

apl. adw. Jakub Racinowski (Poznań)

DZIAŁ ETYKA I INNE

Koordynator:

apl. adw. Marcelina Głowa (Rzeszów)

Zespół redaktorów:

apl. adw. Dominika Dziel (Poznań)

apl. adw. Justyna Kisała (Wrocław)

apl. adw. Michał Kołbuc (Toruń)

apl. adw. Kinga Urbańska (Kraków)

apl. adw. Jacek Żbikowski (Siedlce)

Rada Naukowa:

Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej

adw. Przemysław Rosati

Członek Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej

adw. Andrzej Zwara

Prezes Ośrodka Badawczego Adwokatury

adw. Paweł Gieras

Przewodniczący Komisji Aplikacji Adwokackiej

adw. Marcin Derlacz

Prorektor Vytautas Magnus University

prof. Julija Kiršienė

Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UJ

r. pr. prof. dr hab. Jerzy Pisuliński

Prodziekan Wydziału Prawa Vytautas Magnus University

assoc. prof. Aušrinė Pasvenskienė

Dziekan Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii

Uniwersytetu Wrocławskiego

dr hab. Jacek Przygodzki, prof. UW

Dziekan Wydziału Prawa i Administracji

Uniwersytetu Gdańskiego

dr. hab. Wojciech Zalewski, prof. UG

Dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu w Peczu

(University of Pécs, Węgry)

prof. dr. hab. Fábrián Adrián

Dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Maltańskiego

dr Ivan Mifsud

SSN prof. dr hab. Lech Gardocki

SSN dr hab. Marta Romańska, prof. UJ

SWSA prof. dr hab. Hanna Knysiak-Sudyka

prof. dr hab. Kamil Zeidler

adw. prof. dr hab. Andrzej Szumański

adw. dr hab. Andrzej Ołaś

adw. dr Marcin Zięba

r. pr. prof. dr hab. Wojciech Kocot

r. pr. dr hab. Radosław Flejszar

adw. dr hab. Paweł Wajda, prof. UW

adw. dr hab. Piotr Piesiewicz, prof. Uniwersytetu SWPS

adw. dr hab. Janusz Raglewski, prof. UJ

adw. dr hab. Dobrosława Szumiło-Kulczycka, prof. UJ

dr hab. Andrzej Kulig, prof. UJ

Recenzenci:

DZIAŁ PRAWO KARNE

r. pr. prof. dr hab. Katarzyna Dudka

r. pr. dr Michał Hudzik

dr hab. Tomasz Kalisz, prof. UW

adw. dr Łukasz Kodłubański

dr hab. Rafał Kubiak, prof. UŁ

dr hab. Hanna Kuczyńska, prof. INP PAN

dr hab. Jan Kulesza, prof. UŁ

dr Joanna Kulesza

dr hab. Mikołaj Małecki

adw. dr Kamila Mrozek

adw. dr hab. Dariusz Mucha, prof. UO

r. pr. prof. dr hab. Hanna Paluszkievicz

prof. dr hab. Łukasz Pohl

adw. Patricia Różańska-Ungur

SSA prof. dr hab. Jerzy Skorupka

adw. Sergij Skorycki

SSA dr hab. Sławomir Steinborn, prof. UG

r. pr. dr hab. Andrzej Świątłowski, prof. UJ

SSN dr hab. Dariusz Świecki, prof. UŁ

SSN dr hab. Małgorzata Wąsek-Wiaderek, prof. KUL

SSN prof. dr hab. Paweł Wiliński

r. pr. dr hab. Jarosław Zagrodnik, prof. UŚ

DZIAŁ PRAWO CYWILNE

dr Katarzyna Biczysko-Pudełko

adw. Grzegorz Grzona

adw. Marta Łojek

adw. dr Małgorzata Malczyk

adw. Monika Pochopień-Mikołajczyk

adw. Karol Paszek

adw. Aleksander Petrys

adw. Patrycja Polaczek

adw. Joanna Sowisło-Wawrzyniak

dr hab. Piotr Stec, prof. UO

adw. dr Bartosz Stelmach

adw. dr Monika Strus-Wołos

adw. dr Paweł Szewczyk

adw. Joanna Szumańska

DZIAŁ PRAWO GOSPODARCZE

adw. Artur Hofman

adw. Jan Talaga

adw. Maciej Zajda

DZIAŁ PRAWO ADMINISTRACYJNE

r. pr. dr Agata Cebera

prof. dr hab. Piotr Dobosz

dr hab. Anna Frankiewicz-Bodynek, prof. UO

dr Anna Gołęba

prof. dr hab. Iwona Niżnik-Dobosz

adw. dr Sybilla Stanisławska-Kloc

DZIAŁ ETYKA I INNE

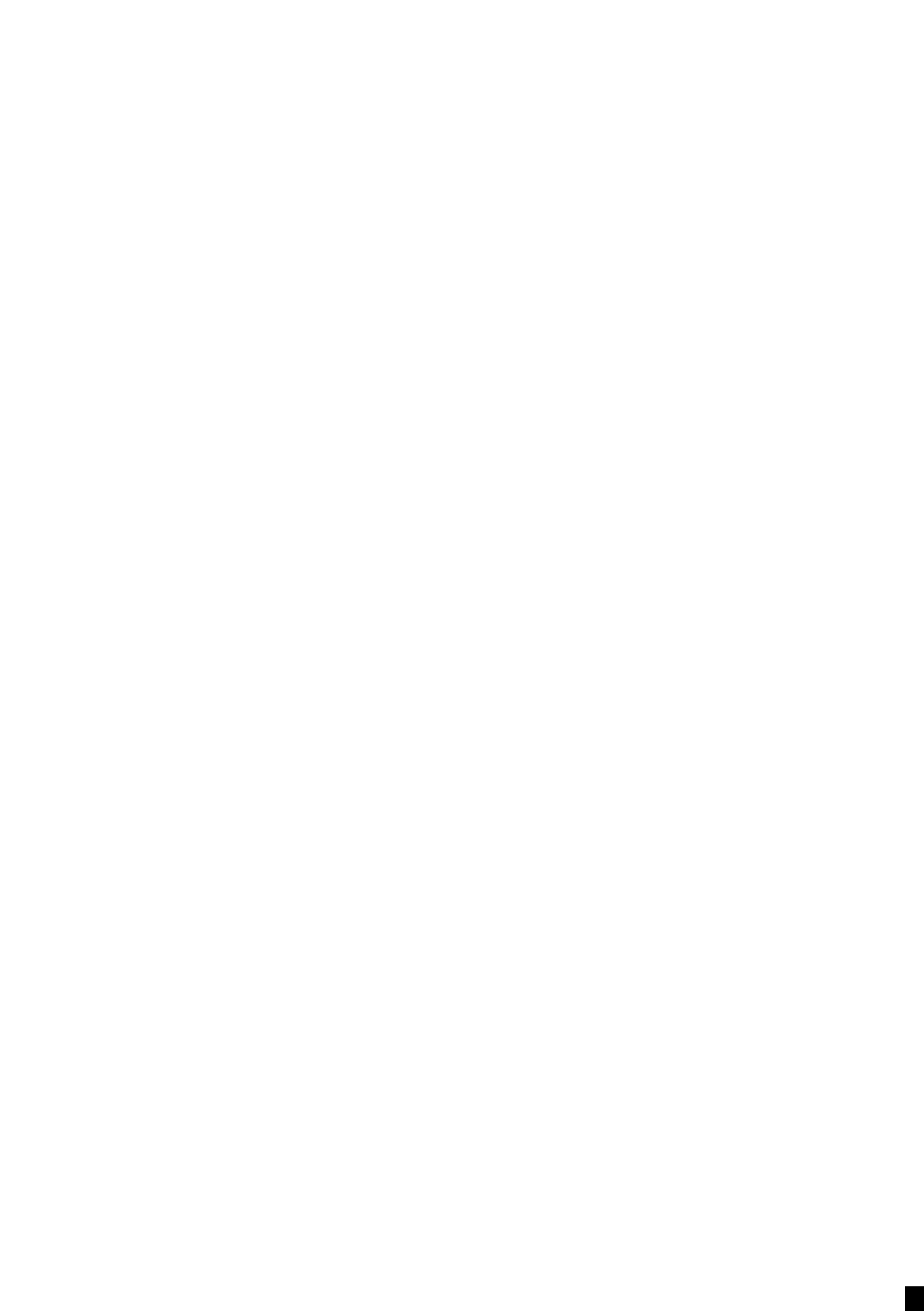
adw. Łukasz Borkowski

adw. Jarosław Dawid

adw. dr Andrzej Malicki

adw. Andrzej Tomaszek

adw. Marta Tomkiewicz-Januszewska

Karne

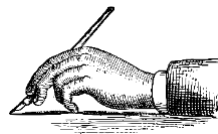
**MŁODA
PALESTRA**
CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

**PRZEPISY
KARNE
USTAWY**

**o ochronie zabytków
i opiece nad zabytkami**

• • •
w kontekście jej nowelizacji
z 13.07.2023 r.

Mateusz Caban

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Wchodząca w życie z dniem 1.05.2024 r. nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przyniosła zmiany także wśród jej przepisów karnych, uchylając pewne typy czynów zabronionych, a także wprowadzając do polskiego porządku prawnego nowe przestępstwa. Przedmiotem niniejszego artykułu będzie przedstawienie wybranych problemów „starych” przepisów, jak również próba charakterystyki przepisów karnych wprowadzonych nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

WPROWADZENIE

Karnoprawna ochrona dóbr kultury funkcjonuje w Polsce w modelu „pół-kodeksowym”. Część regulacji została przez ustawodawcę umiejscowiona w ustawie z 6.06.1997 r. Kodeks karny¹, część zaś w ustawie z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami². W dniu 1.05.2024 r. weszła w życie ustawa z 13.07.2023 r. nowelizująca u.o.z.³ Wprowadziła ona stosun-

---

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.), dalej: k.k.

² Ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), dalej: u.o.z.

³ Ustawa z 13.07.2023 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. poz. 1904).

kowo istotne zmiany w przepisach karnych wyżej powoływanej ustawy. Na jej mocy uchylono art. 109c, a w dodanych mocą nowelizacji artykułach 109d, 109e, 116a oraz 116b u.o.z. stypizowano nowe czyny zabronione.

Działalność ustawodawcy w tym zakresie zasługuje na uwagę z powodu jej ustawiczności i częstotliwości. W ostatnich latach przepisy karne u.o.z. były wielokrotnie zmieniane. Świadczy to z jednej strony o pojawieniu się kolejnych problemów, z jakimi musi mierzyć się ochrona dóbr kultury, do których zaliczyć można m.in. coraz bardziej popularne zjawisko amatorskiego poszukiwania zabytków, z drugiej zaś strony jest czytelnym dowodem na niedoskonałość niektórych przepisów u.o.z. To właśnie rozważania o „starych” i „nowych” przepisach karnych u.o.z. w kontekście nowych zjawisk w obszarze ochrony dóbr kultury będą celem niniejszego artykułu.

PRZEGLĄD PRZEPISÓW KARNYCH USTAWY O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI

W literaturze przedmiotu odnaleźć można wiele pozycji poświęconych aspektom karnoprawnej ochrony dóbr kultury. W sposób całościowy i wyczerpujący podejmują one tę tematykę. Założeniem niniejszego artykułu nie jest dogłębny opis typów czynów zabronionych chroniących dobra kultury, lecz jedynie przedstawienie ogólnej ich charakterystyki, co będzie pomocne przy dalszych rozważaniach.

Przyjęty przez polskiego ustawodawcę „półkodeksowy” model ochrony dóbr kultury zdecydowanie więcej przepisów karnych chroniących powyższe dobro prawne umiejscawia w u.o.z., mimo to część przepisów chroniących zabytki zawarto także w ustawie karnej. Artykuł 294 § 2 k.k. obostrza odpowiedzialność karną wobec osób, które dopuściły się przestępstw z art. 278 § 1, 1a, 2, 3a lub 5 (kradzież), art. 284 § 1 lub 2 (przywłaszczenie), art. 285 § 1 (uruchomienie impulsów telefonicznych), art. 286 § 1 lub 2 (oszustwo), art. 287 § 1 (oszustwo komputerowe), art. 288 § 1 lub 3 (zniszczenie rzeczy), art. 290 § 1 (kradzież drzewa z lasu) lub z art. 291 § 1 k.k. (paserstwo).

Wprowadzając kwalifikowane typy powyższych czynów zabronionych, ustawodawca przyjął szczególną ochronę dobra prawnego określonego przy

pomocy znamienia „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury”. Pojęcie to nie jest tożsamy z pojęciem „zabytku”, którym najczęściej posługują się przepisy karne u.o.z. To pierwsze pozostaje bez ustawowej definicji, w praktyce stosowania prawa będzie więc każdorazowo poddawane ocenie sędziego. Natomiast pojęcie „zabytek” zostało zdefiniowane w art. 3 pkt 1 u.o.z. jako „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Jak więc wskazuje B. Gadecki – w procesie sądowego stosowania prawa o wiele łatwiejsze jest udowodnienie znamienia „zabytku” niż „dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury”⁴. Ma to swoje konsekwencje. Jedną z nich jest dość oczywisty wniosek, że o ile k.k. przewiduje pewne pole zwiększonej ochrony dla desygnatów pojęcia dobra kultury, to jednak dopiero przepisy karne u.o.z. wyznaczają ochronę dziedzictwa kultury w sposób tak szeroki, iż można – za K. Zeidlerem – powtórzyć, że prawo ochrony dóbr kultury stanowi w dzisiejszych czasach kompleksową gałąź prawa⁵.

Kluczowe znaczenie dla karnoprawnej ochrony zabytków ma art. 108 u.o.z., czyli przepis otwierający katalog przepisów karnych tej ustawy. Penalizuje on niszczenie lub uszkodzenie zabytków, a więc zachowanie (działanie bądź zaniechanie), które jest najbardziej podstawowym, oczywistym sposobem, w jaki można naruszyć dobro prawne w postaci dobra kultury. Kolejny przepis karny u.o.z., czyli art. 108a wprowadzony ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej⁶, jest realizacją zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej wynikających z prawa międzynarodowego. Zgodnie z art. 11 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/880 z 17.04.2019 r.⁷ w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury państw członkowskie są zobowiązane do uregulowania sankcji przewidywanych za naruszenie postanowień

4 B. Gadecki, *Karnoprawna ochrona zabytków. propozycje „de lege ferenda”*, „Ochrona Zabytków” 2009, nr 62/4 (247), s. 90–96.

5 K. Zeidler, *Zasady prawa ochrony dziedzictwa kultury – propozycja katalogu*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018, nr 80 (4), s. 147–154.

6 Ustawa z 15.04.2021 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 954).

7 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/880 z 17.04.2019 r. w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury (Dz. Urz. UE L 151 z 7.06.2019 r.).

powyższego rozporządzenia⁸. Artykuł 109 u.o.z. penalizuje z kolei niezgodny z prawem wywóz zabytku poza granicę Polski. Samo znamię czasownikowe „wywozu” implikuje to, iż przedmiotem czynności wykonawczej może być wyłącznie zabytek ruchomy⁹, którego definicję odnajdujemy w art. 3 pkt 3 u.o.z. Artykuły 109a oraz 109b odnoszą się do procesu podrobienia zabytku, a także do zbycia uzyskanego w ten sposób falsyfikatu.

Artykuł 109c penalizuje nielegalne poszukiwanie zabytków i – jako że został wykreślony z u.o.z. na mocy ostatniej nowelizacji – uzasadnione wydaje się poświęcenie mu nieco więcej uwagi niż pozostałym przepisom karnym u.o.z. Dokonując analizy typologicznej tego przepisu, należy wskazać przede wszystkim, iż jest to typ powszechny, a więc może być popełniony przez każdego, a także jest to przestępstwo formalne (bezsuktywne), w związku z tym irrelevantny jest fakt, czy poszukiwaczowi uda się odnaleźć zabytek, którego znalezienie jest przyczyną jego działania. Z art. 8 k.k. jasno wynika także, iż art. 109c u.o.z. jest typem umyślnym. W praktyce ustalenie strony podmiotowej osoby oskarżonej o dokonanie powyższego przestępstwa następuje, jak wykazuje J. Janikowski, wiele trudności¹⁰. Osoby przyłapanie na poszukiwaniu zabytków tłumaczą się bowiem, że poszukiwały np. metalowych puszek czy kapsli po napojach. Niemożność przypisania zamiaru bezpośredniego (a wydaje się, że przestępstwo z art. 109c u.o.z. można popełnić wyłącznie z zamiarem bezpośrednim) skutkować więc będzie uniewinnieniem oskarżonego. Podkreślić należy również fakt, iż art. 109c u.o.z. penalizuje tylko takie poszukiwanie zabytków, które ma miejsce bez uzyskania odpowiedniego zezwolenia, nie zaś samą tę czynność *in genere*.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 110 przewiduje sankcje dla właściciela lub posiadacza zabytku, który nie zabezpieczył go w należyty sposób przed uszkodzeniem, zniszczeniem, zaginięciem lub kradzieżą. Na kanwie tego przepisu można prowadzić rozważania m.in. o odpowiedzialności karnej muzealników-amatorów, którzy w nienależyty sposób zabezpieczają swoje zbiory przed kradzieżą. Jak precyzować pojęcie „należytego zabezpieczenia”? Oczywiście jest, że w wielu zbiorach zabytki wystawione są do bezpośredniego kontaktu ze zwiedzającymi i jest to prak-

8 O. Jakubowski (w:) *Ochrona zabytków – aspekty materialnoprawne i procesowe*, red. K. Zalaszińska, Warszawa 2021, s. 181.

9 O. Jakubowski (w:) *Ochrona zabytków...*, s. 182.

10 J. Janikowski, *Przestępstwo poszukiwania zabytków ruchomych bez pozwolenia lub wbrew jego warunkom*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, nr 52, s. 133–144.

tyka naturalna. Uzasadniony wydaje się więc pogląd, że przewidziana w art. 110 u.o.z. kara aresztu i ograniczenia wolności (pomijając karę grzywny) jest sankcją może nadto dolegliwą.

Co do dalszych przepisów karnych: art. 112 u.o.z. penalizuje niszczenie parku kulturowego, czyli instytucji prawa ochrony zabytków zdefiniowanej w art. 16 u.o.z. Przepisy art. 115 i art. 116 u.o.z. odwołują się natomiast do obowiązków informacyjnych odkrywcy zabytku wynikających z art. 32 u.o.z. Należą do nich: wstrzymanie wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczenie przedmiotu i miejsca jego odkrycia i niezwłoczne zawiadomienie o fakcie odkrycia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Niewypełnienie powyższych obowiązków w świetle art. 115 oraz art. 116 u.o.z. spotyka się z reakcją prawa karnego. Artykuł 118 u.o.z. przewiduje sankcje dla osoby, która bez pozwolenia umieszcza pewną kategorię przedmiotów (m.in. tablice techniczne czy tablice reklamowe) na zabytkach wpisanych do rejestru. Artykuł ten penalizuje także podżeganie i pomocnictwo do ww. czynu. Artykuł 119a określa karę dla osoby, która mimo ciążącego na niej obowiązku nie prowadzi księgi ewidencyjnej albo prowadzi ją w sposób nierzetelny lub niezgodny z prawdą. Zamykający katalog przepisów karnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami artykuł 120 określa formalnoprawny sposób postępowania z czynami zabronionymi z art. 110–120 u.o.z. Postępowanie w ich sprawie następuje mianowicie na podstawie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia¹¹.

PRZEPISY KARNE W USTAWIE O ZMIANIE USTAWY O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI

W dniu 7.06.2023 r. grupa posłów Prawa i Sprawiedliwości i Kukiz'15 złożyła do łaski marszałkowskiej projekt ustawy nowelizującej u.o.z. (Druk nr 3383). 13.07.2023 r. Sejm uchwalił ustawę (za głosowało 248 posłów, przeciw 203, wstrzymał się 1), natomiast 1 września została ona podpisana przez Prezy-

¹¹ Ustawa z 24.08.2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 z późn. zm.).

denta¹² z okresem wejścia w życie określonym na dzień 1.05.2024 r. Zaproponowane rozwiązania w zakresie przepisów karnych zakładały uchylenie art. 109c, a także wprowadzenie art. 109d, art. 109e, art. 116a i art. 116b. Proponowane przepisy związane były ze zjawiskiem amatorskiego poszukiwania zabytków, co podniesione zostało w uzasadnieniu projektu: „Według strony społecznej przyjęte rozwiązanie będzie ważne dla grupy szacowanej na ok. 200–250 tys. osób, organizacji zrzeszających pasjonatów poszukiwań, zabytków, historii i jej materialnych świadectw – obywateli różnej płci, w różnym wieku o zróżnicowanym wykształceniu, pozycji materialnej i zawodowej, realizujących pasję poszukiwań przy pomocy detektorów metali. Proponowana regulacja wpłynie ponadto na efektywność pracy administracji publicznej. (...) Regulacje prawne dotyczące możliwości prowadzenia poszukiwań wniosła ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z którą poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych, w tym zabytków archeologicznych wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Poszukiwania bez pozwolenia uznane są w tej ustawie za przestępstwo. Wzrost zainteresowania amatorskimi poszukiwaniami zabytków sprawił, że obecna procedura administracyjna przestała być efektywna, a nawet wydolna przy założeniu dbałości o zachowanie dziedzictwa kulturowego. (...) Poszczególne przepisy ustawy nakładają na osoby poszukujące zabytków również inne obowiązki odnoszące się do dokonanych odkryć. Między innymi należy wskazać obowiązek niezwłocznego zgłoszenia i zabezpieczenia znalezionego lub pozyskanego przedmiotu, który może być uznany za zabytek, ale także przerwania poszukiwań w przypadku odkrycia trzech zabytków archeologicznych na obszarze do 100 m², szczątków ludzkich lub przedmiotów i substancji zagrażających życiu lub zdrowiu ludzi. (...) Proponuje się kwalifikację czynu poszukiwania na terenach pozostających pod ochroną konserwatorską oraz miejscami pochówków i kaźni jako przestępstwa, dla zapewnienia prawidłowej ochrony tych miejsc. Jednocześnie za wykroczenie uznaje się niezgłoszenie poszukiwań prowadzonych na obszarach nieobjętych zakazem prowadzenia poszukiwań. Przewidziana jest także moż-

¹² Przebieg procesu legislacyjnego poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3383> (dostęp: 27.03.2024 r.).

liwość orzeczenia sądowego zakazu poszukiwań do 3 lat w przypadku działania w warunkach recydywy¹³.

Cytowany fragment uzasadnienia przedmiotowo odnosi się do art. 109d i art. 109e, bowiem to w nich spenalizowano bezprawne poszukiwanie zabytków. Dotychczasowy zakaz poszukiwań zabytków bez odpowiednich uprawnień oraz zezwoleń zawarty w art. 109c o brzmieniu: „Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2” został w złożonym projekcie zmodyfikowany – rozszerzony oraz uszczegółowiony¹⁴. Zrobiono to niestety z naruszeniem reguł techniki prawodawczej¹⁵, w związku z czym zaproponowane przepisy były kilkakrotnie zmieniane na etapie prac w Komisji Kultury i Środków Przekazu¹⁶. Ostatecznie nadano im następujące brzmienie, w którym to zostały przyjęte przez Sejm:

◦ **„ART. 109D**

1. Kto wbrew postanowieniom art. 36c ust. 1 poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu urządzenia elektronicznego lub technicznego podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

2. Tej samej karze podlega, kto na polskich obszarach morskich bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu urządzenia elektronicznego lub technicznego.

¹³ *Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, druk nr 3383*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3383> (dostęp: 25.03.2024 r.), s. 1–2.

¹⁴ *Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, druk nr 3383*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3383> (dostęp: 25.03.2024 r.).

¹⁵ W złożonym 7.06.2023 r. poselskim projekcie ustawy nowelizującej u.o.z. zaproponowany art. 109d powielił przepis art. 36c ust. 1. W takich przypadkach prawidłowym rozwiązaniem jest wewnętrzzastawowe odesłanie, które to zostało zaproponowane i przyjęte na etapie prac w Komisji Kultury i Środków Przekazu.

¹⁶ *Zapisek przebiegu posiedzenia Komisji Kultury i Środków Przekazu w dniu 11.07.2023 r.*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/biuletyn.xsp?sknrn=KSP-155> (dostęp: 28.03.2024 r.).

◦ **ART. 109E**

Kto prowadzi poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych przy użyciu urządzenia elektronicznego lub technicznego bez dopełnienia obowiązku zgłoszenia poszukiwań, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

W przyjętym kształcie artykuły te nie różnią się wiele od uchylonego art. 109c, niezmieniona zostaje na przykład sankcja w nich zawarta. Dokonując analizy powyższych przepisów pod kątem typologii, należy stwierdzić, iż są to typy powszechne, występki oraz przestępstwa umyślne. Ze znamion czasownikowych „poszukuje”, „prowadzi poszukiwania” wynika, iż przestępstwa te można popełnić wyłącznie z zamiarem bezpośrednim. Trudno jest bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której ktoś godziłby się na „poszukiwanie” czy „prowadzenie poszukiwań”¹⁷. W dwóch osobnych paragrafach umieszczono natomiast przepisy o poszukiwaniach na lądzie i na obszarach morskich, dotychczas ujęte w niepodzielonym na paragrafy art. 109c. W związku z powyższym można zaryzykować stwierdzenie, iż art. 109d i 109e są wyłącznie innym ujęciem językowym i redakcyjnym zakazu przewidzianego w art. 109c. Powstaje w związku z tym pytanie: czy zakres penalizacji zabytków w jakikolwiek sposób został zmieniony? Odpowiedź na to pytanie zawiera się w innych zmianach wprowadzonych na mocy nowelizacji. Jedną z nich było dodanie art. 36c, zawierającego stosunkowo szeroki katalog miejsc (obszarów), w których zabronione są poszukiwania uregulowane w art. 36b ust. 1:

„Art. 36c. 1. Zabrania się poszukiwań, o których mowa w art. 36b ust. 1, na obszarach:

1. **będących zabytkami wpisanymi do rejestru, wpisanymi do rejestru wraz z otoczeniem lub ujętymi w ewidencji zabytków i w odległości mniejszej niż 10 metrów od nich;**
2. **będących zabytkami uznanymi za pomnik historii;**

¹⁷ Z całościowej analizy powyższych przepisów wynika, iż znamiona czasownikowe „poszukiwać” i „prowadzić poszukiwania” oznaczają tę samą czynność, a różnią się wyłącznie na poziomie językowym. O ile brzmienie znamienia „prowadzenie poszukiwań” może nasuwać interpretację o jakiejś formie sprawowania nadzoru nad poszukiwaniami zleconymi i innym osobom, o tyle jego wykładnia przeprowadzona w kontekście całościowego brzmienia art. 109e taką wątpliwość eliminuje.

3. **parków kulturowych;**
4. **ochrony dziedzictwa kulturowego objętych ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r., i ich stref buforowych;**
5. **którym przyznano Znak Dziedzictwa Europejskiego, o którym mowa w decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiającej działanie Unii Europejskiej na rzecz Znak Dziedzictwa Europejskiego;**
6. **cmentarzy, dawnych cmentarzy, mogił i grobów wojennych oraz miejsc kaźni;**
7. **Pomników Zagłady i ich stref ochronnych;**
8. **objętych wnioskiem o wydanie pozwolenia, o którym mowa w art. 36 ust. 1 pkt 5, lub tym pozwoleniem”.**

Tak więc dopiero łączne odczytanie art. 109d oraz art. 36c pozwala na całościową rekonstrukcję normy prawnej. Takie uregulowanie karnoprawnej ochrony zabytków odpowiada postulatowi wnioskodawców, zawartym w cytowanym fragmencie uzasadnienia ustawy nowelizującej u.o.z. W tym miejscu należy rozważyć jeszcze nowo wprowadzone art. 116a i 116b oraz ich *ratio legis*. Pierwotnie projekt ustawy nie zakładał ich wprowadzenia. Dopiero 11 lipca, na posiedzeniu Komisji Kultury i Środków Przekazu, zaproponowano dołączenie poprawki polegającej na dodaniu art. 116a i 116b¹⁸. Uzasadnieniem tych przepisów jest konieczność wprowadzenia do u.o.z. przepisów karnych sankcjonujących naruszenie art. 33a ust. 1 i 2 u.o.z. dodanych do ustawy na mocy nowelizacji i wprowadzających nakaz zabezpieczenia przedmiotu odnalezionego w wyniku poszukiwań określonych w art. 36b ust. 1 u.o.z. oraz niezwłocznego zawiadomienia o tym fakcie właściwego organu. Przepisy te przyjęto w zaproponowanym przez ekspertów ds. legislacji kształcie:

---

¹⁸ *Zapis przebiegu posiedzenia Komisji Kultury i Środków Przekazu w dniu 11.07.2023 r.*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/biuletyn.xsp?sknrn=KSP-155> (dostęp: 28.03.2024 r.).

◦ **„ART. 116A.**

Kto niezwłocznie nie zawiadomił właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o znalezieniu lub pozyskaniu, w wyniku poszukiwań, o których mowa w art. 36b ust. 1, przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym lub innym zabytkiem ruchomym, nie zabezpieczył lub nie oznaczył jego miejsca znalezienia podlega karze grzywny.

◦ **ART. 116B.**

Kto niezwłocznie nie zawiadomił właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o znalezieniu lub pozyskaniu na obszarze nie większym niż 100 m² co najmniej trzech przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, że są one zabytkami archeologicznymi lub nie wstrzymał poszukiwań do czasu przeprowadzenia czynności, o których mowa w art. 33a ust. 3, podlega karze grzywny”.

W poniższych rozważaniach warto powrócić do fragmentu uzasadnienia projektu ustawy, który mówi o wprowadzeniu do u.o.z. środka karnego w postaci „zakazu poszukiwań do lat 3 w przypadku działania w warunkach recydywy”, który pierwotnie przewidziany został w art. 109e. Jednocześnie górna granica zagrożenia karą przewidziana w art. 109e została wyznaczona na 2 lata pozbawienia wolności, czego konsekwencją było uznanie typu czynu zabronionego z art. 109e za przestępstwo.

Kodeks karny wylicza środki karne enumeratywnie w przeciwieństwie do Kodeksu wykroczeń¹⁹, który w art. 28 § 1 pkt 6 stanowi, że inne środki karne określa także ustawa. Chcąc zachować przewidziany w projekcie środek karny, należałoby więc zrezygnować z kary pozbawienia wolności w art. 109e. Wszystkie te wątpliwości zostały podniesione na etapie prac w Komisji Kultury i Środków Przekazu. Zdecydowano się wówczas na pozostawienie w proponowanym przepisie kary pozbawienia wolności i niewprowadzenie do u.o.z. przewidzianego w projekcie ustawy nowelizującego środka karnego w postaci zakazu poszukiwań. Sytuację tę można uznać za przyczynek

¹⁹ Ustawa z 20.05.1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119).

do refleksji nad jakością zgłaszanych projektów ustaw, ich spójnością, a także szerzej – nad ważną rolą, jaką sejmowe komisje odgrywają w polskim procesie ustawodawczym.

PODSUMOWANIE

Podsumowując zagadnienie przepisów karnych u.o.z. w kontekście ostatniej nowelizacji tej ustawy, należy zauważyć kilka istotnych kwestii. Po pierwsze: istnieje pewna stałość przepisów karnych u.o.z., mimo jej – wydawałoby się – ustawicznych zmian. Ustawodawca nie ingeruje bowiem w ich trzon, a jeśli już, to w zakresie przewidywanych sankcji karnych. Niektóre zmiany są też spowodowane nie ustawodawczą nadgorliwością, ale koniecznością wprowadzenia do krajowego porządku prawnego prawa Unii Europejskiej, jak to miało miejsce w przypadku art. 108a.

Pozytywnie należy także ocenić ogólną reakcję na nowe problemy prawa ochrony dóbr kultury (emblematiczne amatorskie poszukiwanie zabytków), a także próby poprawy jakości rozwiązań już obowiązujących. Dyskusyjną kwestią jest natomiast zdecydowane poszerzenie katalogu miejsc, w których poszukiwania są zabronione, co było jednym z postulatów wnioskodawców i co czytelnie odbiło się na nowelizowanych przepisach karnych u.o.z. Ujemnie należy ocenić szafowanie sankcjami karnymi proponowanych przepisów, zwłaszcza na etapie prac w sejmowej Komisji Kultury i Środków Przekazu. Oczywiście jest, że normy prawa karnego jako *ultima ratio* powinny być stanowione w sposób przemyślany i spójny, nie zaś być efektem dyskusji prowadzonych *ad hoc*.

Można zastanawiać się, czy naprawdę potrzebne jest określenie górnej granicy ustawowego zagrożenia karą za czyn z art. 109d i 109e na 2 lata pozbawienia wolności. Wydaje się, że lepszym rozwiązaniem byłoby zrezygnowanie z kary pozbawienia wolności i przeniesienie tych czynów do kategorii występków. Zjawisko nadmiernej dolegliwości prawa karnego nawet za zachowania niewymagające surowej reakcji jest jednak zagadnieniem, któremu poświęcić należy osobne rozważania.

SUPLEMENT

W poniższej tabeli zawarto daty wejścia w życie ostatniej nowelizacji oraz ewentualnej utraty mocy obowiązującej poszczególnych przepisów karnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

ARTYKUŁ	DATA WEJŚCIA W ŻYCIE	DATA WEJŚCIA W ŻYCIE OSTATNIEJ NOWELIZACJI	DATA UTRATY MOCY OBOWIĄZUJĄCEJ
108	17.11.2003 r.	9.09.2017 r.	-
108a	9.06.2021 r.	-	-
109	17.11.2003 r.	25.11.2016 r.	-
109a	17.11.2003 r.	-	-
109b	28.04.2006 r.	-	-
109c	17.11.2003 r.	-	1.05.2024 r.
109d	1.05.2024 r.	-	-
109e	1.05.2024 r.	-	-
110	17.11.2003 r.	-	-
111	17.11.2003 r.	-	1.01.2018 r.
112	17.11.2003 r.	-	-
113	17.11.2003 r.	25.11.2016 r.	1.01.2024 r.
113a	5.06.2010 r.	25.11.2016 r.	1.01.2024 r.
114	17.11.2003 r.	-	1.01.2024 r.
115	17.11.2003 r.	5.06.2010 r.	-
116	17.11.2003 r.	-	-
116a	1.05.2024 r.	-	-
116b	1.05.2024 r.	-	-
117	17.11.2003 r.	25.11.2016 r.	1.01.2024 r.
118	17.11.2003 r.	11.09.2015 r.	-
119	17.11.2003 r.	-	1.01.2024 r.
119a	6.12.2017 r.	-	-
120	17.11.2003 r.	6.12.2017 r.	1.01.2024 r.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/880 z 17.04.2019 r. w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury (Dz.Urz. UE L 151 z 7.06.2019 r.).
2. Ustawa z 20.05.1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119).
3. Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.).
4. Ustawa z 24.08.2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 z późn. zm.).
5. Ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.).
6. Ustawa z 15.04.2021 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 954).
7. Ustawa z 13.07.2023 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. poz. 1904).

LITERATURA:

1. Gadecki B., *Karnoprawna ochrona zabytków: propozycje „de lege ferenda”*, „Ochrona Zabytków” 2009, nr 62/4 (247).
2. Gadecki B., *Komentarz do art. 109a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (przestępstwo fałszerstwa zabytku)*, „Prokurator” 2009, nr 2.
3. Gadecki G., *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 108–120. Przepisy karne. Komentarz*, Warszawa 2013.
4. Jakubowski O. (w:) *Ochrona zabytków – aspekty materialnoprawne i procesowe*, red. K. Zalasieńska, Warszawa 2021.
5. Jurgielewicz-Delegacz E., *Wybrane aspekty karnoprawnej ochrony zabytków na przykładzie Kodeksu karnego z 1997 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 43.
6. Trzciński M., *Próba oceny nowych rozwiązań w zakresie karnoprawnej ochrony dziedzictwa kultury*, NKPK 2019, nr 51.
7. Trzciński M., *Przestępczość przeciwko zabytkom archeologicznym. Problematyka prawno-kryminalistyczna*, Warszawa 2010.
8. Wróbel A., *Nielegalne poszukiwanie zabytków – w perspektywie znamion przestępstwa z art. 109c ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, PPP 2023, nr 10.

9. Zalaśńska K., *Prawna ochrona zabytków nieruchomych w Polsce*, Warszawa 2010.
10. Zalaśńska K., Zeidler K., *Wykład prawa ochrony zabytków*, Warszawa 2015.
11. Zeidler K., *Zasady prawa ochrony dziedzictwa kultury – propozycja katalogu*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018, nr 80 (4).
12. Zeidler K., *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Warszawa 2007.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. *Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, druk nr 3383*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3383> (dostęp: 25.03.2024 r.).
2. *Przebieg procesu legislacyjnego poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3383> (dostęp: 27.03.2024 r.).
3. *Przestępstwa z zakresu ochrony zabytków*, https://samorzad.nid.pl/baza_wiedzy/przestepstwa-z-zakresu-ochrony-zabytkow (dostęp: 27.03.2024 r.).
4. *Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, druk nr 3383*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3383> (dostęp: 25.03.2024 r.).
5. *Zapis przebiegu posiedzenia Komisji Kultury i Środków Przekazu w dniu 11.07.2023 r.*, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/biuletyn.xsp?skrn=r=KSP-155> (dostęp: 28.03.2024 r.).

STRESZCZENIE

Polski model karnoprawnej ochrony dóbr kultury istnieje od ponad 100 lat i powszechnie uznawany jest za dobrze funkcjonujący i wysoko rozwinięty. Składają się na niego zarówno przepisy zawarte w Kodeksie karnym, jak i w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przedmiotem niniejszego artykułu są nowo wprowadzone przepisy karne ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Rozważaniom zostają poddane zarówno wprowadzone przez ustawodawcę zmiany, jak i przepisy. W artykule

analizie poddano również proces legislacyjny nowelizacji, *ratio legis* proponowanych przepisów, a także ich zasadność w kontekście całej ustawy.

Słowa kluczowe: ochrona zabytków, prawo karne, niszczenie zabytków, poszukiwanie zabytków

ABSTRACT

Polish model of cultural property protection by the aid of the criminal law has existed for over 100 years and it is commonly considered well-functioning and highly developed. It is composed of the provisions of the Penal Code and Act on the protection and care of antiques. The subject of this article are the newly introduced criminal provisions of the Act on the protection and care of antiques. Both changes introduced by the legislator and old regulations are subject to consideration. The article also analyzes the legislative process of the amendment, the *ratio legis* of the proposed provisions, as well as their justification in the context of the entire act.

Key words: protection of antiques, criminal law, destruction of antiques, search for antiques

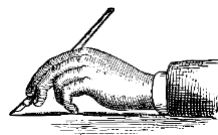

PRZESTĘPSTWO
PORZUCENIA

•••
**broni palnej
lub amunicji**
•••

na gruncie art. 50 ustawy
o broni i amunicji

Adrian Trojanowski

Uniwersytet Jagielloński

Posiadanie broni palnej i potrzebnej do jej obsługi amunicji jest obecnie znacząco reglamentowane. Oprócz tego polski ustawodawca przewiduje również pociągnięcie do odpowiedzialności karnej w sytuacji, gdy z jakichś przyczyn utraci się już nabytą broń palną lub amunicję do niej. W naszym systemie prawnym funkcjonują przepisy zawarte w dwóch różnych ustawach, które odznaczają się odmiennym katalogiem przesłanek warunkujących ową odpowiedzialność.

WPROWADZENIE

Na przestrzeni ostatniej dekady można zaobserwować wzrost zainteresowania obywateli polskich posiadaniem broni palnej. Jak wynika ze statystyk Komendy Głównej Policji¹, liczba wydawanych pozwoleń na broń rośnie z roku na rok. W 2014 r. zostało wydanych 7 110 decyzji przyznających uprawnienie do posiadania broni palnej. Jednakże już w 2017 r. ich ilość wyniosła 15 233. Z kolei w latach 2021, 2022 i 2023 nowych pozwoleń wydano

---

¹ Statystyka. Broń – pozwolenia, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/186394,Bron-pozwolenia.html> (dostęp: 30.03.2024 r.).

odpowiednio 19 939, 37 402 i 40 867. Dynamiczny wzrost pozwoleń na broń, jak i samych sztuk posiadanej broni (we wskazanych wyżej latach odpowiednio łącznie: 381 588, 463 768, 658 379, 760 218 i 843 755)² oprócz poprawy poziomu ochrony obywateli lub umożliwienia im doskonalenia umiejętności władania takowym sprzętem np. na strzelnicach, zwiększa jednak również kwantytatywnie ryzyko utraty albo celowego pozbycia się posiadanego egzemplarza. Aby zapobiegać takim ekscesom, konieczne jest obowiązywanie przepisów reglamentujących dostęp do broni palnej i amunicji oraz przewidujących sankcje za niewłaściwe obchodzenie się z nimi. W związku z przedstawioną wyżej dynamiką wydawanych pozwoleń i posiadanej broni zasadne jest poddanie pod rozagę przepisu odpowiadającego w polskim systemie prawnym za penalizację porzucenia broni palnej lub amunicji.

1. HISTORIA JEDNOSTKI

Obecnie karnoprawne konsekwencje porzucenia broni palnej oraz przeznaczonej do jej obsługi amunicji normuje art. 50 ustawy o broni i amunicji z 21.05.1999 r.³ Stanowi on, że „[k]to porzuca broń palną lub amunicję, która pozostaje w jego dyspozycji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”. Powyższa jednostka obowiązuje od 20.03.2000 r., kiedy to na mocy art. 56 u.b.a. weszły w życie prawie wszystkie przepisy przedmiotowej ustawy⁴. Stan ten dodatkowo potwierdził art. 55 u.b.a., stanowiąc, że „[t]raci moc ustawa z dnia 31 stycznia 1961 r. o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz.U. poz. 43, z późn. zm.)”. Poprzedniczka aktualnej ustawy o broni i amunicji, tj. przytoczona ustawa z 31.01.1961 r. o broni, amunicji i materiałach wybuchowych⁵, również przewidywała odpowiedzialność karną za porzucenie broni palnej. Ówczesny ustawodawca nie operował jednak na gruncie ustawy z 1961 r. w odniesieniu do broni palnej i amunicji czasownikiem „porzucać”, lecz „pozbywać”. Powyższe kwestie regulował art. 28 ust. 1 u.b.a.m., który stanowił, iż „[k]to bezprawnie pozbywa broń palną lub amunicję do takiej broni albo materiały

² Statystyka. Broń – pozwolenia...

³ Ustawa z 21.05.1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2022 r. poz. 2516 z późn. zm.), dalej: u.b.a.

⁴ Wyjątek stanowił art. 54, który zgodnie z art. 56 *in fine* wszedł w życie w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia.

⁵ Ustawa z 31.01.1961 r. o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz.U. nr 6 poz. 43 z późn. zm.), dalej: u.b.a.m.

wybuchowe lub przyrządy wybuchowe, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”⁶.

Do momentu uchwalenia w 1961 r. ustawy o broni, amunicji i materiałach wybuchowych aktem prawnym normującym okoliczność porzucenia broni lub amunicji było rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 27.10.1932 r. – Prawo o broni, amunicji i materiałach wybuchowych⁷. Zgodnie z art. 47 r.p.b.a.m. „[k]to bezprawnie (...) pozbywa broń palną typu wojskowego lub amunicję do takiej broni, z wyjątkiem broni krótkiej i amunicji do niej – podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3”, a z kolei z art. 48 r.p.b.a.m. „[k]to bezprawnie (...) pozbywa broń palną krótką lub myśliwską, albo amunicję do takiej broni, podlega karze aresztu do 6 miesięcy lub karze grzywny do 5.000 zł”. Można zatem poczynić spostrzeżenie, iż jedynym *novum* wprowadzanym przez art. 28 ust. 1 u.b.a.m. w stosunku do art. art. 47 i 48 r.p.b.a.m. była rezygnacja z dywersyfikacji rodzaju i wymiaru kary ze względu na typ „pozbywanej” broni palnej lub amunicji do takiej broni.

2. UJĘCIE SYSTEMOWE

W polskim systemie prawnym równoległe z art. 50 u.b.a. i typizowanym przez niego przestępstwem porzucenia broni egzystuje art. 263 § 4 Kodeksu karnego⁸. W myśl tego przepisu: „[k]to nieumyślnie powoduje utratę broni palnej lub amunicji, która zgodnie z prawem pozostaje w jego dyspozycji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku”. Fakt uregulowania karnoprawnych skutków utraty broni palnej lub amunicji w dwóch różnych aktach prawnych budzi zastrzeżenia co do realizacji zasad techniki prawodawczej⁹. Stan ten negatywnie oddziałuje na przejrzystość systemu prawnego. Trzeba zauważyć, iż takie rozpro-

6 Po uchwaleniu 6.06.1997 r. Kodeksu karnego dokonano nowelizacji art. 28 ust. 1 u.b.a.m. w zakresie przewidzianej w nim sankcji, aby ujednolicić ją z nowym systemem kar i środków karnych. Pierwotnie art. 28 ust. 1 u.b.a.m. brzmiał: „kto bezprawnie pozbywa broń palną lub amunicję do takiej broni albo materiały wybuchowe lub przyrządy wybuchowe, podlega karze więzienia do lat trzech lub aresztu do lat trzech”.

7 Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1932 r. – Prawo o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz.U. nr 94 poz. 807 z późn. zm.), dalej: r.p.b.a.m.

8 Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.), dalej: k.k.

9 W szczególności § 2 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2016 r. poz. 283): „Ustawa powinna wyczerpująco regulować daną dziedzinę spraw, nie pozostawiając poza zakresem swego unormowania istotnych fragmentów tej dziedziny”.

szenie przepisów karnych dotyczących broni i amunicji jest – przynajmniej w odniesieniu do penalizacji ich utraty – sytuacją nową. Bowiem zarówno na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r.¹⁰, jak i Kodeksu karnego z 1969 r.¹¹ nie istniał odpowiednik obecnego art. 263 § 4 k.k., który przewidywałby sankcję za nieumyślną utratę broni palnej lub amunicji¹². Odpowiedzialność karna za nieumyślne spowodowanie utraty broni palnej lub amunicji istnieje zatem w stosunku do wszystkich czynów, których dopuszczono się od 1.09.1998 r.¹³ Niemniej jednak fakt wprowadzenia do dwóch różnych aktów prawnych niemalże lustrzanych przepisów, których najważniejszej delimitacji dokonuje różnica po stronie podmiotowej¹⁴ typizowanych przez nie czynów, należy ocenić negatywnie i formułować w tym zakresie propozycje *de lege ferenda*.

Stan rozproszenia przepisów penalizujących czyny zbliżone do siebie pod względem przesłanek przedmiotowych implikuje zasadność rozważenia występujących między nimi analogii również poza sprawami związanymi z ich literalną treścią, co w dalszej części tekstu będzie odbywać się drogoplanowo, a to z uwagi na wpadkowość tej kwestii względem głównego przedmiotu rozważań, jakim jest *stricte* przestępstwo porzucenia broni. Na wstępie trzeba poczynić spostrzeżenie, iż czyn z art. 50 u.b.a. jest występkiem. Wynika to z braku wyrażenia w przepisie typizującym *expressis verbis* dolnej granicy kary pozbawienia wolności i w związku z tym dyspozycji art. 7 § 2 i 3 Kodeksu karnego¹⁵.

Analogiczna sytuacja występuje przy art. 263 § 4 k.k., zatem pod kątem kwalifikacji oba te przestępstwa są występkami i znajdują do nich zastosowanie przepisy Kodeksu karnego odnoszące się do wszystkich występków. Kolejną kwestią jest identyfikacja dobra prawnego, które oba przepisy mają chronić. O ile w przypadku art. 263 § 4 sprawa wydaje się być oczywista

10 Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. nr 60 poz. 571).

11 Ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. nr 13 poz. 94).

12 Zob. M. Kalitowski (w) *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, art. 263, s. 1459.

13 Zgodnie z art. 1 ustawy z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 554 z późn. zm.) wtedy wszedł w życie m.in. art. 263 § 4 k.k.

14 Choć różnicę tę można uznać za najwyraźniejszą i w rezultacie najważniejszą, to już teraz trzeba spostrzec, iż nie jest ona jedyną (zob. 3.I. i 3.III.).

15 Art. 7 § 2 k.k.: „Zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą surowszą”; art. 7 § 3 k.k.: „Występkiem jest czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych albo powyżej 5000 złotych, karą ograniczenia wolności przekraczającą miesiąc albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc”.

z uwagi na umieszczenie tego przepisu w rozdziale Kodeksu karnego zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu”¹⁶, o tyle w kontekście art. 50 u.b.a. mogą występować pozorne trudności. Pozorność problemu wynika z tego, iż choć ustawodawca nie określił wprost, jakie dobro lub dobra prawne chronią przepisy karne zawarte w ustawie o broni i amunicji, to jednak ze względu na to, iż i art. 263 § 4 k.k., i art. 50 u.b.a. sprowadzają się do utraty kontroli nad tym samym przedmiotem (bronią palną i amunicją), a kluczową różnicą jest nastawienie psychiczne sprawcy do tej utraty, to należy uznać, że zachodzi między tymi dwiema regulacjami tożsamość chronionego dobra, jakim jest przede wszystkim porządek publiczny. Jednocześnie trzeba poczynić spostrzeżenie, że identyczny będzie również rodzaj zagrożenia dla dobra prawnego, jakie stwarza dopuszczenie się czynów z art. 50 u.b.a. i art. 263 § 4 k.k. Mianowicie w obu tych przypadkach utrata kontroli nad bronią palną lub amunicją, czyli przedmiotami niebezpiecznymi w obsłudze, rodzi obawy, że w razie dostania się w niepowołane ręce mogą one zagrozić życiu i zdrowiu obywateli czy – mówiąc szerzej – społeczeństwu i obowiązującemu w nim porządkowi. Owo zagrożenie nie wynika jednakże z samego faktu porzucenia czy spowodowania utraty broni i amunicji, a dopiero zaistnienia kolejnego czynnika, który wszedłby w reakcję ze stanem po porzuceniu albo utracie któregoś z ww. przedmiotów. Zatem oba czyny są typami abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo, tj. samo ich dokonanie nie stwarza bezpośredniego zagrożenia dla danych dóbr prawnych, a może do niego prowadzić, jeśli zaistnieją dodatkowe okoliczności niezależne *per se* od przedmiotowego czynu.

3. ZNAMIONA STRONY PRZEDMIOTOWEJ

Wskazane jest przeprowadzenie analizy znamion przestępstwa porzucenia broni palnej lub amunicji, zaczynając od tych, które dotyczą jego strony

¹⁶ Zob. D. Gruszecka (w:) *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Cieżek, Warszawa 2021, art. 263, s. 1118: „Wszystkie powyższe typy czynów zabronionych zwrócone są finalnie ku ochronie bezpieczeństwa osób i mienia przez kontrolę wyrobu, handlu, posiadania czy obchodzenia się z tak potencjalnie niebezpiecznymi materiałami jak broń palna czy amunicja. Kontrola ta staje się tym samym czynnikiem zapewniającym urzeczywistnienie porządku publicznego w zakresie aktywności charakteryzującej się ze względu na właściwości broni palnej szczególnym ryzykiem”; Z. Cwiągalski (w:) *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 263, s. 578: „Za przedmiot ochrony należy uznać bezpieczeństwo publiczne i indywidualne związane z nielegalnym wytwarzaniem lub posiadaniem broni bądź też z obchodzeniem się z nią. W literaturze spotkać się można z tezą, że dobrem chronionym w przypadku tego przestępstwa jest «porządek i spokój publiczny» lub «ustanowiony przez ustawę tryb kontroli sprawowanej przez organy państwa w odniesieniu do broni palnej»”.

przedmiotowej. W kontekście omawianego czynu można na tej płaszczyźnie wyróżnić trzy główne elementy – znamię czasownikowe („porzuca”), przedmiot czynności wykonawczej („broń palną lub amunicję”) oraz charakter władztwa sprawy nad owym przedmiotem („która pozostaje w jego dyspozycji”).

3.I. PORZUCA

„Kto porzuca (...), podlega karze (...)”. Artykuł 50 u.b.a. *explicite* określa czynność sprawczą podlegającą karnoprawnej ocenie – jest nią porzucenie. Zgodnie z definicją słownika języka polskiego czasownik „porzucać” w kontekście mienia oznacza „umyślne opuszczenie mienia w celu pozbycia się własności”¹⁷. Problematyka umyślności przestępstwa porzucenia broni zostanie szerzej przeanalizowana w rozdziale V, jednakże już teraz należy zauważyć, iż czynność porzucenia mienia wymaga odpowiedniego nastawienia psychicznego po stronie podmiotu – sprawcy – dokonującego rzeczony czynności, tj. zachowania mającego na celu definitywne wyzbycie się własności czy szerzej – władztwa nad daną rzeczą¹⁸. Ponadto analizując karnoprawne znaczenie „porzucenia”, trzeba pamiętać, iż pojęcie to w odniesieniu do rzeczy występuje także na gruncie prawa cywilnego. Artykuł 180 Kodeksu cywilnego¹⁹ traktuje, iż „[w]łaściciel może wyzbyć się własności rzeczy ruchomej przez to, że w tym zamiarze rzecz porzuci”. Definicja cywilnoprawna koreluje więc z definicją zaczerpniętą z języka potocznego.

Wymaga rozważenia, czy „porzucenie” jako zachowanie może przybrać postać działania, zaniechania, czy też alternatywnie obu tych form. Nie ulega wątpliwości, że realne jest porzucenie rzeczy poprzez działanie, toteż wydaje się być bezprzedmiotowe poddawanie tego zagadnienia głębszej analizie. Mniej oczywista natomiast wydaje się *prima facie* możliwość porzucenia rzeczy przez zaniechanie, a to z powodu pochodzenia omawianego wyrazu. Czasownik „porzucać” zbudowany jest bowiem z tematu słowotwórczego „rzuć”, immanentnie związanego z podjęciem jakiejś aktywności fizycznej (trudno sobie wyobrazić, aby dało się czymś rzucić przez

¹⁷ Porzucić (w.) Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/porzuci%C4%87.html> (dostęp: 30.03.2024 r.).

¹⁸ Kwestia władztwa sprawy nad porzucaną rzeczą będzie stanowił przedmiot rozważań w rozdziale 3.III.

¹⁹ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm.), dalej: k.c.

zaniechaniu), a także formantu „po-” mającego w tym przypadku charakter prefiksu²⁰. Połączenie tych dwóch elementów tworzy wyraz pochodny, który opisuje zupełnie inne zachowanie, niż czyniłby to samoistnie jego temat. Ponadto abstrahując nawet od płaszczyzny słowotwórczej, można sobie wyobrazić porzucenie rzeczy przez brak wykonania działania wymaganego *in concreto* dla zachowania jej posiadania. W konsekwencji powyższych rozważań trzeba jednoznacznie stwierdzić, iż porzucić rzecz można zarówno przez podjęcie w tym celu określonego działania, jak też poprzez zaniechanie koniecznej w danych okolicznościach aktywności.

W znamieniu porzucenia, oprócz samego zachowania, drugim kluczowym elementem jest ukierunkowanie go na definitywne wyzbycie się władztwa nad daną rzeczą. Przedmiot poniższych rozważań stanowić będzie owa „definitywność” porzucenia. Zgodnie z przytoczoną w pierwszym akapicie niniejszego rozdziału definicją pojęcia „porzucić” czynność ta polega na opuszczeniu danej rzeczy w celu wyzbycia się własności. Nie dochodzi więc do porzucenia rzeczy wówczas, gdy jedynie chwilowo pozbawia się kontroli nad nią, nie rezygnując przy tym z powrotu do niej i posługiwania się nią w przyszłości tak jak do tej pory. Zatem aby coś porzucić, trzeba trwale i całkowicie odstąpić od posiadania danego obiektu, bez woli restytucji dotychczasowego władztwa nad nim. Odmiennie sytuacja wygląda przy czynnie z art. 263 § 4 k.k. W tym przepisie bowiem ustawodawca operuje wyrażeniem „powoduje utratę”, a utracić daną rzecz można zarówno na chwilę (i następnie potencjalnie odzyskać władztwo nad nią), jak też całkowicie, np. w wyniku jej porzucenia²¹.

3.II. ...BROŃ PALNĄ LUB AMUNICJĘ

„Kto porzuca broń palną lub amunicję (...), podlega karze (...)”. Przedmiotami czynu stypizowanego w art. 50 u.b.a. są broń palna i amunicja. Na wstępie

²⁰ Zob. *Jak tworzą się słowa?*, <https://zpe.gov.pl/a/jak-tworza-sie-slowa/DogYfmGjl> (dostęp: 30.03.2024 r.).

²¹ Zob. Z. Cwiakalski (w:) *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 263, s. 585: „Czynność sprawcza polegająca na «utracie» broni palnej lub amunicji może mieć charakter zarówno czasowy, jak i całkowity. Znamię przestępstwa jest zrealizowane niezależnie od tego, czy ktoś przejął utracone przedmioty we władanie, czy też nie”. W przepisach aktów prawnych z 1932 i 1961 r. odpowiadających art. 50 u.b.a. nie używano czasownika „porzuca”. Zamiast niego posługiwano się czasownikiem „pozbawia”. W *Słowniku Języka Polskiego* wyraz ten rozumie się jako „uwolnić się od czegoś niepotrzebnego, uciążliwego lub od czegoś niepożądanego obecności” – *Pozbyć* (w:) *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/pozby%C4%87.html> (dostęp: 30.03.2024 r.). Można zatem uznać oba czasowniki za tożsame znaczeniowo w zakresie właściwym dla analizowanego tematu.

trzeba zauważyć, iż z uwagi na zastosowanie przez ustawodawcę alternatywy zwykłej przejawiającej się obecnością spójnika „lub”, możliwe jest pociągnięcie do odpowiedzialności karnej za porzucenie albo samej broni palnej, albo samej amunicji do takiej broni, albo jednocześnie broni palnej i amunicji do takiej broni. Legalne definicje obu tych pojęć zawiera ustawa o broni i amunicji z 1999 r. Zgodnie z art. 7 ust. 1 u.b.a. „bronią palną jest każda przenośna broń lufowa, która miota, jest przeznaczona do miotania lub może być przystosowana do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego”. „W rozumieniu ustawy za dający się przystosować do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego uznaje się przedmiot, który ze względu na swoją budowę lub materiał, z którego jest wykonany, może być łatwo przerobiony w celu miotania”²². Ponadto ust. 2 i 3 artykułu 7 u.b.a. precyzują, czym według przedmiotowej ustawy jest kolejno broń palna sygnałowa²³ i alarmowa²⁴.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 u.b.a. „[g]otowe lub obrobione istotne części broni lub amunicji uważa się za broń lub amunicję”. Przepis ten rozszerza zatem zakres pojęcia broni palnej i amunicji także na ich istotne części, które są gotowe lub obrobione. Ustęp 2 artykułu 5 u.b.a. dodatkowo wyjaśnia, jakie dokładnie części m.in. broni palnej uznaje się za jej istotne części w rozumieniu poprzedniej jednostki (są nimi: szkielet broni, baskila, lufa z komorą nabojową, zamek, komora zamkowa oraz bęben nabojowy). Artykuł 4 ust. 2 u.b.a. wiąże każdorazowe użycie w przedmiotowej ustawie terminu „amunicja” z kategorią amunicji do broni palnej²⁵. Pojęcie amunicji do broni palnej definiuje z kolei ustęp 3 artykułu 4 u.b.a., w myśl którego są nią naboje przeznaczone do strzelania z broni palnej. Podobnie jak w kontekście samej broni palnej również i za amunicję w art. 5 ust. 1 u.b.a. uznano nie tylko przedmioty określone w definicji amunicji *sensu stricto* (art. 4 ust. 3 u.b.a.), lecz także ich gotowe lub obrobione istotne części. Znaczenie owych części klaruje art. 5 ust. 3 u.b.a., zgodnie z którym należą do nich:

22 Art. 7 ust. 1a u.b.a.

23 „W rozumieniu ustawy bronią palną sygnałową jest urządzenie wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, jest zdolne do wystrzelenia z lufy o kalibrze nie mniejszym niż 25 mm substancji w postaci ładunku pirotechnicznego celem wywołania efektu wizualnego lub akustycznego”.

24 „W rozumieniu ustawy bronią palną alarmową jest urządzenie wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, wywołuje efekt akustyczny, a wystrzelona z lufy lub elementu ją zastępującego substancja razi cel na odległość nie większą niż 1 metr”.

25 Art. 4 ust. 2 u.b.a.: „Ilekróż w ustawie jest mowa o amunicji, należy przez to rozumieć amunicję do broni palnej”.

pociski wypełnione materiałami wybuchowymi, chemicznymi środkami obezwładniającymi lub zapalającymi albo innymi substancjami, których działanie zagraża życiu lub zdrowiu, splonki inicjujące spalanie materiału miotającego i materiał miotający w postaci prochu strzelniczego.

Na tle powyższego wykazu ustawowych definicji występują jednak w piśmiennictwie i orzecznictwie wątpliwości co do dokładnej interpretacji niektórych pojęć. Jedną z nich jest problem, czy za broń palną można uznać również takie jej egzemplarze, które z różnych przyczyn (np. w wyniku uszkodzenia) zawierają wady uniemożliwiające korzystanie z niej w sposób będący w myśl art. 7 ust. 1 u.b.a. konstytutywnym dla nazwania ich bronią palną. Trafne jest stanowisko wyrażone m.in. w wyroku II AKa 228/13²⁶. W powyższej sytuacji zakwalifikowanie jako broni palnej przedmiotu, który utracił możliwość miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego, zależy od tego, czy owa właściwość może zostać przywrócona, np. w wyniku naprawy. Jeśli tak, to wówczas należy przyjąć, iż jest to przedmiot mogący być przystosowany do miotania ww. rzeczy i tym samym spełnia przesłanki determinujące poczytywanie go za broń palną.

Na gruncie ustawy o broni, amunicji i materiałach wybuchowych z 1961 r. kryminalizowane było również porzucenie odpowiednika broni określonej w ustawie o broni i amunicji z 1999 r. mianem broni pneumatycznej²⁷. Traktował o tym art. 27 ust. 1 u.b.a.m., na mocy którego pozbycie wiatrówki lub innej broni sportowej, działającej na zasadzie sprężanego powietrza stanowiło wykroczenie²⁸. W aktualnie obowiązującej ustawie o broni i amunicji oraz w Kodeksie wykroczeń²⁹ i późniejszych jego nowelizacjach zrezygnowano z wprowadzenia regulacji kontynuującej tradycje art. 27 ust. 1 u.b.a.m. Tym samym wraz z derogacją tego przepisu na mocy art. 55 u.b.a. skutecznie dokonano dekryminalizacji zachowania polegającego na porzu-

26 Wyrok SA w Warszawie z 20.01.2014 r. (II AKa 228/13), LEX nr 1441569, gdzie wskazano, iż: „Defekty broni, nadające się do usunięcia nie pozbawiają danego urządzenia cech broni palnej”.

27 Art. 8 u.b.a.: „W rozumieniu ustawy bronią pneumatyczną jest niebezpieczne dla życia lub zdrowia urządzenie, które w wyniku działania sprężonego gazu jest zdolne do wystrzelenia pocisku z lufy lub elementu ją zastępującego i przez to zdolne do rażenia celu na odległość, a energia kinetyczna pocisku opuszczającego lufę lub element ją zastępujący przekracza 17 J”.

28 „Kto bezprawnie wyrabia, posiada lub pozbywa wiatrówkę lub inną broń sportową, działającą na zasadzie sprężanego powietrza – podlega karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 4.500 zł”.

29 Ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119).

ceniu (w stanie prawnym z 1961 r. – „pozbyciu”) broni pneumatycznej lub wiatrówki³⁰.

3.III. ...KTÓRA POZOSTAJE W JEGO DYSPOZYCJI

„Kto porzuca broń palną lub amunicję, która pozostaje w jego dyspozycji, podlega karze (...)”. Ustawodawca w treści art. 50 u.b.a. precyzuje, że przedmiotem rzeczowego porzucenia może być jedynie broń palna lub amunicja, która pozostaje w dyspozycji sprawcy. Twierdzenie to wydaje się być *prima facie* truizmem. Nie można bowiem porzucić broni, którą nie dysponuje się w potocznym znaczeniu tego sformułowania³¹. Sytuacja staje się mniej oczywista, gdy spróbuje się spojrzeć na „pozostawanie w dyspozycji” z perspektywy prawa cywilnego.

Na gruncie tej ostatniej gałęzi prawa zasadniczo można wyróżnić trzy rodzaje – stopnie – władania rzeczą: własność, posiadanie i dzierżenie. Niemniej jednak trzeba przyznać słusność stanowisku obecnemu w orzecznictwie, konstatującemu, iż „[o]drzucić należy tożsamość rozumienia (...) zwrotu (posiadanie) na gruncie szeroko rozumianego prawa karnego i cywilnego. Nie do przyjęcia bowiem w prawie karnym byłaby choćby definicja «dzierżenia» wynikająca z art. 338 k.c. – nie będącego przecież posiadaniem (osoba faktycznie władająca rzeczą, czy to w swoim imieniu, czy za kogoś innego, bez wątpienia prawie zawsze będzie w prawie karnym postrzegana jako posiadacz). Tak więc przyjęć należy, że analizowany zwrot nie tylko nie posiada na gruncie norm prawa karnego definicji legalnej (tak jak ma to miejsce w art. 336 k.c.), ale również nie jest to zwrot, którego znaczenie w języku prawniczym byłoby jednoznaczne – wystarczy tu przypomnieć wskazane różnice pomiędzy znaczeniem cywilistycznym i karnoprawnym tego terminu”³².

Odczytując art. 50 u.b.a., można natomiast inspirować się wykładnią „posiadania” broni palnej lub amunicji stosowaną przez sądy w odniesieniu

30 Zob. C. Kąkol (w:) *Ustawa o broni i amunicji. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 8, s. 59–60.

31 „Ktoś lub coś podlega wskazanej osobie, która może dowolnie dysponować daną osobą lub rzeczą” [ktoś/coś jest w dyspozycji kogoś (w.) *Słownik języka polskiego PWN*, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/40460/ktosc-os-jest-w-dyspozycji-kogos> (dostęp: 30.03.2024 r.)].

32 Wyrok SN z 21.01.2009 r. (II KK 197/08), OSNKW 2009, nr 4, poz. 30.

do innych typów czynów zabronionych, których przedmiotem czynności wykonawczej jest broń palna lub amunicja. W związku z powyższym należy podzielić stanowisko, iż „posiadanie» oznacza każde faktyczne władanie bronią bez wymaganego zezwolenia, z zamiarem przywłaszczenia, czy bez takiego zamiaru, z zamiarem krótkotrwałego użycia albo nawet przechowania z upoważnienia innej osoby”³³, „posiadanie» charakteryzują takie czynności, jak «mieć, trzymać, utrzymać czy dysponować»³⁴ czy „posiadaniem» broni palnej lub amunicji w rozumieniu art. 286 k.k.³⁵ jest każde władanie nimi, jeżeli tylko towarzyszy sprawcy taki zamiar, nawet bez chęci zatrzymania tych rzeczy na własność”³⁶. Tak szerokie ujęcie problemu władania rzeczą na gruncie prawa karnego pozwala uznać, że podczas analizy „pozostawiania w dyspozycji” zasadne jest poprzestanie na potocznym znaczeniu tego sformułowania.

Drugim problemem związanym z pozostawianiem broni palnej lub amunicji w dyspozycji sprawcy jest kwestia doniosłości „legalności” posiadania przez niego owych przedmiotów. Choć w treści art. 50 u.b.a. ustawodawca nie odniósł się do tego wprost, to jednak zabrał stanowisko w tej sprawie w kontekście przestępstwa z art. 263 § 4 k.k.³⁷, przez co mogą powstawać wątpliwości, czy z norm zawartych w art. 50 u.b.a. należy dekodować analogiczny zamiar z jego strony. Z uwagi na to, że jak wykazano w innych rozdziałach niniejszego tekstu, mimo że art. 50 u.b.a. i art. 263 § 4 k.k. są do siebie pod wieloma względami podobne, to jednak występują też między nimi różnice. Należy zatem przyjąć, że gdyby ustawodawca miał wolę ograniczenia zakresu kryminalizacji art. 50 u.b.a., to wyraziłby ją *expressis verbis* w treści omawianego przepisu, a ponieważ tego nie uczynił, to *lege non distinguente* dla samego faktu popełnienia przestępstwa porzucenia broni palnej lub amunicji nie ma znaczenia, czy przedmioty te pozostawały w posiadaniu sprawcy legalnie, czy też w sposób sprzeczny z obowiązującym

33 Wyrok SA w Gdańsku z 23.12.2014 r. (II AKa 393/14), LEX nr 2080871.

34 Wyrok SA w Gdańsku z 23.12.2014 r. (II AKa 393/14), LEX nr 2080871.

35 Art. 286 ustawy z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. nr 13 poz. 94).

36 Wyrok SN z 13.08.1993 r. (WR 107/93), OSNKW 1993, nr 11–12, poz. 74.

37 Art. 263 § 4 k.k.: „Kto nieumyślnie powoduje utratę broni palnej lub amunicji, która zgodnie z prawem pozostaje w jego dyspozycji, (...)”.

porządkiem prawnym (w szczególności nie jest więc istotne ustalenie, czy sprawca uzyskał pozwolenie na broń)³⁸.

Reasumując, należy stwierdzić, że występki z art. 50 u.b.a. jest typem indywidualnym. Czyn ten popełnić może bowiem jedynie osoba, w której władaniu znajduje się broń palna lub amunicja rozumiane w sposób określony w przepisach ustawy z 21.05.1999 r. o broni i amunicji. To, czy sprawca posiadał porzuconą broń palną lub amunicję zgodnie z prawem, jest irrelewantne dla przypisania mu odpowiedzialności za popełnienie czynu z art. 50 u.b.a.

4. ZNAMIONA STRONY PODMIOTOWEJ

Ustawodawca w art. 8 k.k. wykreował dla wszystkich typizowanych zbrodni wymóg umyślności, zaś dla występków wprowadził domniemanie możliwości popełnienia ich wyłącznie umyślnie, z zastrzeżeniem, że owo domniemanie może przełamać przepis ustawy³⁹. Jak wykazano w rozdziale III, czyn z art. 50 u.b.a. jest występkiem. W związku z powyższym i brakiem istnienia w systemie prawnym tzw. klauzuli nieumyślności, która miałaby zastosowanie do art. 50 u.b.a., nie ulega żadnym wątpliwościom, że przestępstwo porzucenia broni można popełnić jedynie umyślnie. Ponadto nawet gdyby art. 8 k.k. nie tworzył ww. domniemania umyślności, to warunek umyślności czynu z art. 50 u.b.a. wynikałyby już z samego znamienia czasownikowego „porzucić”.

Zgodnie bowiem z przytoczoną w rozdziale 3.I. definicją słownikową, „porzucić” oznacza „umyślne opuszczenie mienia w celu pozbycia się własności”. Podobnie zresztą kwestię wyzbycia się własności rzeczy poprzez jej porzucenie normuje art. 180 k.c., który stanowi, iż „[w]łaściciel może wyzbyć się własności rzeczy ruchomej przez to, że w tym zamiarze rzecz porzuci”. Swoista „konieczność umyślności” porzucenia stoi u podstaw wyodrębnie-

³⁸ Na marginesie warto wspomnieć, iż w odpowiednich przepisach aktów prawnych z 1932 i 1961 r. nie występował ani zwrot „która pozostaje w jego dyspozycji”, ani inny mający podobne znaczenie. Spostrzeżenie to rodzi przypuszczenie, iż wprowadzenie powyższego sformułowania do ustawy z 1999 r. jest pokłosiem uchwalenia w 1997 r. art. 263 § 4 k.k. Bowiem poprzez dodanie tak trywialnego dopowiedzenia przy równoległej egzystencji systemowej zasady *lege non distinguente* ustawodawca potencjalnie chciał ukrócić wszelkie wątpliwości co do tego, że art. 50 u.b.a. dokonuje kryminalizacji porzucenia także broni palnej i amunicji nieposiadanych przez sprawcę zgodnie z prawem.

³⁹ Art. 8 k.k.: „Zbrodnię można popełnić tylko umyślnie; występki można popełnić także nieumyślnie, jeżeli ustawa tak stanowi”.

nia osobnego występku nieumyślnego spowodowania utraty broni palnej lub amunicji określonego w art. 263 § 4 k.k. – z uwagi na zastosowanie omówionego wyżej czasownika „porzuca” przy opisie czynu z art. 50 u.b.a. nie byłoby możliwe stworzenie odpowiedniej klauzuli nieumyślności do tego ostatniego.

Stwierdzenie, że porzucić broń palną lub amunicję można wyłącznie umyślnie, implikuje potrzebę rozważenia, w jakim zamiarze można dokonać owej czynności sprawczej – jedynie w zamiarze bezpośrednim czy również w zamiarze wynikowym. W dotychczasowym piśmiennictwie istnieją zwolennicy obu wymienionych stanowisk⁴⁰. Sprawca działa w zamiarze wynikowym (ewentualnym), gdy „przewidując możliwość jego [czynu] popełnienia, na to się godzi”⁴¹. W świetle art. 9 § 1 k.k. oraz definicji słownikowej i cywilnoprawnej „porzucenia” trudną, a właściwie *a priori* skazaną na niepowodzenie, wydaje się być próba dokonania kazuistycznej wizualizacji stanu faktycznego, w którym sprawca miałby porzucić broń palną, amunicję lub jakąkolwiek inną rzecz, działając w zamiarze ewentualnym. W takiej sytuacji musiałby on nie chcieć porzucić owej rzeczy i zarazem chcieć wyzbyć się jej własności, czyli *ex definitione* porzucić ją. Ponadto jak można wywnioskować już z poczynionych wyżej przemyśleń, popełnienie przestępstwa porzucenia broni jest możliwe jedynie przy podjęciu czynności wykonawczej w określonym celu, jakim jest „uwolnienie się” od własności określonej rzeczy tudzież całkowita rezygnacja z niej, a nie tylko chęć pozostawienia rzeczy w danym miejscu na jakiś czas. Przesłanie porzucenia broni palnej lub amunicji jest zatem przestępstwem kierunkowym. Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że przestępstwa porzucenia broni palnej lub amunicji nie tylko nie da się popełnić, działając w zamiarze wynikowym, ale ponadto wymaga się po stronie sprawcy odpowiedniego nastawienia psychicznego ukierunkowanego na wolę definitywnego wyzbycia się własności przedmiotu czynności wykonawczej⁴².

40 Por. C. Kąkol (w:) *Ustawa o broni i amunicji. Komentarz*, Warszawa 2021, art. 50, s. 344; A. Müller, *Przesłanie porzucenia broni palnej lub amunicji*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2017, nr 7–8, s. 75.

41 Art. 9 § 1 k.k.: „Czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi”.

42 Analogicznie rzecz się miała na gruncie stanu prawnego z 1932 i 1961 r., kiedy to zamiast „porzucenia” operowano czasownikiem „pozbyc”. Zgodnie z definicją słownikową wyraz „pozbyć” znaczy tyle, co „uwolnić się od czegoś niepotrzebnego, uciążliwego lub od czegoś niepożądanego obecności” [Pozbyć (w:) *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/pozby/C4%87.html> (dostęp: 30.03.2024 r.)]. Ponadto w języku potocznym czynność zbycia, choć częściej kojarzona ze sprzedażą, darowizną lub inną podobną czynnością prawną, także ukierunkowana jest na wyzbycie się własności danej rzeczy.

PODSUMOWANIE

Pomimo istnienia w piśmiennictwie przedstawionych w rozdziałach niniejszej analizy dylematów związanych z wykładnią art. 50 u.b.a., w dotychczasowym orzecznictwie nie dają one o sobie zanadto znać w odniesieniu *stricte* do przedmiotowego przepisu. Można zatem sformułować tezę, iż treść art. 50 u.b.a. mimo potencjalnie dyskusyjnego charakteru jest dla polskich sądów dostatecznie klarowna i nie wymaga żadnych zasadniczych zmian. Natomiast niczym nieuzasadnione jest funkcjonowanie nieumyślnego odpowiednika czynu z art. 50 u.b.a. w ramach przepisu Kodeksu karnego (art. 263 § 4 k.k.) zamiast w ustawie o broni i amunicji.

W związku z powyższym wskazane jest dokonanie zmiany legislacyjnej polegającej na wykreowaniu w ramach art. 50 u.b.a. dwóch ustępów – pierwszego, który brzmiałby identycznie jak dotychczasowy art. 50 u.b.a., oraz drugiego – z zaimplementowaną treścią aktualnego art. 263 § 4 k.k. Owemu zabiegowi z przyczyn oczywistych powinna towarzyszyć jednoczesna derogacja aktualnego art. 263 § 4 k.k. Realizacja powyższej propozycji *de lege ferenda* zdecydowanie poprawiłaby przejrzystość przepisów wprowadzających karnoprawne aspekty reglamentacji dysponowania przedmiotami niebezpiecznymi, jakimi są broń palna i amunicja.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

1. Ustawa z 31.01.1961 r. o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz.U. nr 6 poz. 43 z późn. zm.).
2. Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm.).
3. Ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. nr 13 poz. 94).
4. Ustawa z 19.04.1969 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. nr 13 poz. 95 z późn. zm.).
5. Ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119).

6. Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.).
7. Ustawa z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. nr 88 poz. 554 z późn. zm.).
8. Ustawa z 21.05.1999 r. o broni i amunicji (Dz.U. z 2022 r. poz. 2516 z późn. zm.).
9. Ustawa z 5.01.2011 r. o zmianie ustawy o broni i amunicji oraz ustawy o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz.U. nr 38 poz. 195 z późn. zm.).
10. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. nr 60 poz. 571).
11. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Przepisy wprowadzające kodeks karny i prawo o wykroczeniach (Dz.U. nr 60 poz. 573).
12. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1932 r. – Prawo o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz.U. nr 94 poz. 807 z późn. zm.).
13. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2016 r. poz. 283).

LITERATURA:

1. Ćwiakalski Z. (w:) *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. art. 212-277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
2. Gruszecka D. (w:) *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
3. Grzegorzcyk P., Wardak Z., *Pojęcie broni palnej w prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 10.
4. Kalitowski M. (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
5. Kąkol C. (w:) *Ustawa o broni i amunicji. Komentarz*, Warszawa 2021.
6. Kurzępa B., *Ustawa o broni i amunicji*, Warszawa 2010.
7. Lach A. (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2023.
8. Maj S. (w:) *Ustawa o broni i amunicji. Komentarz*, Warszawa 2010.
9. Mozgawa M. (w:) M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024.
10. Müller A., *Przestępstwo porzucenia broni palnej lub amunicji*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2017, nr 7-8.

11. Nawrocki M., *Przestępstwa kierunkowe a zamiar niby-ewentualny*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 5.
12. Piórkowska-Flieger J. (w.): *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
13. Rejmaniak R., *Pojęcie broni palnej*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 4.

ORZECZNICTWO:

1. Wyrok SA w Gdańsku z 23.12.2014 r. (II AKa 393/14), LEX nr 2080871.
2. Wyrok SA w Krakowie z 2.11.2004 r. (II AKa 119/04), LEX nr 584149.
3. Wyrok SA w Warszawie z 20.01.2014 r. (II AKa 228/13), LEX nr 1441569.
4. Wyrok SA we Wrocławiu z 23.11.2005 r. (II AKa 290/05), KZS 2006, nr 6, poz. 89.
5. Wyrok SN z 13.08.1993 r. (WR 107/93), OSNKW 1993, nr 11–12, poz. 74.
6. Wyrok SN z 21.01.2009 r. (II KK 197/08), OSNKW 2009, nr 4, poz. 30.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. *Jak tworzą się słowa?*, <https://zpe.gov.pl/a/jak-tworza-sie-slowa/DogVfmGjI> (dostęp: 30.03.2024 r.).
2. *ktoś/coś jest w dyspozycji kogoś* (w.): *Słownik języka polskiego PWN*, <https://wsjp.pl/haslo/podglad/40460/ktoscos-jest-w-dyspozycji-kogos> (dostęp: 30.03.2024 r.).
3. *Porzucić* (w.): *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/porzuci%C4%87.html> (dostęp: 30.03.2024 r.).
4. *Pozbyć* (w.): *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/pozby%C4%87.html> (dostęp: 30.03.2024 r.).
5. *Statystyka. Broń – pozwolenia*, <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/186394,Bron-pozwolenia.html> (dostęp: 30.03.2024 r.).

STRESZCZENIE

Przestępstwo porzucenia broni palnej lub amunicji normuje art. 50 ustawy z 21.05.1999 r. o broni i amunicji. Przepis ten jest obecnie w polskim systemie prawnym kontynuatorem podobnych regulacji z 1932 i 1961 r. Oprócz przestępstwa porzucenia broni palnej lub amunicji istnieje równolegle przestępstwo nieumyślnego spowodowania utraty broni palnej lub amunicji określone w art. 263 § 4 Kodeksu karnego. Oba te typy czynów zabronionych są występkami, chronią dobro prawne, jakim jest porządek publiczny, a ich naruszenie stwarza stan abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo. W przestępstwie porzucenia broni palnej lub amunicji istotne znaczenie mają zarówno przesłanki przedmiotowe, jak i podmiotowa, którą jest umyślność.

Słowa kluczowe: broń palna, amunicja, porzucenie, ustawa o broni i amunicji, utrata broni

ABSTRACT

The crime of abandoning firearms or ammunition is regulated by Art. 50 of the Act of 21 May 1999 on firearm and ammunition. This provision is currently a continuation of similar regulations from 1932 and 1961 in the Polish legal system. In addition to the crime of abandoning a firearm or ammunition, there is also the crime of unintentionally causing the loss of a firearm or ammunition specified in Art. 263 § 4 of the Penal Code. Both of these types of prohibited acts are misdemeanors, they protect the legal good of public order, and their violation creates a state of abstract exposure to danger. In the crime of abandoning a firearm or ammunition, both the objective and subjective conditions, which is intentionality, play an important role.

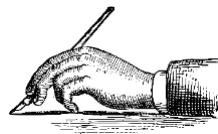
Keywords: firearm, ammunition, abandoning, Act on firearm and ammunition, loss of firearm

...
Prawo świadka
**DO ODMOWY
ZEZNAŃ**

...
**a odpowiedzialność karna
za uprzednio złożone
fałszywe zeznania**

apl. Adw. Adrian Pałacki

Izba Adwokacka w Rzeszowie

Tematyką artykułu jest zachodząca – zdaniem autora – niespójność pomiędzy instytucją odmowy zeznań przez świadka a przestępstwem składania fałszywych zeznań. Problem dotyczy przede wszystkim terminu na złożenie oświadczenia o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań, który powodować może kontrowersje w zakresie karalności za uprzednio złożone fałszywe zeznania. W artykule zaproponowane zostaną rozwiązania wynikających na tym tle praktycznych problemów oraz wysunięty postulat *de lege ferenda*.

WPROWADZENIE

Przedmiotem artykułu jest relacja pomiędzy art. 186 §1 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeksu postępowania karnego¹, wprowadzającym możliwość złożenia oświadczenia o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań przed rozpoczęciem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym, a art. 233 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeksu karnego², w którym stypizowane zostało przestępstwo składania fałszywych zeznań. Pomiędzy wskazanymi przepisami za-

---

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37), dalej: k.p.k.

² Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17), dalej: k.k.

chodzi bowiem niekompatybilność, która może ujawnić się w układzie sytuacyjnym, kiedy to osoba uprawniona do złożenia zeznań składa zeznanie w postępowaniu przygotowawczym, a następnie przed złożeniem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym składa oświadczenie o skorzystaniu z prawa do odmowy złożenia zeznań. Zgodnie z brzmieniem art. 186 § 1 k.p.k. poprzednio złożone zeznanie tej osoby nie może wówczas służyć za dowód ani być odtworzone.

W związku z powyższym na tle zarysowanej sytuacji faktycznej może wyniknąć szereg problemów praktycznych. Powstaje bowiem wątpliwość dotycząca możliwości wszczęcia postępowania przygotowawczego dotyczącego przestępstwa składania fałszywych zeznań, zanim dana osoba przystąpiła do złożenia pierwszego zeznania w procesie sądowym. Pojawia się także pytanie, jak powinny zachować się organy procesowe w sytuacji, kiedy to najpierw wszczęte zostanie postępowanie dotyczące przestępstwa składania fałszywych zeznań, a następnie, już po wszczęciu rzeczonego postępowania, osoba podejrzana o to przestępstwo złoży oświadczenie o skorzystaniu z prawa do odmowy składania zeznań. Wątpliwości dotyczą także możliwej do zaistnienia w praktyce sytuacji, kiedy to dana osoba zostanie prawomocnie skazana za przestępstwo składania fałszywych zeznań jeszcze w trakcie trwania postępowania przygotowawczego w sprawie, w której składała zeznanie, a następnie przed złożeniem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym oświadczy, że chce skorzystać z prawa do odmowy zeznań.

Zdaniem autora niniejszego artykułu kwestia będąca problematyką niniejszego artykułu pozostaje kontrowersyjna z dwóch powodów: po pierwsze, niejednoznaczności pojęcia „mające służyć za dowód w postępowaniu”, po drugie zaś faktu, że prawo do odmowy zeznań, za którego część należy uznać termin do złożenia oświadczenia, stanowi element ochrony procesowej świadka. Wagę omawianego problemu podnosi dodatkowo fakt, że, jak wskazuje K. Witkowska, świadek jest najszerzej wykorzystywanym źródłem dowodowym w procesie dowodzenia³.

Celem niniejszego artykułu jest zatem wykazanie, że niekompatybilność przepisów art. 186 § 1 k.p.k. oraz art. 233 k.k. może skutkować zaistnieniem

3. K. Witkowska, *Dowody w procesie karnym a realizacja celów postępowania karnego*, „Przebieg Sądowy” 2011, nr 3, s. 56.

szeregu wątpliwości w praktyce działania organów przygotowawczych oraz sądów, oraz zaproponowanie postulatu *de lege ferenda* w celu wyjaśnienia wątpliwości interpretacyjnych. W artykule wykorzystana została formalno-dogmatyczna metoda badawcza.

1. TERMIN DO ZŁOŻENIA OŚWIADCZENIA O PRAWIE DO ODMOWY ZEZNAŃ. KRĄG PODMIOTÓW, DO KTÓRYCH ODNOSI SIĘ ART. 186 § 1 K.P.K.

Jak już wyżej wskazano, przepis art. 186 § 1 k.p.k. statuuje możliwość złożenia oświadczenia o odmowie złożenia zeznań przed rozpoczęciem pierwszego zeznania w procesie sądowym. Instytucja prawa do odmowy zeznań świadka pozostającego w szczególnej relacji z oskarżonym wywodzi się jeszcze z prawa rzymskiego; jak wskazuje M. Mozgawa-Saj, już w przekazach Paulusa znajdują się informacje, że nie można zmuszać świadków do składania zeznań przeciw ich krewnym i powinowatym, co uzasadniano bliskimi więziami mogącymi wpływać na wiarygodność zeznań⁴.

W tym miejscu należy odpowiedzieć na pytanie dotyczące zakresu podmiotowego osób, którym przysługuje wskazane uprawnienie. Powoływany przepis wskazuje ogólnie, że przysługuje ono „osobom uprawnionym do odmowy złożenia zeznań” oraz „zwolnionym na podstawie art. 185”. Prawo odmowy złożenia zeznań przewidziane jest w art. 182 k.p.k.; zgodnie z § 1 cytowanego przepisu przysługuje ono osobom najbliższym dla oskarżonego. W celu ustalenia osoby najbliższej dla oskarżonego odwołać się należy do art. 115 § 11 k.k.

Zgodnie z § 3 art. 182 k.p.k. prawo do odmowy zeznań przysługuje także świadkowi, który w innej toczącej się sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem.

Artykuł 185 k.p.k. przewiduje natomiast możliwość zwolnienia od złożenia zeznania lub odpowiedzi na pytanie osoby pozostającej z oskarżonym

⁴ M. Mozgawa-Saj, *Kilka uwag na temat prawa do odmowy zeznań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2019, z. 105, s. 103.

w szczególnie bliskim stosunku osobistym, w przypadku gdy osoba taka wniosła o zwolnienie. Zwrócić należy uwagę, że w cytowanej jednostce redakcyjnej posłużono się nieostrym pojęciem „osoby pozostającej w szczególnie bliskim stosunku osobistym”. W orzecznictwie wskazuje się, że szczególnie bliski stosunek osobisty występuje wtedy, gdy świadka oraz oskarżonego łączy więź emocjonalna lub uczuciowa o wyjątkowym charakterze⁵. Świadek traci to uprawnienie, gdy szczególnie bliski stosunek już nie istnieje⁶.

Dana osoba może złożyć oświadczenie o skorzystaniu z prawa do odmowy złożenia zeznań „nie później niż przed rozpoczęciem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym”. Jak wskazuje P.K. Sowiński, termin ten ma charakter prekluzyjny, a uchybienie mu powoduje bezskuteczność złożonego oświadczenia⁷. Autor ten wskazuje jednak, że jeśli świadek ma składać zeznania po raz pierwszy w postępowaniu sądowym w postępowaniu apelacyjnym, należy przyjąć, że uprawnienie to przysługuje takiemu świadkowi, nawet jeśli uprzednio składał zeznania w postępowaniu przygotowawczym⁸.

Niezwykle istotne w kontekście tematyki niniejszego artykułu jest wskazanie zawarte w art. 186 § 1 k.p.k., zgodnie z którym poprzednio złożone zeznanie takiej osoby, która złożyła oświadczenie o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań, nie może służyć za dowód ani być odtworzone. Jak wskazał A. Geberle, przez pojęcie „poprzednio złożonego zeznania” należy rozumieć także inne zeznania niż te złożone w postępowaniu karnym⁹.

W kontekście instytucji odmowy składania zeznań przez osobę, którą łączy szczególnie bliski stosunek z oskarżonym, warto zwrócić także uwagę na *ratio legis* wprowadzenia tej instytucji do polskiej procedury karnej, co będzie istotne w kontekście dalszych rozważań. Jak wskazuje K. Łojewski, dobrem chronionym przez omawianą instytucję jest „stosunek uczuciowy łączący świadka z oskarżonym”, natomiast egzekwowanie od danej osoby obowiąz-

5 K. Wiktorzak, *System ochrony świadka w polskim procesie karnym*, Białystok 2018, s. 183.

6 K. Wiktorzak, *System...*, s. 183.

7 P.K. Sowiński, *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004, s. 80.

8 P.K. Sowiński, *Prawo...*, s. 81.

9 A. Geberle, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków 2007.

ku złożenia zeznań w sprawie dotyczących jego osoby najbliższej „godzi w podstawowe przejawy życia psychicznego człowieka”¹⁰.

2. PRZESTĘPSTWO SKŁADANIA FAŁSZYWYCH ZEZNAŃ Z ART. 233 K.K.

Przestępstwo składania fałszywych zeznań stypizowane zostało w art. 233 k.k. Zgodnie z przywołanym przepisem, odpowiedzialności karnej podlega osoba, która składa zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy. Jak wskazał L. Tyszkiewicz, przestępstwo to może być popełnione przez działanie lub zaniechanie¹¹.

Kwestia składania fałszywych zeznań w postępowaniu sądowym pozostaje poza zakresem niniejszego artykułu, w kontekście jego tematyki istotne jest natomiast sprecyzowanie pojęcia „innego postępowania prowadzonego na podstawie ustawy”. Nie ulega wątpliwości, że w zakresie tego sformułowania mieści się postępowanie przygotowawcze, prowadzone jest ono bowiem na podstawie ustawy – Kodeks postępowania karnego. M. Mozgawa wskazuje, że w zakres tego pojęcia wchodzi także przykładowo postępowanie administracyjne, podatkowe czy dyscyplinarne¹².

Paragraf 1a omawianego przepisu statuuje typ uprzywilejowany opisywanego przestępstwa dla osób, które działają z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą im samym lub osobom najbliższym, § 2 wprowadza jako warunek odpowiedzialności karnej uprzednie pouczenia o możliwości złożenia oświadczenia o odmowie złożenia zeznań.

¹⁰ K. Rojewski, *Instytucja odmowy zeznań w polskim procesie karnym*, Warszawa 1970, s. 68.

¹¹ L. Tyszkiewicz (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, art. 233, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611226/503481/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 31.03.2024 r.).

¹² M. Mozgawa (w:) M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 233, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737096/748733/mozgawa-marek-red-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp: 31.03.2024 r.).

3. MOŻLIWOŚĆ WSZCZĘCIA POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

Pierwszym z pytań, na jakie należy spróbować udzielić odpowiedzi w kontekście tematyki poruszanej w niniejszym artykule, jest kwestia, czy w ogóle możliwe jest wszczęcie postępowania w przedmiocie popełnienia przestępstwa składania fałszywych zeznań przed złożeniem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w doktrynie pojawił się pogląd, że z wszczęciem postępowania dotyczącego fałszywych zeznań (aczkolwiek z innych przyczyn niż będące przedmiotem niniejszego artykułu) należy wstrzymać się do zakończenia postępowania, w którym zeznania te zostały złożone¹³.

Wydaje się jednak, że na postawione wyżej pytanie należy odpowiedzieć twierdząco. Pierwszym argumentem przemawiającym za taką możliwością jest fakt, że art. 233 § 1 k.k. wprost wskazuje możliwość ponoszenia odpowiedzialności karnej za zeznania złożone w „innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy”. W przypadku przyjęcia, że możliwość wszczęcia postępowania zachodzi dopiero po ostatecznym potwierdzeniu, że zeznania złożone w tych postępowaniach mogą zostać użyte jako dowód w postępowaniu sądowym, a zatem dopiero po złożeniu zeznania w postępowaniu sądowym, fragment art. 233 § 1 dotyczący odpowiedzialności za zeznania złożone w „innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy” stałby się normą pustą, gdyż wówczas odpowiedzialności karnej podlegaliby tylko świadkowie, którzy już złożyli zeznanie w postępowaniu sądowym. Odwołując się natomiast do dyrektywy racjonalności ustawodawcy, nie można przyjąć interpretacji, zgodnie z którą fragment przepisu byłby całkowicie zbędny.

Kolejnym argumentem przemawiającym za możliwością wszczęcia postępowania przygotowawczego w kontekście zeznań złożonych w postępowaniu przygotowawczym przez osobę, której przysługuje prawo do odmowy zeznań, jest kwestia czasu, w którym należy uznać, że przestępstwo zostało dokonane. W odniesieniu do analizowanego przestępstwa, jak wskazują M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk i W. Zontek, aby doszło do dokonania czynu,

¹³ Z. Kukula, *Praktyczne problemy związane z odpowiedzialnością karłą za przestępstwo składania fałszywych zeznań*, „Przegląd Policyjny” 2008, nr 2, s. 102.

musi dojść do odebrania informacji przez podmiot trzeci¹⁴. Dokonanie zachodzi zatem w momencie, gdy informacja będąca fałszywym zeznaniem odebrana zostanie przez podmiot przeprowadzający czynność przesłuchania świadka.

Rozważenia wymaga natomiast kwestia znamienia „mające służyć za dowód”. W kontekście dyspozycji przepisu art. 186 § 1 k.p.k. realizacja tego znamienia przed złożeniem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym, po czym nie można już złożyć oświadczenia o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań, pozostaje niejako płynna. Istnieje bowiem możliwość, że po złożeniu wzmiankowanego oświadczenia zeznanie to nie będzie mogło już służyć za dowód, co wprost wynika z art. 186 § 1 k.p.k. Znamię „mające służyć za dowód” może zatem w takiej sytuacji „zaniknąć”. Wydaje się jednak, że racjonalne w tym kontekście jest przyjęcie, że skoro w momencie złożenia zeznania ma ono służyć za dowód, to przynajmniej do momentu ewentualnego złożenia odpowiedniego oświadczenia znamię to należy uznać za spełnione.

4. MOŻLIWOŚĆ WSZCZĘCIA POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO PO ZŁOŻENIU OŚWIADCZENIA O SKORZYSTANIU Z PRAWA DO ODMOWY ZEZNAŃ

Rozważenia wymaga także układ sytuacyjny, kiedy to przez osobę, której przysługuje prawo do odmowy zeznań, zostały złożone fałszywe zeznania, a następnie, jeszcze przed wszczęciem postępowania przygotowawczego, złożone zostało przez tego świadka oświadczenie o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań. Powstaje bowiem pytanie, czy w takiej sytuacji można uznać, że spełnione zostały znamiona czynu zabronionego, skoro w momencie podejmowania decyzji o ewentualnym wszczęciu postępowania

¹⁴ M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek (w:) *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 233, <https://sip.lex.pl/#commentary/587746505/543945/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-czesc-ii-komentarz...?cm=URELATIONS> (dostęp: 31.03.2024 r.).

przygotowawczego ze względu na złożenie fałszywych zeznań wiadomo już, że dowód z zeznań nie będzie mógł zostać wykorzystany w procesie.

Wydaje się, że kluczowym zagadnieniem przy rozstrzygnięciu zarysowanego problemu jest kwestia, czy w dalszym ciągu można w tego rodzaju układzie sytuacyjnym mówić o istnieniu znamienia zeznania „mającego służyć za dowód”. Czy skoro wiadomo już, że zgodnie z brzmieniem art. 186 § 1 k.p.k. przedmiotowe zeznanie nie będzie już mogło służyć jako dowód, możliwe będzie uznanie, że spełnione zostało wzmiankowane znamię? Ze względu na tożsamość problemu kwestia ta omówiona zostanie szerzej w kolejnych podrozdziałach, w niniejszym miejscu należy jedynie wskazać, że przy przyjęciu interpretacji, że znamię to nie jest już wówczas spełnione, jedyną logiczną konsekwencją byłaby odmowa wszczęcia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.

Należy również zwrócić uwagę, że we wskazanym układzie sytuacyjnym tego rodzaju interpretacja wydaje się o tyle bardziej dopuszczalna, niż w sytuacjach omówionych poniżej, że odmowa zeznań następowałaby jeszcze przed wszczęciem postępowania dotyczącego przestępstwa fałszywych zeznań, a zatem nie mogłaby być instrumentalnie wykorzystywana do uniknięcia odpowiedzialności, lecz dokonywana byłaby z powodów, jakie przyświecały ustanowieniu tej instytucji – uniknięcia moralnych rozterek dotyczących obciążania bliskiej sobie osoby. Tego rodzaju rozwiązanie nie naruszałoby także zasady stabilności prawa.

5. OŚWIADCZENIE O SKORZYSTANIU Z PRAWA DO ODMOWY ZEZNAŃ PO WSZCZĘCIU POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

Bardziej niejednoznaczny jest natomiast następujący układ sytuacyjny: dana osoba składa fałszywe zeznanie w postępowaniu przygotowawczym, w związku ze złożeniem przez nią tego zeznania wszczęte zostaje postępowanie, po czym przed złożeniem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym dana osoba składa oświadczenie o skorzystaniu z prawa do od-

mowy zeznań, w związku z czym zgodnie z dyspozycją art. 186 § 1 k.p.k. zeznanie tej osoby nie może służyć jako dowód.

Pojawia się wówczas pytanie: jak powinien postąpić w zarysowanej wyżej sytuacji organ procesowy prowadzący postępowanie przygotowawcze lub sąd? Rozważenia wymaga przede wszystkim kwestia, czy w sytuacji, kiedy to ze względu na złożone oświadczenie w dalszym ciągu pozostaje spełniona przesłanka „mające służyć za dowód”. Jak bowiem już wyżej wskazano, tego rodzaju zeznanie nie może służyć jako dowód.

Rozważenia wymagają w tej sytuacji różne możliwości działania organu lub sądu oraz wynikające z nich konsekwencje. Jak się wydaje, pierwszą możliwą interpretacją jest przyjęcie, że skoro uprzednio złożone w postępowaniu przygotowawczym zeznanie nie może już służyć jako dowód, to nie może być w dalszym ciągu uznawane za „mające służyć za dowód”, a zatem nie jest spełnione znamię przestępstwa z art. 233 § 1. Przy przyjęciu takiej interpretacji, jak się wydaje, jedynym możliwym rozwiązaniem jest umorzenie postępowania przygotowawczego lub sądowego prowadzonego o przestępstwo składania fałszywych zeznań na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k., zgodnie z którym wszczęte postępowanie umarza się, gdy czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego.

Jak się jednak wydaje, przyjęcie wyżej przedstawionej interpretacji mogłoby rodzić w praktyce negatywne konsekwencje. Wprowadzałoby bowiem możliwość stosunkowo łatwego uniknięcia odpowiedzialności za fałszywe zeznanie złożone w postępowaniu przygotowawczym. Dana osoba, wobec której wszczęto bowiem postępowanie w związku ze złożonymi przez nią w postępowaniu przygotowawczym fałszywymi zeznaniami, mogłaby bowiem uwolnić się od odpowiedzialności poprzez złożenie oświadczenia o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań. Prowadziłoby to do znacznego utrudnienia prowadzenia postępowania przygotowawczego, w istotny sposób ograniczając możliwość penalizacji składanych w jego toku fałszywych zeznań. Podobnie jak w przypadku rozważań dotyczących możliwości wszczęcia postępowania, należy wskazać, że przyjęcie tej interpretacji prowadziłoby do tak znacznej łatwości w uniknięciu odpowiedzialności, że stawałoby pod znakiem zapytania racjonalność wprowadzenia penalizacji

zeznań składanych w postępowaniu przygotowawczym, co pozostawałoby w sprzeczności z zasadą racjonalności ustawodawcy.

Alternatywną interpretacją byłoby przyjęcie, że znanie „mające służyć za dowód” pozostaje aktualne, pomimo faktu, że w praktyce złożone zeznanie nie może być już wykorzystane jako dowód. Taka interpretacja pozwoliłaby na uniknięcie wątpliwości opisanych w poprzednim akapicie. Należy jednak wskazać, że ograniczałaby w znacznym stopniu prawo do odmowy zeznań przez świadka, któremu prawo takie przysługuje. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na *ratio legis* wprowadzenia do polskiej procedury karnej instytucji możliwości odmowy zeznań przez świadka pozostającego w szczególnej relacji z oskarżonym. Jak wskazuje K. Rymarz, instytucja ta stanowi przejaw humanizacji procesu karnego, chroniąc przeżycia wewnętrzne świadka¹⁵. Z kolei K. Wiktorzak określiła omawianą instytucję jako „niezwykle istotną kwestię na gruncie procesowej ochrony świadka”¹⁶. Wyjść bowiem należy z założenia, że przewidziany termin na możliwość skorzystania z prawa do odmowy zeznań również jest prawem mającym służyć ochronie świadka pozostającego w pewnym szczególnym stosunku z oskarżonym; rozwinięciem tego prawa jest natomiast brak możliwości wykorzystania jako dowodu uprzednio złożonych w takim postępowaniu zeznań. Zauważalna w tego typu sytuacji byłaby pewna niespójność: z jednej strony złożone uprzednio zeznania świadka nie mogłyby zostać wykorzystane jako dowód w sprawie, z drugiej strony świadek odpowiadałby karnie za fałszywe zeznania.

6. OŚWIADCZENIE O SKORZYSTANIU Z PRAWA DO ODMOWY ZEZNAŃ PO SKAZANIU ŚWIADKA ZA ZŁOŻENIE FAŁSZYWYCH ZEZNAŃ

Rozważyć należy także teoretycznie możliwy następujący stan faktyczny: jak należy postąpić w sytuacji, kiedy to świadek, któremu przysługuje prawo

¹⁵ K. Rymarz, *Prawo do odmowy zeznań – przeciwnik czy sprzymierzeniec procesu karnego?*, „Myśl Ekonomiczna i Prawna – Kwartalnik Wyższej Szkoły Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarskiego w Warszawie” 2006, nr 4, s. 41.

¹⁶ K. Wiktorzak, *System...*, s. 179.

do odmowy zeznań, zostanie już skazany za przestępstwo fałszywych zeznań, jednakże jego pierwsze przesłuchanie przed sądem w sprawie, w której uprzednio złożył fałszywe zeznanie, ma miejsce już po skazaniu i złoży on przed przesłuchaniem przez sąd oświadczenie o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań.

Wydaje się, że interpretacja tego rodzaju sytuacji zależy od odpowiedzi na to samo pytanie, jak postawione w poprzednim podrozdziale: czy w sytuacji, kiedy świadek skutecznie złożył oświadczenie o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań, w dalszym ciągu za spełnione należy uznać znamię „mający służyć za dowód w postępowaniu karnym”. W przypadku przyjęcia interpretacji, że po złożeniu odpowiedniego oświadczenia znamię to nie jest już w dalszym ciągu spełnione, należałoby rozważyć możliwość wznowienia postępowania na podstawie art. 540 § 1 pkt 2 lit. a k.p.k., zgodnie z którym postępowanie wznowia się m.in. w sytuacji, gdy skazany nie popełnił przestępstwa. W sytuacji przyjęcia, że nie zostały zrealizowane znamiona, należałoby bowiem stwierdzić, że skazany przestępstwa nie popełnił, aktualizowałaby się więc bowiem wskazana przesłanka wznowienia.

Wydaje się jednak, że tego rodzaju interpretacja stwarzałaby jeszcze więcej problemów praktycznych. Oprócz kwestii dotyczących wskazanej w poprzednim akapicie interpretacji, zgodnie z którą postępowanie należy umorzyć, należy dodać jeszcze znaczną sprzeczność tego rodzaju interpretacji z postulatami pewności i stabilności prawa – otwierałaby bowiem pole do łatwego podważania nawet prawomocnych wyroków sądu.

7. INTERPRETACJA POJĘCIA „MAJĄCE SŁUŻYĆ ZA DOWÓD W POSTĘPOWANIU”

Jak wynika z powyższych rozważań, kluczową kwestią odnoszącą się do problematyki niniejszego artykułu jest interpretacja znamienia przestępstwa z art. 233 § 1 k.k. „mające służyć za dowód w postępowaniu”. Istotne wydaje się zestawienie znamienia „mające służyć za dowód w postępowaniu” ze sformułowaniem użytym w art. 186 § 1 k.p.k. – „poprzednio złożone zeznanie tej osoby nie może wówczas służyć za dowód”. Porównując ze sobą te dwa sformułowania – „mające służyć za dowód” oraz „nie może służyć za dowód”, można przyjąć interpretację, zgodnie z którą określenie „mające”

wyraża pewną intencję, zamiar ze strony organów prowadzących postępowanie, by przedmiotowe zeznanie zostało następnie wykorzystane jako dowód. Sformułowanie „mające służyć za dowód” w tym kontekście należałoby wiązać z intencją przeprowadzenia czynności procesowej przesłuchania, której celem jest pozyskanie informacji mających służyć udowodnieniu określonych faktów w postępowaniu. W tym zatem kontekście, przy przyjęciu rozumienia znamienia „mające służyć za dowód” późniejsza okoliczność złożenia oświadczenia o skorzystaniu z prawa odmowy zeznań nie powodowałaby, że dezaktualizowałoby się omawiane znamię, bowiem pomimo faktu, że zeznanie to nie mogłoby zostać już wykorzystane w postępowaniu karnym, nie uległby zmianie cel przeprowadzonej uprzednio czynności procesowej przesłuchania i zamiar odnośnie do późniejszego wykorzystania dowodu – w dalszym ciągu celem tym byłoby wykorzystanie zeznań jako dowodu w sprawie, czego nie zmieniałaby okoliczność, że takie wykorzystanie przestałoby być możliwe.

Przyjęcie takiej interpretacji powodowałoby, że pomimo złożenia oświadczenia o skorzystaniu z prawa odmowy zeznań, istniałaby możliwość wszczęcia oraz dalszego prowadzenia postępowania karnego, oraz nie byłoby możliwości wznowienia postępowania w przypadku złożenia odpowiedniego oświadczenia już po skazaniu. Interpretacja taka pozostawałaby zatem zgodna z zasadą racjonalnego ustawodawcy, nie dopuszczałaby bowiem do znaczącego zmniejszenia zakresu penalizacji karalności składania fałszywych zeznań w postępowaniu innym niż sądowe, a przez to byłaby czynnikiem mogącym przyczynić się do zwiększenia efektywności postępowań przygotowawczych. Z drugiej zaś strony zmniejszałaby zakres ochrony świadka pozostającego w bliskiej relacji z oskarżonym, bowiem świadek taki, pomimo że jego zeznania nie mogłyby już służyć jako dowód w postępowaniu karnym, w dalszym ciągu mógłby za ich złożenie odpowiadać karnie.

8. POSTULAT *DE LEGE FERENDA*

W układzie sytuacyjnym będącym przedmiotem niniejszego artykułu za-uważalny jest rozdźwięk pomiędzy dwoma wartościami – zapewnienia sprawności postępowania przygotowawczego oraz z drugiej strony ochrony świadka pozostającego w szczególnej relacji z oskarżonym. Wydaje się,

że stan prawny *de lege lata* próbuje pogodzić wskazane wyżej wartości, co jednak może stać się przyczyną wątpliwości interpretacyjnych. Z tego względu wydaje się zatem wskazane przyznanie prymatu jednej z tych wartości, co mogłoby usunąć mogące się ewentualnie pojawić wątpliwości interpretacyjne.

Zdaniem autora niniejszego artykułu, ze względu na wskazywaną już wyżej zasadę interpretacji zgodnej z racjonalnością ustawodawcy, który wyraźnie wprowadza penalizację zeznań złożonych także w postępowaniu przygotowawczym, oraz przez wzgląd na zapewnienie większej efektywności postępowania przygotowawczego, w celu uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych należałoby wprowadzić pewne zmiany ustawodawcze. Racjonalne wydaje się wprowadzenie do art. 186 § 1 k.p.k. odpowiedniej klauzuli jednoznacznie wskazującej na odpowiedzialność za przestępstwo z art. 233 k.k. pomimo złożenia następnie oświadczenia o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań. Klauzula ta mogłaby brzmieć w sposób następujący: „Złożenie oświadczenia o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań nie wyłącza jednak odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 Kodeksu karnego za uprzednio złożone fałszywe zeznanie”.

Cały przepis art. 186 § 1 brzmiałby wówczas w sposób następujący: „Osoba uprawniona do odmowy złożenia zeznań albo zwolniona na podstawie art. 185 może oświadczyć, że chce z tego prawa skorzystać, nie później jednak niż przed rozpoczęciem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym; poprzednio złożone zeznanie tej osoby nie może wówczas służyć za dowód ani być odtworzone. Złożenie oświadczenia o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań nie wyłącza jednak odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 Kodeksu karnego za uprzednio złożone zeznanie”.

Alternatywną możliwością zapewniającą uniknięcie wątpliwości interpretacyjnych, w przypadku przyznania prymatu wartości, jaką jest ochrona prawa świadka pozostającego w szczególnej relacji z oskarżonym, musiałaby być całkowita depenalizacja karalności fałszywych zeznań składanych w postępowaniu przygotowawczym. Zdaniem autora niniejszego artykułu taką koncepcję należy jednak odrzucić ze względu na wyżej przytoczone argumenty. Wskazać natomiast należy, że przyjęcie koncepcji karalności za uprzednio złożone zeznania, nawet jeśli następnie złożono oświadczenie o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań, narusza w istotny sposób oma-

wiane prawo świadka, bowiem termin na złożenie oświadczenia staje się w praktyce jedynie w iluzoryczny sposób chroniący świadka – może być on bowiem karany za uprzednio złożone zeznania.

K. Łojewski wskazał, że podstawą koncepcji instytucji odmowy zeznań jest przekonanie, że nie należy nikogo stawiać w sytuacji rodzącej dylemat: mówić prawdę i obciążać bliską osobę czy kłamać i narażać się na odpowiedzialność karną za składanie fałszywych zeznań?¹⁷ Jeśli przyjąć, że termin złożenia oświadczenia o skorzystaniu z omawianego prawa jest jego integralną częścią, to zarówno aktualny stan prawny, jak i proponowany wyżej zapis nie rozstrzygają wspomnianego przez cytowanego autora dylematu, gdyż świadek i tak może ponosić odpowiedzialność karną za zeznania złożone w postępowaniu przygotowawczym, nawet jeśli złożył oświadczenie o skorzystaniu z prawa odmowy zeznań w przewidzianym przez ustawę terminie.

PODSUMOWANIE

Tematyką artykułu było przedstawienie relacji pomiędzy instytucją odmowy zeznań przez świadka pozostającego w szczególnie bliskim stosunku z oskarżonym a przestępstwem składania fałszywych zeznań. Podjęto próby wykazania, że złożenie oświadczenia o odmowie składania zeznań przez takiego świadka już po złożeniu fałszywych zeznań w postępowaniu przygotowawczym może powodować wątpliwości co do karalności za ten czyn ze względu na fakt, że prawo do odmowy zeznań, którego częścią jest także termin na złożenie odpowiedniego oświadczenia, jest instytucją mającą służyć ochronie świadka.

W artykule wskazane zostały rozmaite układy sytuacyjne, w których zmieną było to, na jakim etapie postępowania dotyczącego fałszywych zeznań złożone zostało oświadczenie dotyczące odmowy ich składania przez uprawnionego świadka. Zaproponowany został postulat *de lege ferenda*, zgodny z przyjętą przez autora koncepcją karalności zeznań złożonych przed złożeniem oświadczenia o skorzystaniu z prawa do odmowy zeznań przez świadka, któremu prawo takie przysługuje. Zwrócona została jednak

¹⁷ K. Łojewski, *W obronie instytucji odmowy zeznań*, „Palestra” 1966, nr 10/5 (101), s. 55.

uwaga także na pozostające w tym względzie wątpliwości dotyczące faktu, że zarówno stan prawny *de lege lata*, jak i po zaproponowanej zmianie w pewien sposób ogranicza prawo do odmowy zeznań przez świadka, bowiem termin na złożenie oświadczenia pozostaje iluzoryczną gwarancją w sytuacji, kiedy świadek odpowiada karnie za uprzednio złożone fałszywe zeznania.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA:

1. Geberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków 2007.
2. Kukula Z., *Praktyczne problemy związane z odpowiedzialnością karną za przestępstwo składania fałszywych zeznań*, „Przegląd Policynny” 2008, nr 2.
3. Łojewski K., *Instytucja odmowy zeznań w polskim procesie karnym*, Warszawa 1970.
4. Łojewski K., *W obronie instytucji odmowy zeznań*, „Palestra” 1966, nr 10/5 (101).
5. Mozgawa-Saj M., *Kilka uwag na temat prawa do odmowy zeznań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2019, z. 105.
6. Rymarz K., *Prawo do odmowy zeznań – przeciwnik czy sprzymierzeniec procesu karnego?*, „Myśl Ekonomiczna i Prawna – Kwartalnik Wyższej Szkoły Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarskiego w Warszawie” 2006, nr 4.
7. Sowiński P.K., *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004.
8. Wiktorzak K., *System ochrony świadka w polskim procesie karnym*, Białystok 2018.
9. Witkowska K., *Dowody w procesie karnym a realizacja celów postępowania karnego*, „Przegląd Sądowy” 2011, nr 3.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Mozgawa M., *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2024, art. 233, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587737096/748733/mozgawa-marek-red-kodeks-karny-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS> (dostęp: 31.03.2024 r.).
2. *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 2, *Komentarz do art. 212-277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, art. 233, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587746505/543945/wrobel-wlodzimierz-red-zoll-andrzej-red-kodeks-karny-czesc-szczegolna-tom-ii-czesc-ii-komentarz...?cm=URELATIONS> (dostęp: 31.03.2024 r.).
3. *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, art. 233, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587611226/503481/filar-marian-red-kodeks-karny-komentarz-wyd-v?cm=URELATIONS> (dostęp: 31.03.2024 r.).

STRESZCZENIE

Tematyką artykułu jest relacja pomiędzy instytucją prawa do odmowy zeznań przez świadka pozostającego w szczególnym, bliskim stosunku z oskarżonym z art. 186 Kodeksu postępowania karnego a przestępstwem składania fałszywych zeznań z art. 233 Kodeksu karnego. W artykule podjęto próbę wykazania, że pomiędzy wskazanymi przepisami zachodzi niekompatybilność wiążąca się z ustawowym terminem złożenia oświadczenia na skorzystanie z prawa do odmowy zeznań. Może zaistnieć sytuacja, że – zgodnie z możliwą interpretacją – przestaje istnieć jedno ze znamion przestępstwa z art. 233 k.k. W artykule wskazano możliwe do zaistnienia na tym tle problemy praktyczne oraz możliwe próby ich rozwiązań. Sformułowano także postulat *de lege ferenda* pozwalający uniknąć wątpliwości interpretacyjnych.

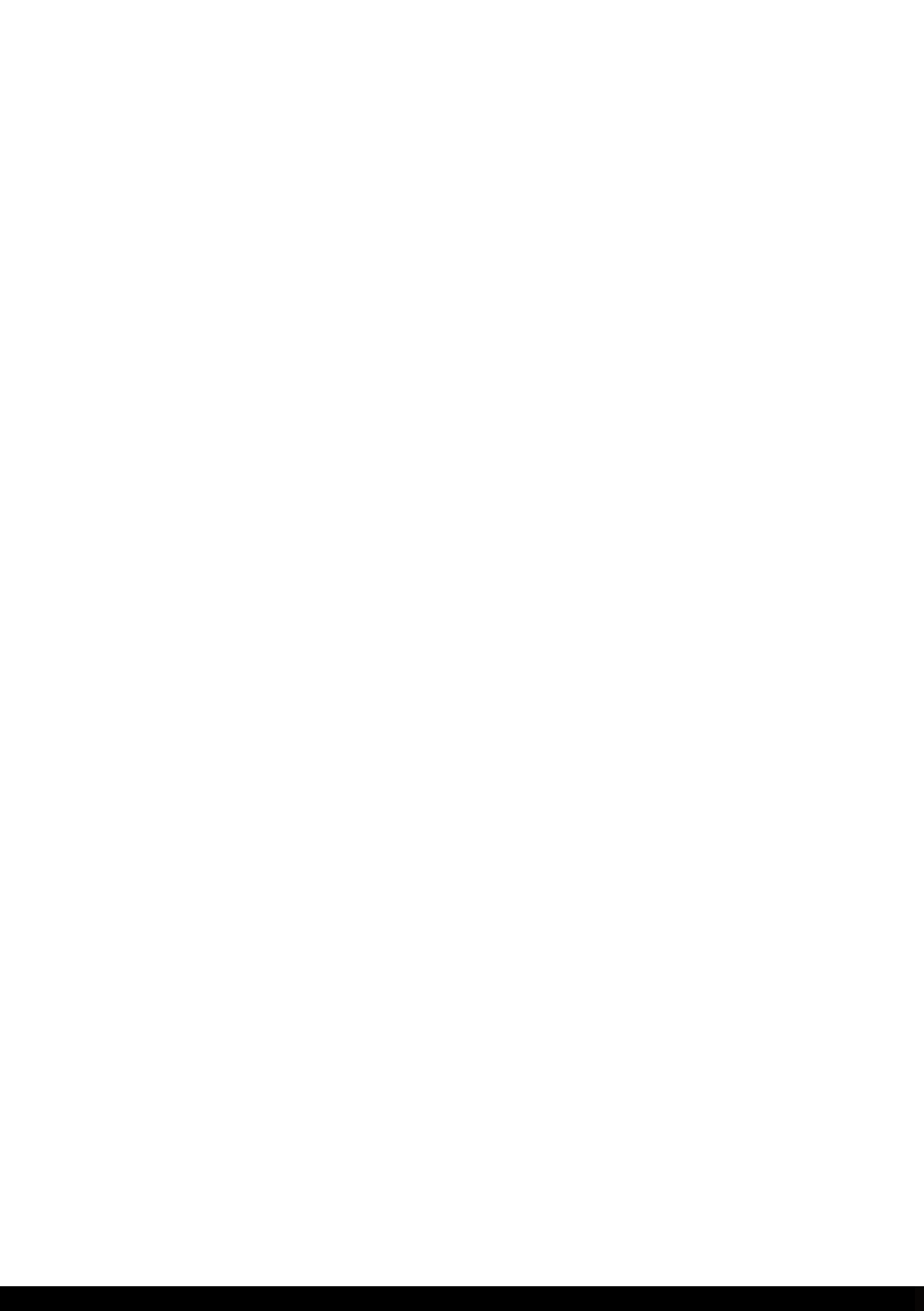
Słowa klucze: prawo odmowy zeznań, postępowanie karne, świadek, fałszywe zeznania

ABSTRACT

The subject of the article is the relationship between the institution of the right to refuse to testify by a witness who is in a special, close relationship with the accused under Art. 186 of the Code of Criminal Procedure, and the crime of giving false testimony under Art. 233 of the Penal Code. The article attempts to demonstrate that there is an incompatibility between the above-mentioned provisions related to the statutory deadline for submitting a declaration to exercise the right to refuse to testify. There may be a situation where – according to a possible interpretation – one of the features of the crime under Art. 233 Penal Code. The article identifies possible practical problems in this context and indicates possible attempts to solve them. A *de lege ferenda* postulate was also formulated to avoid interpretation doubts.

Keywords: right to refuse giving evidence, criminal procedure, witness, false testimony of a witness

Cywilne

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

Odpowiedzialność

DEVELOPERA

na pierwotnym

... **rynku****nieruchomości****dr Paweł Niewętkowski**

Bardzo wielu właścicieli mieszkań i lokali użytkowych w nowych inwestycjach deweloperskich boryka się z problemem różnorodnych usterek oraz mankamentów występujących w ich prywatnych lokalach oraz w częściach nieruchomości wspólnych. W publikacji przedstawiona zostanie problematyka odpowiedzialności dewelopera na pierwotnym rynku nieruchomości.

WPROWADZENIE

Typowymi i najczęściej występującymi przykładami wad fizycznych budynku są odpadające elementy elewacji, pęknięcia tynku na klatkach schodowych, ścianach wewnątrz mieszkań, problemy z wentylacją, ukruszenia posadzki na korytarzach oraz inne mankamenty. Można mnożyć różnorodne „sytuacje występujących wad”, które bardzo często dotyczą zupełnie nowych bądź zaledwie kilkuletnich budynków. Tego rodzaju sytuacje mogą być spowodowane w szczególności szybkością prowadzonych robót budowlanych (biegnące terminy), niedoborem wykwalifikowanej kadry bu-

dowlanej, a także warunkami geofizycznymi gruntu, na którym jest posadowiony budynek.

Niniejszy artykuł jest poświęcony odpowiedzialności dewelopera na pierwotnym rynku nieruchomości. W szczególności będzie on polemiką kształtującą odpowiedzialność dewelopera poprzez porównanie obowiązujących przepisów nowej ustawy deweloperskiej z 2021 r. z przepisami poprzednio obowiązującej ustawy z 2011 r., dotyczącej zaistnienia wad, a także najważniejszych aspektów działania nabywcy na rynku nieruchomości w zakresie obowiązków stron umowy.

ZABEZPIECZENIE STOSUNKU UMOWNEGO

„Umowa deweloperska” jest umową zawierającą pewne cechy umowy sprzedaży, określa rodzaj rzeczy, sposób wykonania i wykończenia nieruchomości. Została pierwotnie ukształtowana na podstawie ustawy z 16.09.2011 r.¹ o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego, a obecnie od 2021 r. – ustawy z 20.05.2021 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym². Obydwa akty prawne w swoisty sposób wprowadziły umowę deweloperską do grona umów nazwanych³. Pierwsza została wprowadzona dla zabezpieczenia strony kupującej na podstawie negatywnych doświadczeń konsumentów z rynku nieruchomości w latach 2000–2010. W przeszłości często zdarzały się sytuacje, w których deweloperzy zawierali umowy przedwstępne, w treści których można było znaleźć różnorodne zapisy niezabezpieczające w dostateczny sposób praw nabywcy nieruchomości mieszkalnej. Podczas realizacji inwestycji częstym zjawiskiem były sytuacje, w których inwestycja nie została zrealizowana przez dewelopera. Przyczynami takiego stanu rzeczy była jego niewypłacalność, brak możliwości odstąpienia od umowy, brak zabezpieczenia środków finansowych nabywcy, nieuregulowany stan prawny gruntu czy brak zewnętrznego źródła finansowania inwestycji. Odpowiedzią

1 Ustawa z 16.09.2011 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1805, z 2020 r. poz. 471), dalej: u.d.p.

2 Ustawa z 20.05.2021 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. z 2024 r. poz. 695), dalej: u.d.o.

3 P. A. Blajer, *Charakter umowy deweloperskiej w nowej ustawie deweloperskiej*, „Rejent” 2023, nr 3, s. 108–129.

na tego rodzaju negatywne zjawiska wobec konsumentów na rynku nieruchomości było wprowadzenie do obrotu prawnego umowy deweloperskiej, której celem było zabezpieczenie interesów stron na pierwotnym rynku nieruchomości. Drugi akt prawny regulujący kwestię umowy deweloperskiej wszedł w życie 1.07.2021 r. i wprowadził szersze zmiany niż pierwotna regulacja.

Obecnie u.d.o. nie zawiera regulacji odsyłających do przepisów o rękojmi⁴. Obie ustawy „deweloperskie” – obecna i poprzednia nie precyzowały jednoznacznie możliwości zastosowania przepisów Kodeksu cywilnego dotyczących umowy o dzieło lub umowy sprzedaży⁵. Rękojmia i związane z nią roszczenia z tytułu wad przedmiotu sprzedaży przysługują nabywcy od momentu wydania przedmiotu sprzedaży i wygasają w odniesieniu do nieruchomości z upływem pięciu lat od chwili, kiedy ta rzecz była wydana kupującemu⁶. Taki sam okres rękojmi dotyczy części składowych lokalu – np. drzwi i okien. Strony umowy mogą wyłączyć lub ograniczyć rękojmię za wady w zawieranej umowie, jednak w transakcjach z udziałem konsumentów wyłączenie rękojmi przybiera zakres, na jaki pozwalają przepisy szczególne regulujące tę materię⁷. Skorzystanie z uprawnień, jakie daje rękojmia za wady, jest niemożliwe, jeżeli nabywca w ciągu miesiąca od jej wykrycia nie zawiadomi o tym fakcie sprzedawcy⁸. Nabywca lokalu mieszkalnego może dochodzić swoich roszczeń od dewelopera w okresie 5 lat, licząc od dnia odbioru technicznego lokalu.

Deweloperzy obok rękojmi oferują swoim klientom gwarancję na nabywany lokal. Gwarancja nie jest wymogiem obligatoryjnym i może obejmować dłuższy okres niż rękojmia, którą ograniczają terminy zawite i nie można ich zmodyfikować⁹. Gwarancja może być ustanowiona obok rękojmi i obejmować cały budynek lub poszczególne części lokalu¹⁰. Wykonanie obowiązków

4 A. Goldszewicz, *Ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym. Komentarz*, Warszawa 2023, art. 4l.

5 H. Cieplą, B. Szczytowska, *Ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego i domu jednorodzinnego. Komentarz. Wzory umów deweloperskich i pism*, Warszawa 2012, s. 122.

6 Art. 568 ustawy z 23.04.1964 r. Kodeks cywilny z późn. zm. (Dz.U. z 1964 r. nr 16 poz. 93), dalej: k.c.

7 A. Brzozowski, *Kodeks Cywilny, Tom II. Komentarz do art. 450–1088*, Warszawa 2009, s. 248.

8 Art. 563 k.c.

9 Wyrok SA w Warszawie z 2.09.2000 r. (I ACa 331/100), OSA 2001, nr 7–8, poz. 38.

10 B. Cliniecki, *Umowa deweloperska. Zagadnienia konstrukcyjne i wzajemne zabezpieczenie interesów stron*, Warszawa 2012, s. 398.

gwaranta może nastąpić we własnym zakresie lub z użyciem osób trzecich. Ustalenie okresu obowiązywania gwarancji należy do dewelopera. W obrocie nieruchomościami na rynku pierwotnym spotyka się często termin objęcia gwarancją całości budynku w okresie 3-5 lat, liczonym od daty przekazania nieruchomości nabywcy. Postulatem *de lege ferenda* autora jest osadzenie w ramy prawne obecnych przepisów u.d.o. okresu gwarancji dłuższego niż 5 lat. Jest to podyktowane faktem zabezpieczenia nabywców lokali mieszkalnych w budynkach wielorodzinnych przed skutkami osiadania budynku i związanymi z tym uszkodzeniami ścian, posadzek, a także innych części obiektu budowlanego, których naprawa po upływie 5-letniego okresu rękojmi jest po stronie nabywcy.

Przeniesienie prawa własności lokalu jest poprzedzone odbiorem w obecności nabywcy¹¹. Z czynności odbioru jest sporządzany protokół, w którym można zgłosić wady lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego. Regulacja u.d.p. ukształtowała termin 14 dni, w którym deweloper jest zobowiązany do złożenia oświadczenia o uznaniu stwierdzonych wad lub o odmowie ich uznania ze wskazaniem względów, na podstawie których odmowa nastąpiła. Obecna u.d.o. wprowadziła rozwiązanie, które pozwala przyjąć domniemanie zupełnego uznania roszczeń nabywcy w przypadku braku ustosunkowania się do treści protokołu i – co za tym idzie – usunięcia wszystkich zgłoszonych wad na koszt dewelopera. Wprowadzono też możliwość usunięcia wad w przypadku braku terminowych działań w celu ich usunięcia.

Pierwotnie przepisy u.d.p. w terminie 30 dni od podpisania protokołu zobowiązywały dewelopera do usunięcia wad. W sytuacji dochowania należytej staranności, w odniesieniu do wad, które nie zostały usunięte, deweloper mógł wskazać kolejny termin do ich usunięcia. Z punktu widzenia autora obecne rozwiązanie jest bardziej racjonalne, ponieważ pozwala nabywcy podjąć samodzielne działania naprawcze w sytuacji ich braku ze strony dewelopera, a jednocześnie wprowadza oszczędność czasu na długotrwałe negocjacje z deweloperem w celu ich usunięcia. Dodatkowo, obecnie obowiązująca regulacja u.d.o. wprowadza termin wady istotnej, która pozwala nabywcy na odmowę odbioru lokalu w przypadku odmowy dewelo-

¹¹ R. Strzelczyk, *Ochrona nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego*, Warszawa 2012, s. 137. Podobnie w regulacji u.d.o.: A. Goldiszewicz, *Ustawa...*

pera w zakresie jej uznania. Tego rodzaju problem pozwala nabywcy na możliwość odstąpienia od umowy w przypadku braku reakcji dewelopera. Poprzednia regulacja u.d.p. nie wprowadzała odrębnego pojęcia wady.

Podejmując próbę zdefiniowania pojęcia wady istotnej, należy uznać ją za usterkę, niedociągnięcie, uszkodzenie, które bezwzględnie wykluczy możliwość korzystania z lokalu zgodnie z jego przeznaczeniem. K. Panfil¹² wskazuje możliwość skorzystania z opinii rzeczoznawcy budowlanego w celu potwierdzenia zaistniałej wady istotnej. Dla przykładu można przyjąć za wadę istotną defekt ogrzewania, okien, drzwi, brak umówionego wyposażenia lokalu. Ustawodawca w u.d.o. nie podjął takiej próby, co może spowodować w tym zakresie nadinterpretację ze strony dewelopera i możliwość wprowadzenia własnych pojęć oraz przykładów tego rodzaju wad. W odniesieniu do pojęcia wady „zwykłej” można przyjąć, że w procesie budowlanym nie będzie ona dyskwalifikowała lokalu z użytkowania i nabywca będzie mógł dokonać odbioru lokalu z zastrzeżeniem usunięcia wad przez dewelopera w określonym terminie.

Odmianą kwestią jest bezwzględny obowiązek nabywcy dokonania odbioru przed przeniesieniem prawa własności. Brak odbioru technicznego przed przeniesieniem prawa własności uniemożliwia jego przeniesienie na nabywcę. Fakt wykonania odmowy odbioru technicznego przedmiotu umowy przez nabywcę daje deweloperowi możliwość skorzystania z prawa do odstąpienia od umowy¹³. Niemniej jednak nabywca powinien uzasadnić swoją odmowę, która powinna być racjonalna. Nieuzasadniona odmowa odbioru lokalu ze strony nabywcy może spowodować po stronie dewelopera roszczenie odszkodowawcze. Przepisy u.d.p. oraz u.d.o. nie regulują kwestii obniżenia ceny w związku z występującymi wadami fizycznymi. Tego rodzaju sytuacja może przybrać charakter roszczenia dotyczącego obniżenia ceny przez dewelopera¹⁴. Jeżeli wady zostaną usunięte, nabywca nie będzie mógł obniżyć ceny deweloperowi. Zdaniem autora tego rodzaju sytuacja jest niedopuszczalna, ponieważ lokal z rynku pierwotnego podczas odbioru powinien spełniać wszystkie aspekty techniczne i funkcjonalne zgodnie z zawartą umową deweloperską. Fakt obniżenia ceny może pełnić rolę

12 K. Panfil, *Odstąpienie od umowy deweloperskiej w nowym stanie prawnym*, „Rejent” 2023, nr 3, s. 130-160.

13 J. Wszolek, *Umowa deweloperska*, Warszawa 2013, s. 214.

14 K. Koch, *Charakter i treść uprawnienia do żądania obniżenia ceny w reżimie rękąmi za wady rzeczy sprzedanej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008, nr 3.

odszkodowawczą dewelopera wobec nabywcy w sytuacji zwłoki w zakresie usunięcia zaistniałych wad i usterek.

Następną materią jest brak w regulacjach u.d.p. i u.d.o. informacji o terminie zawiadomienia nabywcy o odbiorze lokalu, co może stanowić podstawę dla przedsiębiorcy do swobodnego ustalania tego terminu. Przepisy u.d.p. i u.d.o. przewidują konieczność wskazania terminu i sposobu zawiadomienia nabywcy o odbiorze technicznym. Nie dotyczy to samego terminu odbioru, lecz zawiadomienia o tym terminie, skoro nie użyto w nim sformułowania „termin odbioru lokalu/ domu”¹⁵. W ocenie autora obecne regulacje u.d.o. powinny przewidywać instrukcyjny termin przesłania zawiadomienia nabywcy w wymiarze min. 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia z poświadczeniem odbioru. Dodatkowo nabywca powinien mieć możliwość zmiany zaproponowanego terminu odbioru.

Kolejnymi wprowadzonymi zmianami przez u.d.o. było zastosowanie nowych rozwiązań do umów dotyczących lokali użytkowych lub związanych z nimi udziałów zawieranych z umową – w szczególności hal garażowych i związanych z nimi udziałów. Poprzednie regulacje u.d.p. miały zastosowanie wyłącznie do lokali i budynków z przeznaczeniem mieszkalnym. Ten krok ustawodawcy należy uznać za trafny, ponieważ nabywcy – mikroprzedsiębiorcy lokali użytkowych – powinni mieć taką samą możliwość ochrony prawnej, jak pozostali nabywcy. Konstytucja RP¹⁶ w art. 32 wskazuje na równość wszystkich obywateli wobec prawa oraz wprowadza zakaz dyskryminacji m.in. w życiu prywatnym i gospodarczym.

Istotną zmianą w przepisach u.d.o. jest wprowadzenie regulacji mechanizmów umowy rezerwacyjnej oraz jej obligatoryjnych zapisów dotyczących m.in. czasu obowiązywania oraz jej maksymalnej wysokości. Na gruncie u.d.p. treść umowy rezerwacyjnej samodzielnie kształtowali deweloperzy, co bardzo często prowadziło do poważnych nadużyć, w szczególności poprzez wprowadzanie zapisów dotyczących braku zwrotu opłat rezerwacyjnych w sytuacji, kiedy rezerwujący nie uzyskał pozytywnej decyzji kredytowej lub przyrzeczenia udzielenia kredytu. Ewentualnie kiedy zmienił preferencje zakupowe lub deweloper nie wykonywał zobowiązań wynika-

¹⁵ Wyrok SOKiK z 19.01.2016 r. (XVII Ama 153/1), Legalis.

¹⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. nr 78 poz. 483 z późn. zm.).

jących z zawartej umowy. Równolegle ustawodawca w u.d.o. w treści umowy rezerwacyjnej wprowadził sankcję zwrotu opłaty rezerwacyjnej w podwójnej wysokości dla dewelopera lub innego podmiotu przenoszącego prawo własności lokalu, który nie usunął wad zgłoszonych do protokołu odbioru przez nabywcę i na tej podstawie odmówił przeniesienia prawa własności nieruchomości. Podobnie zwrot opłaty rezerwacyjnej powinien nastąpić w sytuacji dokonania zmian w prospekcie informacyjnym lub jego załącznikach przez dewelopera bez poinformowania rezerwującego¹⁷.

W opinii autora tego rodzaju mechanizm jest typową karą umowną za nierzetelną realizację umowy rezerwacyjnej przez dewelopera. Wprawdzie F. Sobecki¹⁸ wskazuje, że strony mogą dowolnie ustalić schemat płatności, a co za tym idzie – nabywca będzie mógł żądać wypłaty odsetek ustawowych lub umownych od wniesionych wpłat. Równolegle W. Wyrzykowski¹⁹ wskazuje na odpowiedzialność odszkodowawczą dewelopera na zasadach ogólnych z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania z umowy rezerwacyjnej. Jednakże E. Wojtaszek-Mik²⁰ zwraca uwagę na obowiązek załączenia do umowy rezerwacyjnej oświadczenia o odebraniu przez nabywcę prospektu informacyjnego wraz z załącznikami, który nie został zawarty przez ustawodawcę, a w opinii autora jest szczególnym obowiązkiem.

WADY PRAWNE I FIZYCZNE PRZEDMIOTU UMOWY DEWELOPERSKIEJ

Regulacje u.d.p. i u.d.o. opierają się na przygotowaniu prospektu informacyjnego przez dewelopera w momencie rozpoczęcia sprzedaży nieruchomości. Nabywca otrzymuje od dewelopera prospekt, w którym podane są wszystkie parametry lokalu wraz z informacją o stanie prawnym, który jest integralną częścią umowy deweloperskiej. Wraz z zawarciem umowy deweloperskiej i przedstawieniem prospektu informacyjnego deweloper za-

¹⁷ B. Swaczyna, *Umowa rezerwacyjna – zagadnienia wybrane*, „Rejent” 2023, nr 3, s. 91–107.

¹⁸ F. Sobecki, *Zasady sprzedaży lokali powstałych w wyniku przedsięwzięć deweloperskich*, „Rejent” 2023, nr 11, s. 74–99. Podobnie: M. Watrakiewicz, *Umowa rezerwacyjna*, „Rejent” 2023, nr 6, s. 54–69.

¹⁹ W. Wyrzykowski, *Treść i charakter prawny umowy rezerwacyjnej na gruncie ustawy deweloperskiej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023, nr 5, s. 46–51.

²⁰ E. Wojtaszek-Mik, *Obowiązki informacyjne dewelopera przed zawarciem umowy deweloperskiej*, „Rejent” 2023, nr 3, s. 59–90.

pewnia nabywcę o standardzie i parametrach lokalu. Przekazanie lokalu o odmiennych parametrach przez dewelopera wobec nabywcy stanowi wadę fizyczną rzeczy teŝe nieruchomości.

W sytuacji duŝych różnic w zakresie powierzchni lokalu (mniejsza powierzchnia) nabywcy przysługuje względem dewelopera roszczenie dotyczące obniżenia ceny lub odstąpienia od umowy²¹. W przypadku zbyt duŝej powierzchni lokalu w stosunku do zawartej umowy deweloperskiej nabywca nie ponosi szkody. Po stronie nabywcy powstaje obowiązek dopłaty, która wynika z postanowień umownych stron transakcji²². W sytuacji zmiany zapisów prospektu informacyjnego po zawarciu przez strony umowy deweloperskiej, np. z powodu zmian administracyjnych numerów działek, na których prowadzone jest przedsięwzięcie deweloperskie, deweloper powinien niezwłocznie dokonać aktualizacji informacji w prospekcie i skutecznie powiadomić o tym nabywcę.

Odmiennym przykładem będzie sytuacja, w której deweloper po zakończeniu inwestycji i wykonaniu pomiarów geodezyjnych potwierdzi, że lokal nie spełnia parametrów samodzielności lokalu mieszkalnego – np. zbyt mała powierzchnia użytkowa (obecnie 25 m²) pomieszczenia lokalu nie spełnia warunków na stały pobyt ludzi lub nie ma podstawowych instalacji teletechnicznych. Tego rodzaju sytuacja jest podstawową wadą fizyczną zmniejszającą wartość rzeczy lub jej użyteczność ze względu na cel wynikający z umowy lub okoliczności, a także brak tych właściwości²³. Podobnie wtórną wadą fizyczną nieruchomości jest wystąpienie różnego rodzaju defektów w zakresie realizacji inwestycji, która jest zgodna z projektem budowlanym wadliwie wykonanym przez architekta – w takim zakresie prawnym występuje wada, która upoważnia nabywcę do powołania się na przepisy o rękojmi²⁴. Wyłączenie możliwości skorzystania z prawa rękojmi może nastąpić, gdy kupujący wie o istnieniu wad i bez względu na to kupuje nieruchomość²⁵. Można stwierdzić, że wszelkie roszczenia z tytułu wad na nieruchomości objęte są wyłączeniami z tytułu rękojmi z umowy dewe-

21 B. Gliniecki, *Umowa...*, s. 395.

22 B. Gliniecki, *Umowa...*, s. 396.

23 Art. 556 k.c.

24 Odmienny pogląd wyraża B. Gliniecki, *Umowa...*, s. 399.

25 A. Brzozowski, *Kodeks...*, s. 273.

loperskiej na podstawie przepisów o rękojmi właściwych dla umowy sprzedaży²⁶.

Wady prawne w zakresie przedmiotu umowy deweloperskiej obejmują swoim zasięgiem obciążenia rzeczy prawami wobec osób trzecich lub obowiązkiem przeniesienia własności rzeczy, która nie stanowi własności dewelopera. Mogą to być nieujęte w umowie deweloperskiej służebności obciążające działkę, obciążenia hipoteczne, prawo najmu, prawo dożywocia, itp.²⁷ Jeżeli zapadnie orzeczenie stwierdzające, że rzecz należy wydać osobie trzeciej zgłaszającej roszczenia, nawet umowne wyłączenie rękojmi nie zwalnia dewelopera od obowiązku zwrotu otrzymanej ceny, chyba że kupujący wiedział, że prawa sprzedawcy były sporne albo nabył rzecz na własne niebezpieczeństwo²⁸. Roszczenia z tytułu wad prawnych wygasają z upływem roku od momentu, kiedy uprawniony dowiedział się o wadzie. Sprzedawca jest wolny od odpowiedzialności z tytułu rękojmi, jeżeli kupujący wiedział o wadzie w chwili zawarcia umowy²⁹. Regulacje u.d.p. i u.d.o. w sposób tożsamy wskazują obowiązek dewelopera wydania nieruchomości wolnej od wad prawnych oraz fizycznych za wyjątkiem tych, na które wyraził zgodę nabywca nieruchomości.

ODSZKODOWANIA I UPADŁOŚĆ DEWELOPERA

Mechanizmy prawne zawarte w przepisach u.d.p. i u.d.o. wprost nie regulują odpowiedzialności odszkodowawczej dewelopera wobec nabywcy. Przeniesienie odrębnej własności lokalu wadliwie wykonanego nie powoduje, że roszczenie z umowy deweloperskiej o naprawienie szkody z tytułu nie należytego wykonania zobowiązania wygasa. Nabywca ma prawo dochodzenia odszkodowania na zasadach ogólnych na podstawie art. 471 k.c. –

²⁶ J. Wszolek, *Umowa...*, s. 212.

²⁷ Wyrok SN z 12.05.1980 r. (I CR 107/80), OSPIK 1981, nr 11, poz. 194.

²⁸ Art. 575 k.c.

²⁹ B. Gliniecki, *Umowa...*, s. 390.

może dochodzić wykonania zobowiązania, jeżeli część postanowień z umowy deweloperskiej nie została wykonana do momentu sprzedaży lokalu.

Po pierwsze, jeżeli deweloper nie wykończył budynku zgodnie z opisem standardu, nabywcy przysługuje odszkodowanie – nawet w przypadku zakończenia inwestycji z opóźnieniem. Po drugie, przeniesienie na nabywcę prawa obciążonego na rzecz osób trzecich lub dotkniętego inną wadliwością stanowi nienależyte wykonanie zobowiązania, za które odpowiedzialność ponosi deweloper. Nabywca może domagać się odszkodowania bez względu na konstrukcję prawną zawartej umowy deweloperskiej³⁰. Po trzecie, nabywca może domagać się odszkodowania w przypadku braku przeniesienia własności lokalu – w praktyce często zdarza się sytuacja, kiedy wysokość szkody wyznacza wartość prac, które nie zostały wykonane przez dewelopera. Po czwarte, nabywca może żądać odszkodowania w sytuacji braku poszczególnych elementów lokalu – obniżona wartość lokalu lub budynku. Może to wpłynąć na poniesienie dodatkowych kosztów przez nabywcę. Zarazem nabywca może dochodzić odszkodowania od dewelopera pomimo przeniesienia własności lokali. W sytuacji niezakończenia inwestycji w terminie może on żądać zwrotu wartości kosztów związanych z wynajmem mieszkania w tym czasie. Natomiast deweloperowi przysługuje względem nabywcy prawo do żądania odsetek z tytułu opóźnienia w płatnościach wynikających z harmonogramu płatności lub z opóźnienia w odbiorze lokalu. Dodatkowo deweloper może żądać odszkodowania z tytułu zwłoki³¹.

Obecnie obowiązujące przepisy w art. 39 u.d.o. zastrzegają maksymalną wysokość odsetek na rzecz dewelopera m.in. w sytuacji nieustanowienia odrębnej własności lokalu mieszkalnego i nieprzeniesienia własności tego lokalu na nabywcę. Ustawodawca wprowadza w tej kwestii pewnego rodzaju balans – wysokość należności z tytułu odsetek przysługujących deweloperowi nie może przewyższać wysokości należności z tytułu kar umow-

³⁰ B. Gliniecki, *Umowa...*, s. 380.

³¹ A. Olejniczak, *System Prawa Prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań, część ogólna*, Warszawa 2006, s. 958.

nych zastrzeżonych na rzecz nabywcy. Tego rodzaju rozwiązanie należy ocenić pozytywnie.

Nowe rozwiązanie wprowadzone w u.d.o. powołało Deweloperski Fundusz Gwarancyjny³² jako wyodrębniony rachunek w Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym, którego środki pochodzą m.in. ze składek wpłacanych przez deweloperów. Jego celem jest zwrot środków nabywcom dokonanych na otwarty mieszkaniowy rachunek powierniczy w związku z realizacją umowy deweloperskiej w sytuacjach wskazanych w art. 48 u.d.o. – w szczególności zaprzestanie dalszej realizacji przedsięwzięcia deweloperskiego z powodu ogłoszenia upadłości przez dewelopera³³. W poprzednio obowiązujących przepisach u.d.p. ustawodawca powołał gwarancje ubezpieczeniowe oraz bankowe, których celem była wypłata – na żądanie nabywcy – środków wpłaconych na rzecz dewelopera, w sytuacji ogłoszenia jego upadłości lub odstąpienia od umowy w sytuacji nieprzeniesienia deklarowanego prawa w terminie zawartym w umowie deweloperskiej.

W opinii autora obecnie obowiązujące zabezpieczenie środków finansowych nabywcy nie jest zabezpieczeniem komercyjnym, lecz gwarantującym wypłatę środków nabywcy po spełnieniu warunków wynikających z art. 48 ust. 1 u.d.o. Mankamentem tego rozwiązania dla nabywcy jest wzrost kosztów nabycia nieruchomości z powodu obowiązkowej wpłaty składki na DFG, której stawka jest wyliczana procentowo od wartości wpłaty dokonanej przez nabywcę. W poprzednio obowiązujących przepisach u.d.p. na deweloperze spoczywał obowiązek zapewnienia gwarancji ubezpieczeniowej lub bankowej nabywcy poprzez bank lub ubezpieczyciela. Wadą tego rozwiązania jest zakres odpowiedzialności gwaranta wobec nabywcy, która była zależna od ustalonej treści gwarancji. Autor wyraża obawę, iż wąskie oznaczenie ram gwarancji nie stanowiło wartościowego zabezpieczenia dla nabywcy.

---

³² Dalej: DFG.

³³ A. Goldiszewicz, *Ustawa...*

PODSUMOWANIE

Odpowiedzialność dewelopera na pierwotnym rynku nieruchomości jest dla nabywcy bardzo istotną kwestią, ponieważ konstruuje prawne zabezpieczenie realizacji transakcji. Tło wprowadzonych „ustaw deweloperskich” w 2011 i 2021 r. jednoznacznie wskazuje na objęcie ochroną ustawodawcy słabszego podmiotu – nabywcy na rynku nieruchomości. W szczególności za pozytywne rozwiązania wprowadzone w drugiej wersji ustawy należy uznać m.in.: uregulowanie kwestii wzorca umowy rezerwacyjnej jako umowy nazwanej, wprowadzenie domniemania uznania roszczeń nabywcy w przypadku braku ustosunkowania się do treści protokołu i usunięcia wad na koszt dewelopera, wprowadzono pojęcie wady istotnej, która pozwala nabywcy odmówić odbioru lokalu w przypadku odmowy dewelopera w zakresie jej uznania oraz daje możliwość odstąpienia od umowy w przypadku braku reakcji dewelopera oraz objęcie ochroną nabywców lokali użytkowych. W zakresie zasadniczych sugestii autor wyraża aprobatę wprowadzenia w u.d.o. obligatoryjnego okresu gwarancji na czas dłuższy niż 5 lat oraz zdefiniowania pojęcia wady istotnej.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. nr 78 poz. 483 z późn. zm.).
2. Ustawa z 23.04.1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. nr 16 poz. 93 z późn. zm.).
3. Ustawa z 28.02.2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. z 2003 r. nr 60 poz. 535).
4. Ustawa z 16.09.2011 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1805, z 2020 r. poz. 471).
5. Ustawa z 20.05.2021 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. poz. 1177 z późn. zm.).

LITERATURA:

1. Adamus R., *Upadłość deweloperska*, Warszawa 2012.
2. Blajer P.A., *Charakter umowy deweloperskiej w nowej ustawie deweloperskiej*, „Rejent” 2023, nr 3.
3. Brzozowski A., *Kodeks cywilny*, t. 2, *Komentarz do art. 450–1088*, Warszawa 2009.
4. Chrapoński D., *Odrębne postanowienie upadłościowe dewelopera jako instrument ochrony praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 13.
5. Ciepła H., Szczytowska B., *Ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego i domu jednorodzinnego. Komentarz. Wzory umów deweloperskich i pism*, Warszawa 2012.
6. Gliniecki B., *Umowa deweloperska. Zagadnienia konstrukcyjne i wzajemne zabezpieczenie interesów stron*, Warszawa 2012.
7. Goldiszewicz A., *Ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym. Komentarz*, Warszawa 2023, Lex.
8. Koch K., *Charakter i treść uprawnienia do żądania obniżenia ceny w reżimie rękopisów za wady rzeczy sprzedanej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008, nr 3.
9. Machowska A., *Przepisy o upadłości dewelopera w ustawie o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 24.
10. Olejniczak A., *System Prawa Prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań, część ogólna*, Warszawa 2006.

11. Panfil K., *Odstąpienie od umowy deweloperskiej w nowym stanie prawnym*, „Rejent” 2023, nr 3.
12. Rajski J., *System Prawa Prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, Warszawa 2011.
13. Sobecki F., *Zasady sprzedaży lokali powstałych w wyniku przedsięwzięć deweloperskich*, „Rejent” 2023, nr 11.
14. Strzelczyk R., *Ochrona nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego*, Warszawa 2012.
15. Swaczyna B., *Umowa rezerwacyjna – zagadnienia wybrane*, „Rejent” 2023, nr 3.
16. Watrakiewicz M., *Umowa rezerwacyjna*, „Rejent” 2023.
17. Wojtaszek-Mik E., *Obowiązki informacyjne dewelopera przed zawarciem umowy deweloperskiej*, „Rejent” 2023, nr 3.
18. Wszótek J., *Umowa deweloperska*, Warszawa 2013.
19. Wyrzykowski W., *Treść i charakter prawny umowy rezerwacyjnej na gruncie ustawy deweloperskiej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2023, nr 5.

ORZECZNICTWO:

1. Uchwała SN z 5.02.2004 r. (III CZP 96/2003), OSN 2004, nr 6, poz. 88.
2. Wyrok SA w Warszawie z 2.09.2000 r. (I ACa 331/100), OSA 2001, nr 7–8, poz. 38.
3. Wyrok SOKiK z 19.01.2016 r. (XVII AmA 153/1), Legalis.
4. Wyrok SN z 12.05.1980 r. (I CR 107/80), OSPIK 1981, nr 11, poz. 194.

STRESZCZENIE

Artykuł jest poświęcony odpowiedzialności dewelopera na pierwotnym rynku nieruchomości. To polemika kształtująca odpowiedzialność dewelopera poprzez porównanie obowiązujących przepisów nowej ustawy deweloperskiej z 2021 r. z przepisami poprzednio obowiązującej z 2011 r., doty-

czącej zaistnienia wad, a także najważniejszych aspektów działania nabywcy na rynku nieruchomości w zakresie obowiązków stron umowy.

Słowa kluczowe: umowa deweloperska, ochrona nabywcy na pierwotnym rynku nieruchomości, ochrona konsumenta, nadużycia deweloperów, gwarancje bankowe, gwarancje ubezpieczeniowe

ABSTRACT

The article is devoted to the developer's responsibility in the primary real estate market. This is a polemic shaping the developer's liability by comparing the applicable provisions of the new Development Act of 2021 and the provisions of the previously applicable Act of 2011 regarding the occurrence of defects, as well as the most important aspects of the buyer's activity on the real estate market in terms of the obligations of the parties to the contract.

Key words: development contract, buyer protection on the real estate market, consumer protection, developer abuses, bank guarantees, utility guarantees

Gospodarcze

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

mgr Michał Macidłowski
Uniwersytet Warszawski

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza zagadnień karnoskarbowych związanych z funkcjonowaniem w obrocie gospodarczym umów outsourcingu rozumianego jako wykorzystywanie zasobów zewnętrznych. Uzupełnienie wywodu o analizę orzecznictwa pozwala na zaakcentowanie tych elementów przedmiotowych umów, które w praktyce mogą narażać strony umowy na zarzut popełnienia deliktu skarbowego firmactwa.

WPROWADZENIE

Warunkiem utrzymania konkurencyjności w realiach gospodarki wolnorynkowej jest dążenie do zapewnienia usług i produktów jak najwyższej jakości w jak najniższej cenie. Na gruncie nauk ekonomicznych podkreśla się, że zmniejszenie kosztów własnych wytworzenia dobra to jedna z najłatwiejszych do wdrożenia metod obniżenia jego ceny końcowej¹. Na tle tak ogólnie

---

¹ Zob. A. Grześ, *Outsourcing w kształtowaniu zatrudnienia oraz kosztów i produktywności pracy w przedsiębiorstwach*, Białystok 2017, s. 179.

sformułowanej dyrektywy postępowania outsourcing można postrzegać jako współczesne zjawisko, stanowiące mechanizm jej realizacji.

Zadaniem stawianym przed niniejszym artykułem jest przedstawienie karoskarbowych aspektów wdrażania outsourcingu, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki outsourcingu pracowniczego. W tym celu w pierwszej kolejności wyeksponowane będą ekonomiczne uwarunkowania outsourcingu. Następnie, przy wykorzystaniu metody formalno-dogmatycznej, uwaga nakierowana zostanie na istotne z punktu widzenia prawa cywilnego elementy konstrukcyjne umowy outsourcingu oraz jej ograniczenia wynikające m.in. z przepisów prawa pracy. W ostatniej części artykułu scharakteryzowany, na tle zagadnienia outsourcingu pracowniczego, zostanie delikt skarbowy firmancstwa.

Przed przystąpieniem do tak zarysowanego wywodu konieczne jest jednak poczynienie zastrzeżenia dotyczącego umiejscowienia prawa karnego skarbowego w obrębie prawa gospodarczego. Wypada bowiem zasygnalizować, że ww. założenie stanowi przedmiot rozbieżnych ocen w doktrynie². Ze względu jednak na związek aspektów karoskarbowych outsourcingu z funkcjonowaniem danego typu umów gospodarczych w obrocie prawnym, wydaje się uprawnione włączenie prezentowanych rozważań w ramy szeroko rozumianego prawa karnego gospodarczego.

1. OUTSOURCING W PERSPEKTYWIE EKONOMICZNEJ

Próbę wyjaśnienia pojęcia „outsourcing” należy rozpocząć od analizy etymologicznej przedmiotowej nazwy. Rozwijając wskazany zwrot, należy dojść do wniosku, że jest to połączenie słów „outside”, „resource” i „using”, co w wolnym tłumaczeniu można rozumieć jako „wykorzystywanie zasobów zewnętrznych”. Trop ten jest jak najbardziej słuszny w kontekście zjawiska outsourcingu. Zgodnie z definicją sformułowaną przez A. Malarewicz-Jakubów i R. Tanajewską: „Outsourcing to wykorzystywanie kompetencji i umiejętności zewnętrznych, wyspecjalizowanych podmiotów, w celu zajmowa-

² Zob. O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Warszawa 1994, s. 12, która zalicza prawo karne skarbowe do prawa gospodarczego; odmiennie: S. Żółtek, *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Warszawa 2009, s. 41–43.

nia się przez nich zadaniami, które najczęściej nie są związane z głównym obszarem działalności firmy macierzystej”³. Warto jednak odnotować, że zaprezentowane powyżej ujęcie językowe – w szczególności wobec historycznych przemian w postrzeganiu celów przedmiotowej konstrukcji, a także rozbudowy wachlarza środków faktycznych i prawnych służących realizacji jej założeń – nie może zostać przyjęte bezdyskusyjnie, a to m.in. ze względu na brak uwzględniania niektórych rozpoznawanych w literaturze przedmiotu wariantów outsourcingu⁴. Stąd konieczne jest poczynienie zastrzeżenia, że przywołana definicja odpowiada w swej istocie najpełniej outsourcingowi kontraktowemu.

W rozwoju historycznym outsourcingu wyróżnia się trzy zasadnicze generacje⁵. O ile można upierać się, że outsourcing praktykowano od najwcześniejszych dni wymiany handlowej, o tyle w sposób zorganizowany zaczął on być wykorzystywany w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku w Stanach Zjednoczonych Ameryki⁶. Na wczesnym etapie stosowania rzeczonych rozwiązań ograniczone były one w zasadzie wyłącznie do obszarów niezwiązanych w sposób bezpośredni z podstawową działalnością przedsiębiorstwa, ponieważ: „Do przekazania na zewnątrz najbardziej nadają się usługi proste i mało zintegrowane z podstawową działalnością firmy, takie jak ochrona, zbiorowe żywienie czy utrzymanie czystości”⁷. Najpowszechniejszym przykładem tego rodzaju praktyk jest powierzenie prowadzenia obsługi księgowej czy prawnej wyspecjalizowanym podmiotom gospodarczym, zamiast utrzymywania pracowników wyszkolonych w tej dziedzinie, co pozwala na redukcję kosztów stałych przedsiębiorstwa macierzystego.

Rozwój drugiej generacji outsourcingu przypada na lata osiemdziesiąte ubiegłego wieku. Cechą charakterystyczną dla tego okresu było wykorzystanie mechanizmów outsourcingu na obszarach związanych z podstawową działalnością przedsiębiorstwa, jeżeli tylko pozwalało to na bardziej efektywną alokację zasobów organizacji lub wносило inną wartość dodaną,

3 A. Małarewicz-Jakubów, R. Tanajewska, *Prawne i ekonomiczne aspekty outsourcingu*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2014, nr 4, s. 232; por. P. Nowak, *Outsourcing – próba odnalezienia definicji pojęcia na gruncie polskiego prawa pracy*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2018, nr 1, s. 358–361.

4 Definicja ta zdaje się *prima facie* wykluczać – omówiony w dalszej części niniejszego artykułu – tzw. „outsourcing wewnętrzny”.

5 Zob. K. Nowicka, *Outsourcing w zarządzaniu zasobami przedsiębiorstwa*, Warszawa 2016, s. 69–70.

6 Zdaniem N.C. Burkholdera o historycznym początku outsourcingu można mówić, odkąd stolarz zlecił innej osobie ścięcie drzewa: zob. N.C. Burkholder, *Outsourcing: the definitive view, applications and implications*, Chichester 2006, s. 1.

7 M. Matejuna, *Rodzaje outsourcingu i kierunki jego wykorzystania*, „Organizacja i Zarządzanie” 2006, nr 42, s. 23.

a w szczególności – podnosiło jakość wytwarzanych dóbr lub świadczonych usług.

W ramach outsourcingu trzeciej generacji „wyprowadzeniu” na zewnątrz struktury organizacji podlega większość obszarów działalności przedsiębiorstwa. W ten sposób nieustannej restrukturyzacji podlegają już całe modele biznesowe. Wskazane rozwiązanie pozwala na zapewnienie konkurencyjności w oparciu o zasoby współdzielone, a nie własne, przedsiębiorstwa.

Powyższa analiza historyczna wyraźnie uwidacznia, że głównym celem przedsięwzięcia outsourcingowego jest albo obniżenie kosztów własnych prowadzenia działalności, albo zwiększenie jakości świadczonych usług lub produkowanych towarów. Przedstawiona dychotomia może stanowić jedno z kryteriów pozwalających na pogrupowanie różnych modeli outsourcingu.

Ze względu na nieostrość definicji pojęcia „outsourcing” spowodowaną licznymi empirycznie obserwowalnymi wariantami omawianego zjawiska niemożliwe jest skonstruowanie klasyfikacji spełniającej warunki podziału logicznego. Warto też ponownie podkreślić, że outsourcing znajduje zastosowanie w odniesieniu do niejednorodnej grupy podmiotów gospodarczych, a środki realizacji przedsięwzięcia outsourcingowego służyć mogą różnym celom szczegółowym wyznaczanym na podstawie indywidualnych potrzeb każdego ze wspomnianych podmiotów. Pomimo wskazanej różnorodności, podejmowane są próby stworzenia typologii.

Według M. Trockiego ekonomicznie uzasadnione jest analizowanie konstrukcji outsourcingu przez pryzmat następujących kategorii: (i) celu wydzielenia, (ii) rodzaju wydzielanych funkcji, (iii) złożoności wydzielanych funkcji, (iv) zakresu wydzielenia, (v) trwałości wydzielenia, (vi) formy podporządkowania po wydzieleniu⁸. Każde z wymienionych kryteriów wymaga krótkiego komentarza.

I tak odnosząc się do pierwszej z wymienionych kategorii, stwierdzić należy, że wydzielenie części działalności przedsiębiorstwa na zewnątrz jego struk-

---

⁸ Szerzej zob. M. Trocki, *Outsourcing. Metoda restrukturyzacji działalności gospodarczej*, Warszawa 2001, s. 55–61.

tury każdorazowo ma charakter restrukturyzacyjny. Jeżeli przedsięwzięcie outsourcingowe jest podejmowane, aby dostosować przedsiębiorstwo do zmiany warunków rynkowych, to będzie można mówić odpowiednio o outsourcingu naprawczym, dostosowawczym lub rozwojowym. Jedyne na marginesie należy zauważyć, że podział ten jest analogiczny do klasyfikacji modeli restrukturyzacji przedsiębiorstwa⁹.

Podział ze względu na rodzaj wydzielanych funkcji odnosi się w dużej mierze do przedmiotu outsourcingu, czyli zakresu działalności przekazywanej podmiotowi zewnętrznemu. Jeżeli powierza się procesy mające bezpośrednie znaczenie dla podstawowej działalności przedsiębiorstwa, to będzie mowa o outsourcingu funkcji podstawowych. Wydzielenie zadań niezwiązanych bezpośrednio z podstawową działalnością przedsiębiorstwa nazywa się outsourcingiem funkcji pomocniczych. Przekazane może zostać również tylko i wyłącznie sprawowanie zarządu przedsiębiorstwa, co stanowi przykład outsourcingu kierowniczego.

Jak wskazano wcześniej, przedmiotem wydzielenia może być w zasadzie dowolny element działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwo. Najbardziej elementarnym rodzajem outsourcingu będzie powierzenie wykonania pojedynczych i nieskomplikowanych czynności, co odpowiada definicji działań indywidualnych (na gruncie polskiej literatury ekonomicznej nazywanych również „czynnościami”). Przekazanie funkcji bardziej złożonych, często będących sumą działań indywidualnych, których efektem jest powstanie określonych rezultatów, nazywa się outsourcingiem procesów. Kontynuując gradację – najbardziej skomplikowanym na tej płaszczyźnie będzie outsourcing obszarów funkcjonalnych, który stanowi w istocie powierzenie kilku procesów zgrupowanych rodzajowo, terytorialnie lub ze względu na przedmiot wydzielenia.

W odniesieniu do kategorii zakresu wydzielenia wskazać warto, że determinowany jest poprzez charakter powiązań istniejących pomiędzy strukturą przedsiębiorstwa a podmiotu zewnętrznego. W przypadku gdy relacja między nimi ma charakter czysto zadaniowy, tzn. nie istnieją żadne związki strukturalne, mowa jest o outsourcingu całkowitym¹⁰. Outsourcingiem czę-

⁹ Zob. C. Suszyński, *Restrukturyzacja przedsiębiorstw: proces zarządzania zmianami*, Warszawa 1999, s. 129–131.

¹⁰ Przykładowo: w następstwie powierzenia prowadzenia księgowości podmiotowi zewnętrznemu przedsiębiorstwo usuwa dział księgowości ze swojej struktury.

ściowym nazywa się takie wydzielenie, które zachowuje pewne powiązania strukturalne między stronami przedsięwzięcia¹¹.

Trwałość wydzielenia odnosi się do podziału ze względu na kryterium czasowe. Outsourcing strategiczny, jako element długoterminowej strategii rozwoju przedsiębiorstwa, ma charakter trwały¹². Natomiast outsourcing taktyczny realizowany jest w krótszym interwale.

Jak zauważył M. Trocki: „wydzielona działalność musi być podporządkowana osiągnięciu wspólnych celów gospodarczych, chociaż oznacza to rezygnację z podporządkowania i oddziaływania organizacyjnego na rzecz innych form podporządkowania i oddziaływania”¹³. W zależności od sposobu wywierania wpływu przez przedsiębiorstwo macierzyste na podmiot zewnętrzny można mówić o outsourcingu kapitałowym (wewnętrznym) – korzystającym z podporządkowania kapitałowego i oddziaływania właścicielskiego, lub kontraktowym (zewnętrznym), tj. opartym na podporządkowaniu i oddziaływaniu za pomocą uprawnień wynikających z treści zawartej umowy.

Należy jeszcze raz podkreślić, że prezentowany podział ma charakter typologii, a co za tym idzie – nie jest rozłączny. Nie można wykluczyć rozpatrywania poszczególnych przypadków outsourcingu przez pryzmat kilku prezentowanych powyżej kategorii na raz. W ten oto sposób można dojść do wniosku, że outsourcing naprawczy będzie miał najczęściej charakter taktyczny, a wydzielane będą najczęściej funkcje podstawowe i pomocnicze. Outsourcing dostosowawczy i rozwojowy często będą stanowiły element strategii rozwojowej przedsiębiorstwa, a więc realizowane będą w zdecydowanie dłuższej perspektywie czasowej. Wydzielenie całkowite odpowiada najczęściej założeniom outsourcingu kontraktowego, podczas gdy wydzielenie częściowe będzie spotykane w przypadkach outsourcingu kapitałowego. Podane przykłady nie wyczerpują oczywiście wszystkich możliwych teoretycznie konstrukcji przedsięwzięcia outsourcingowego, ale z całą pew-

11 Przykładowo: niezależny podmiot gospodarczy wykonuje powierzone mu zadania na majątku stanowiącym własność przedsiębiorstwa wydzielającego.

12 C.L. Gay, J. Essinger, *Outsourcing strategiczny. Koncepcja, modele i wdrażanie*, tłum. E. Kania, Kraków 2002, s. 29.

13 M. Trocki, *Outsourcing...*, s. 59.

nością obrazują, jak wielowariantowym zagadnieniem z pogranicza nauk ekonomicznych i nauk o zarządzaniu jest outsourcing.

Podsumowując poczynione dotychczas uwagi na temat ekonomicznych aspektów outsourcingu, należy dostrzec znaczny stopień złożoności prezentowanego modelu, a także wielość potencjalnych środków pozwalających na osiągnięcie zamierzonych skutków, które realizować ma dane przedsięwzięcie. W prezentowanym ujęciu outsourcing rozumiany jest przede wszystkim jako metoda skutecznego zarządzania organizacją poprzez powierzenie części kompetencji przedsiębiorstwa podmiotom zewnętrznym. Co oczywiste, skutek ten może być realizowany za pomocą różnych narzędzi prawnych. W dalszej części wywodu zidentyfikowane powyżej cechy przedsięwzięć outsourcingowych odniesione zostaną do zagadnień dotyczących konstrukcji umowy outsourcingowej, co pozwoli na wykazanie, że osiągnięcie założeń o charakterze ekonomicznym możliwe jest w głównej mierze ze względu na szeroki zakres zasady swobody umów.

2. OUTSOURCING A ZASADA SWOBODY UMÓW

Omawianie konstrukcji umowy outsourcingu należy zacząć od umiejscowienia jej na tle innych umów znanych prawu zobowiązań. Nie budzi wątpliwości, że omawiany tutaj rodzaj umów należy do tzw. umów nienazwanych, tj. takich, których *essentialia negotii* nie zostały określone w przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Ze względu jednak na powszechne występowanie umowy outsourcingu w obrocie prawnym umowę tę można określić jako umowę nienazwaną empirycznie stypizowaną, jeżeli za kryterium wyróżnienia przyjmą powtarzalność nazwy samej umowy oraz standardowego katalogu praw i obowiązków jej stron¹⁴.

Co podkreśla się w orzecznictwie, niekiedy umowa outsourcingu może przybrać kształt umowy mieszanej, tj. łączącej w sobie cechy (w tym przykładowo opis świadczeń) kilku umów nazwanych. W szczególności w orzecznictwie formułowany jest pogląd, że do przedmiotowych umów mogą znajdować zastosowanie przepisy dotyczące umów o dzieło, świadczenie

¹⁴ Zob. B. Gliniecki, *Zawarcie umowy nienazwanej w formie aktu notarialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2016, nr 36, s. 179.

usług lub dostawy¹⁵, możliwe jest także odpowiednie i mieszane stosowanie przepisów dotyczących umowy zlecenia¹⁶.

Dokonana kwalifikacja teoretyczna niesie ze sobą doniosłe konsekwencje prawne. Po pierwsze, w przypadku umów nienazwanych możliwość określenia treści czynności prawnej skrępowana będzie przede wszystkim zakresem zasady swobody umów, która jest sprecyzowana w art. 351¹ ustawy z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny¹⁷. Po drugie, skutki prawne umów mieszanych mogą być oceniane przez pryzmat nie tylko przepisów ogólnych księgi trzeciej k.c., ale również przepisów szczególnych odnoszących się do poszczególnych typów umów uregulowanych w ustawie, których elementy przejawiają się w ocenianej umowie mieszanej.

Mechanizm sprawowania nadzoru nad przedsięwzięciem outsourcingowym może być ukształtowany na różne sposoby. Do podstawowych postanowień można zaliczyć klauzule dotyczące obowiązku informowania przedsiębiorstwa macierzystego przez podmiot zewnętrzny o najważniejszych sprawach dotyczących jego działalności. Jest to bowiem warunek *sine qua non* sprawowania nadzoru w relacji biznesowej. Dalsze uprawnienia mogą dotyczyć w szczególności: obowiązku planowania i realizacji wspólnej strategii, transferu mienia i praw majątkowych, wspólnych działań marketingowych i promocyjnych czy kreowania tożsamości i wizerunku stron umowy outsourcingu. Jak podkreślają C.L. Gay i J. Essinger, dla zabezpieczenia efektywności nadzoru korzystne jest sformułowanie charakterystyki podstawowego poziomu świadczonych usług (tzw. „Service Level Agreement”), obejmującego m.in. zbieranie danych dotyczących wykonywania umowy, kontroli błędów oraz obowiązku prowadzenia bieżącej sprawozdawczości¹⁸, przy czym wymagania dotyczące jakości świadczonych usług „(...) muszą być określone w kategoriach oczekiwanych wyników”¹⁹.

Niejako na marginesie prowadzonych rozważań można wtrącić, że w literaturze przedmiotu wymienia się wiele innych postanowień podmiotowo

¹⁵ Zob. wyrok SN z 18.06.2019 r. (I UK 159/18), LEX nr 2684741.

¹⁶ Zob. wyrok SN z 28.01.2021 r. (I USKP 4/21), LEX nr 3113282.

¹⁷ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm.), dalej: k.c.

¹⁸ Zob. C.L. Gay, J. Essinger, *Outsourcing...*, s. 85–86.

¹⁹ C.L. Gay, J. Essinger, *Outsourcing...*, s. 85; por. A.D. Vereshack, *A practical guide to outsourcing agreements*, Markham 2005, s. 138–159.

istotnych, które w znaczny sposób przyczyniają się do powodzenia przedsięwzięcia outsourcingowego²⁰. W szczególności warto odnotować powszechność kształtowania norm mających na celu zabezpieczenie tajemnicy przedsiębiorstwa oraz określanie celów umowy w kategoriach korzyści biznesowych. Równie istotne jest, aby umowa była zorientowana na partnera outsourcingowego w kontekście nawiązania stabilnej relacji biznesowej. W tym celu zaleca się dokładne opisanie, jakie kryteria merytoryczne muszą spełniać strony umowy. Wreszcie zaznacza się, że skuteczny outsourcing wymaga otwartej i bezpośredniej komunikacji pomiędzy stronami umowy, a zatem pożądane jest wskazanie kanałów komunikacji, a także osób bezpośrednio odpowiedzialnych za bieżącą wymianę informacji relewantnych z punktu widzenia realizacji umowy outsourcingu.

3. OGRANICZENIA ZASADY SWOBODY UMÓW W ODNIESIENIU DO UMOWY OUTSOURCINGU

Jak podnosi się w literaturze przedmiotu, najistotniejsze ograniczenia dla swobody kontraktowania w odniesieniu do umowy outsourcingowej wynikają z ustawy z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe²¹. Przepisy ww. aktu normatywnego nie pozostawiają żadnej wątpliwości, że możliwość wydzielenia części działalności banku będzie ograniczona funkcjonalnie i przedmiotowo. W zakresie wykonywanych funkcji bank może przekazać jedynie: a) sprawowanie pośrednictwa przy zawieraniu niektórych umów²², b) sprawowanie czynności faktycznych związanych z działalnością bankową. Jednocześnie art. 6a ust. 3 pr. bank. stanowi, że przedmiotem outsourcingu bankowego nie mogą być czynności wskazane w art. 6a ust. 1 pr. bank., jeżeli są one związane z zarządzaniem bankiem lub przeprowadzaniem audytu wewnętrznego banku.

W praktyce orzeczniczej zdecydowanie częściej naruszaną granicę swobody umów wyznaczają przepisy ustawy z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy²³. Zagad-

20 Zob. T. Kopczyński, *Outsourcing w zarządzaniu przedsiębiorstwami*, Warszawa 2010, s. 122–124.

21 Ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 2488 z późn. zm.), dalej: pr. bank.; zob. szerzej J. Byrski, *Outsourcing w działalności dostawców usług płatniczych*, Warszawa 2018.

22 Enumeratywne wyliczenie czynności, przy których podmiot zewnętrzny może być pośrednikiem, zawarte jest w art. 6a ust. 1 pkt 1 pr. bank.

23 Ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2023 r. poz. 1465), dalej: k.p.

nieniem szczególnie doniosłym w powyższym kontekście jest ocena umów outsourcingu pracowniczego²⁴ w perspektywie obejścia norm wynikających z k.p. oraz, w dalszej kolejności, ustawy z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa²⁵. Jak zauważa Sąd Najwyższy, outsourcing pracowniczy, to „(...) korzystanie z pracowników firmy zewnętrznej dla wykonywania określonych usług, co w aspekcie finansowym może stanowić korzystną alternatywę wobec zatrudniania własnych pracowników”²⁶. Realizacja wskazanego mechanizmu może przybrać dwie postacie w zależności od tego, jaki charakter ma przedsięwzięcie outsourcingowe. W przypadku outsourcingu pracowniczego kapitałowego mechanizm ten opiera się najczęściej na podpisaniu nowych umów z pracownikami przedsiębiorstwa macierzystego przez podmiot zewnętrzny, a w dalszej kolejności na świadczeniu usług przez podmiot zewnętrzny na rzecz przedsiębiorstwa macierzystego. Zakres i rodzaj zadań powierzonych osobom świadczącym pracę nie musi przy tym ulegać zmianie. Z kolei outsourcing pracowniczy kontraktowy dotyczy sytuacji, w której przed nawiązaniem ww. stosunku prawnego pracownicy podmiotu zewnętrznego nie byli związani z przedsiębiorstwem macierzystym żadną inną umową.

Wspomniane rozwiązanie, w szczególności w odniesieniu do outsourcingu kapitałowego, budzi kontrowersje na tle art. 23¹ k.p. stanowiącego, że w razie przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę staje się on z mocy prawa stroną w dotychczasowych stosunkach pracy, z zastrzeżeniem przypadku, w którym pracownik odmawia przyjęcia warunków pracy i płacy zaproponowanych przez nowego pracodawcę²⁷.

Nie budzi wątpliwości, że przepisy dotyczące przejścia zakładu pracy mogą znaleźć zastosowanie do stanów faktycznych, w których występuje umowa outsourcingu pracowniczego. Zgodnie jednak z dominującą linią orzecniczą, możliwość ta uzależniona jest od zindywidualizowanej oceny stosunku łączącego osoby świadczące dane usługi zarówno z podmiotem ze-

24 Jedyńie na marginesie można odnotować, że outsourcing pracowniczy stanowi szczególny przypadek outsourcingu funkcji personalnych, który jest pojęciem szerszym zakresowo, bowiem obejmuje również usługi świadczone przez osoby niepozostające w stosunku zatrudnienia.

25 Ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2383 z późn. zm.), dalej: or. pod.

26 Wyrok SN z 18.06.2019 r. (I UK 159/18), LEX nr 2684741.

27 Dotychczasowy stosunek pracy rozwiązuje się wówczas z upływem okresu równego okresowi wypowiedzenia, liczonego od dnia, w którym pracownik złożył oświadczenie o odmowie przyjęcia proponowanych warunków, lub od dnia, do którego mógł złożyć takie oświadczenie.

wewnętrznym, jak i przedsiębiorstwem macierzystym²⁸. Wskazana tendencja prowadzi do szczegółowego określenia cech odróżniających outsourcinga pracowniczy od zbliżonych umów, takich jak przykładowo umowa o podwykonawstwo, a także umowy pracy. Do rzeczonych cech zaliczyć można przede wszystkim: zakres podporządkowania pracowników podmiotu zewnętrznego pracownikom przedsiębiorstwa macierzystego, fakt przejścia substratu majątkowego służącego do wykonywania objętych umową outsourcingową usług na podmiot zewnętrzny²⁹, a także – w odniesieniu do outsourcingu pracowniczego kapitałowego – okoliczność zmiany warunków pracy i płacy³⁰.

Najistotniejszym kryterium pozostaje kwestia podporządkowania pracowników podmiotu zewnętrznego. Problem ten warto naświetlić w perspektywie wcześniej zasygnalizowanych uprawnień przedsiębiorstwa macierzystego do weryfikacji poziomu usług świadczonych na podstawie umowy outsourcingu. Uniknięcie zarzutu pozorności umowy możliwe jest wtedy, gdy zarówno bezpośredni nadzór, jak i kierownictwo nad osobami wykonującymi daną usługę sprawuje wyłącznie podmiot zewnętrzny. Odpowiedzialność podmiotu zewnętrznego wobec przedsiębiorstwa macierzystego obejmuje wyłącznie osiągnięcie efektów wskazanych w treści umowy outsourcingu, natomiast nadzór przedsiębiorstwa macierzystego nie może dotyczyć samego sposobu świadczenia usług przez pracowników, a jedynie rezultatów ich pracy. Tym samym umowa outsourcingu nie powinna przyznawać przedsiębiorstwu macierzystemu kompetencji do wydawania pracownikom podmiotu zewnętrznego poleceń dotyczących wykonywanych usług.

Przejście substratu majątkowego służącego do wykonywania objętych umową outsourcingową usług na podmiot zewnętrzny stanowi natomiast istotną, choć nie jedyną, poszlakę pozwalającą na ustalenie, czy miał miejsce transfer przedsiębiorstwa. Użyte bowiem w art. 23¹ k.p. pojęcie „zakład pracy” należy interpretować w znaczeniu przedmiotowym, a zatem jako kompleks środków majątkowych i osobowych, a także zadań lub procesów

28 Szerzej zamiast wielu zob. wyrok SN z 2.10.2019 r. (II UK 103/18), LEX nr 2751810.

29 Zob. postanowienie SN z 13.04.2021 r. (I USK 6/21), LEX nr 3159922.

30 Zob. wyrok WSA w Rzeszowie z 12.06.2018 r. (I SA/Rz 242/18), LEX nr 2510920.

niezbędnych do prowadzenia określonej działalności gospodarczej³¹. Stąd, w zależności od charakteru tejże działalności, cechą konstytutywną transferu przedsiębiorstwa może być wyodrębnienie substratu majątkowego albo wydzielenie środków osobowych³².

Warto przy tym odnotować, że niezależnie od szczegółowych kryteriów oceny przyjmuje się, iż w przypadku outsourcingu pracowniczego podmiot zewnętrzny może wstąpić w miejsce pracodawcy niezależnie od treści kontraktu zawartego z przedsiębiorstwem macierzystym³³.

Analiza orzecznictwa pozwala na postawienie tezy, że *gros* judykatów zapadających w sprawach dotyczących umów outsourcingu pracowniczego odnosi się do oceny, przez pryzmat ww. kryteriów, dopuszczalności kwestionowania ważności tych umów – na podstawie art. 83 § 1 k.c., tj. ze względu na pozorną złożonego oświadczenia woli, albo na podstawie art. 58 § 1 k.c., w przypadkach gdy umowa taka ma na celu uniknięcie odprowadzenia należnych składek na ubezpieczenia społeczne lub zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych (czynność prawna mająca na celu obejście ustawy) – w kontekście powstania zaległości w opłacaniu składek na ubezpieczenia społeczne pracowników lub odprowadzania zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych, a z okoliczności towarzyszących zawarciu danych umów outsourcingu oraz ich postanowień wynikało, że stanowiły one intencjonalnie wykorzystane narzędzie pozwalające na uniknięcie obciążeń związanych z kosztami pracy, z pokrzywdzeniem tak Skarbu Państwa, jak i pracowników³⁴.

Do dalszych konsekwencji prawnych można zaliczyć uznanie umowy o pracę zawartej z podmiotem zewnętrznym za pozorną i przyjęcie, że umowa o pracę w sposób konkludentny została zawarta z rzeczywistym beneficjentem pracy, tj. przedsiębiorstwem macierzystym (art. 60 k.c. w zw. z art. 11

31 Zob. wyrok SN z 18.04.2018 r. (II PK 53/17), LEX nr 2549226.

32 Zob. wyrok SN z 29.03.2012 r. (I PK 150/11), LEX nr 1167736.

33 SN w wyroku z 19.09.2018 r. (I UK 210/17), LEX nr 2558652 zaznaczył bowiem, co następuje: „(...) konstrukcja przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę (art. 231 KP) ze skutkiem dla przejęcia pracowników zatrudnionych w tym zakładzie lub jego części przez nowego pracodawcę obejmuje z mocy prawa tylko pracowników (osoby pozostające w stosunku pracy), a nie osoby zatrudnione (świadczące pracę) na podstawie umów cywilnoprawnych. Możliwość przekształceń podmiotowych w stosunkach cywilnoprawnych (np. wynikających z umów) reguluje prawo cywilne (w szczególności Kodeks cywilny), a nie prawo pracy. Nie można też stosować art. 231 KP *per analogiam* do stosunków prawnych wynikających z umów prawa cywilnego”.

34 Szerzej zamiast wielu zob. postanowienie SN z 20.08.2020 r. (III UK 308/19), LEX nr 3225120.

k.p.). Rodzi to skutki prawne przede wszystkim w kontekście ustalenia, która ze stron umowy outsourcingu jest płatnikiem w rozumieniu art. 8 or. pod. w odniesieniu do pracowników podmiotu zewnętrznego. Dalej, ustalenie stosunku pracy może mieć wpływ, chociażby w zakresie prawidłowego wskazania odliczeń przy rozliczaniu podatku dochodowego od osób fizycznych, na wysokość zobowiązań publicznoprawnych stron umowy outsourcingu, co z kolei może przekładać się bezpośrednio na realizację znamion ustawowych deliktu skarbowego firmancstwa.

4. OUTSOURCING PRACOWNICZY W ŚWIETLE PRZEPISÓW USTAWY KARNOSKARBOWEJ

Stosownie do brzmienia art. 55 § 1 ustawy z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy³⁵, podatnik (dalej „firmant”), który w celu zatajenia prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek lub rzeczywistych rozmiarów tej działalności posługuje się imieniem i nazwiskiem, nazwą lub firmą innego podmiotu (dalej „firmujący”) i przez to naraża podatek na uszczuplenie, popełnia przestępstwo skarbowe. Warto przy tym mieć na względzie, że delikt skarbowy firmancstwa na gruncie k.k.s. ma charakter czynu przepołowionego, tj. stanowi on odpowiednio przestępstwo skarbowe (art. 55 § 1 i 2 k.k.s.) albo wykroczenie skarbowe (art. 55 § 3 k.k.s.) w zależności od kwoty podatku narażonego na uszczuplenie. Ustawowe zagrożenie karą obejmuje przy tym: karę grzywny do 720 stawek dziennych albo karę pozbawienia wolności do lat 3, albo obie te kary łącznie (art. 55 § 1 k.k.s.), karę grzywny do 720 stawek dziennych (art. 55 § 2 k.k.s.), karę grzywny w granicach od jednej dziesiątej do dwudziestokrotnej wysokości minimalnego wynagrodzenia (art. 55 § 3 k.k.s. w zw. z art. 48 § 1 k.k.s.). Dodatkowo, w odniesieniu do przestępstwa popełnionego w typie podstawowym (art. 55 § 1 k.k.s.) sąd może orzec przepadek przedmiotów (art. 30 § 2 k.k.s.) oraz zakaz prowadzenia określonej działalności gospodarczej (art. 34 § 2 k.k.s.).

Charakteryzując firmancstwo, zaznaczyć należy, że delikt ten ma charakter materialny, bowiem dla jego zaistnienia wymagane jest jedynie zrealizowanie znamienia „narażenia podatku na uszczuplenie”, przez co należy również rozumieć wysokie prawdopodobieństwo zaistnienia uszczerbku

³⁵ Ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2024 r. poz. 628), dalej: k.k.s.

finansowego (art. 53 § 28 k.k.s.). Jak podkreśla się w judykaturze: „Narażeniem na uszczuplenie podatku jest przede wszystkim niezadeklarowanie należnej kwoty podatku, od którego uiszczenia sprawca się w ten sposób uchylił, a nadto w szczególności niezgłoszenie właściwemu organowi podatkowemu przedmiotu opodatkowania, niezgłoszenie danych mogących mieć wpływ na ustalenie zobowiązania podatkowego lub jego wysokości albo podania takich danych niezgodnie z rzeczywistością oraz nierzetelne prowadzenie ksiąg, a także każde inne działanie prowadzące do powstania różnicy między należną kwotą a wykazaną w zeznaniu podatkowym”³⁶.

Jednocześnie delikt skarbowy firmanctwa ma charakter indywidualny, ponieważ może zostać popełniony jedynie przez podatnika prowadzącego działalność gospodarczą w rozumieniu art. 3 pkt 9 or. pod., przez co należy rozumieć podatnika prowadzącego każdą działalność zarobkową w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, a także każdą inną działalność zarobkową, wykonywaną we własnym imieniu i na własny lub cudzy rachunek³⁷. Firmanctwo popełnione może być wyłącznie w zamiarze bezpośrednim zabarwionym, gdyż firmant ma działać w celu zatajenia prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek lub rzeczywistych rozmiarów tej działalności. Zgodnie ze wskazaniem języka naturalnego „zataić” znaczy tyle co „spowodować, że coś pozostało dla kogoś tajemnicą, choć powinien się on o tym dowiedzieć”³⁸. Przez „zatajenie” w kontekście analizowanego przepisu prawa karnego skarbowego należy zatem rozumieć świadome nieujawnienie przez podatnika okoliczności mogących mieć wpływ na wysokość podatku. Przedmiotem rozbieżnych ocen w piśmiennictwie pozostawała kwestia uznania, czy dla realizacji znamion omawianego tutaj przestępstwa konieczne jest wprowadzenie przez firmanta w błąd innych uczestników obrotu gospodarczego lub organów państwowych, w tym organów podatkowych, co do jego tożsamości, okoliczności prowadzenia działalności i jej faktycznych rozmiarów³⁹. Opowiedzieć należy się za przeważającym w doktrynie oraz orzecznictwie stanowiskiem, zgodnie z którym działanie w celu zatajenia prowadzenia dzia-

³⁶ Wyrok SN z 11.02.2003 r. (IV KKN 21/00), LEX nr 77435.

³⁷ Zob. G. Łabuda (w:) P. Kardas, T. Razowski, G. Łabuda, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 630; postanowienie SN z 4.10.2012 r. (IV KK 222/12), LEX nr 1226744.

³⁸ <https://wsjp.pl/haslo/podglad/10663/zataic> (dostęp: 24.05.2024 r.).

³⁹ Zob. G. Łabuda (w:) P. Kardas, T. Razowski, G. Łabuda, *Kodeks...*, s. 632; por. L. Wilk, *Firmanctwo – art. 55 kodeksu karnego skarbowego*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 6, s. 67.

łałości gospodarczej na własny rachunek lub jej rzeczywistych rozmiarów nie wymaga wywołania skutku w postaci wprowadzenia określonych podmiotów w błąd co do ww. okoliczności⁴⁰.

Znamię czynności sprawczej określone zostało jako „posługiwanie się imieniem i nazwiskiem, nazwą lub firmą innego podmiotu”. Określenie „posługiwać się” jest równoznaczne sformułowaniu „robić coś z tym, o czym mowa, tak że staje się to narzędziem albo środkiem do tego, aby osiągnąć zamierzony cel lub wykonać zamierzoną czynność” lub „osiągać cel dzięki zmuszeniu lub zachęceniu do działania osoby lub osób, nad którymi ma się pewną przewagę albo kontrolę”⁴¹. Jak podkreśla G. Łabuda, w kontekście prawa karnego skarbowego: „«Posługiwanie się» oznacza wykonywanie wszystkich czynności w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, przy których jest konieczne operowanie imieniem i nazwiskiem, nazwą lub firmą innego podmiotu. Chodzi zwłaszcza o składanie ofert, zawieranie kontraktów, wystawianie i przyjmowanie faktur i rachunków, realizację obowiązków publicznoprawnych (np. składanie deklaracji, uiszczanie danin)”⁴².

Należy zgodzić się z twierdzeniem, że znamię posługiwania się nazwą lub firmą innego podmiotu obejmuje swoim zakresem również uiszczanie danin publicznych. Wsparcia powyższej tezie udziela fakt, że w świetle art. 26 or. pod. odpowiedzialność podatnika za zobowiązanie podatkowe co do zasady ma charakter osobisty, a zatem nie ma możliwości prawnej zwolnienia podatnika od obowiązku uiszczenia należności publicznoprawnej ze względu na zaspokojenie jej przez osobę trzecią⁴³.

Konkludując charakterystykę deliktu skarbowego firmanctwa, warto porównać go z konstrukcją firmanctwa w or. pod. Zgodnie bowiem z art. 113 or. pod., jeżeli podatnik, za zgodą innej osoby, w celu zatajenia prowadzenia działalności gospodarczej lub rzeczywistych rozmiarów tej działalności posługuje się lub posługiwał się imieniem i nazwiskiem, nazwą lub firmą tej osoby, osoba ta ponosi solidarną odpowiedzialność z podatnikiem całym

40 Zob. wyrok SA w Szczecinie z 21.06.2013 r. (II AKa 74/13), LEX nr 1362906.

41 <https://wsjp.pl/haslo/podglad/22745/poslugiwac-sie> (dostęp: 24.05.2024 r.).

42 Zob. G. Łabuda (w:) P. Kardas, T. Razowski, G. Łabuda, *Kodeks...*, s. 632.

43 Zob. S. Babiarcz (w:) B. Dauter, W. Gurba, R. Hauser, A. Kabat, M. Niezgodka-Medek, A. Olesińska, J. Rudowski, S. Babiarcz, *Ordnacja podatkowa. Komentarz*, Warszawa 2024, s. 309 i przywołana tam literatura; wyrok WSA w Rzeszowie z 27.04.2015 r. (I SA/Rz 208/15), LEX nr 1809861; wyrok NSA z 12.09.2017 r. (II FSK 2384/15), LEX nr 2361487.

swoim majątkiem za zaległości podatkowe powstałe podczas prowadzenia tej działalności. Widać zatem, że na gruncie or. pod. warunkiem pociągnięcia firmującego do odpowiedzialności podatkowej jest wyrażenie przez niego zgody na posługiwanie się jego imieniem i nazwiskiem, nazwą lub firmą przez firmanta, podczas gdy k.k.s. tożsamego warunku nie stawia. Na gruncie przepisów ustawy karnoskarbowej dopuszcza się jednak pociągnięcie do odpowiedzialności karnoskarbowej firmującego za firmantwo bierne w formie współsprawstwa lub pomocnictwa⁴⁴.

Jak wynika z analizy językowej znamion typu deliktu skarbowego stypizowanego w art. 55 k.k.s., jego udowodnienie wymaga kumulatywnego wykazania, że firmant: (i) działał w celu zatajenia prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek lub rzeczywistych rozmiarów tej działalności, (ii) posłużył się do tego imieniem i nazwiskiem, nazwą lub firmą innego podmiotu (firmującego) oraz (iii) wskutek jego działania narażono podatek na uszczuplenie. W kontekście zawierania umów outsourcingu pracowniczego należy stwierdzić, że wszystkie powyższe przesłanki pociągnięcia do odpowiedzialności karnoskarbowej mogą zostać spełnione.

Odnosząc się do powyższego, stwierdzić należy, że ocena realizacji znamion strony podmiotowej przestępstwa występującej w konkretnym stanie faktycznym wymaga przede wszystkim wykazania, że sprawca nie pozostawał w uzasadnionym przeświadczeniu co do legalności przyjętego przez niego modelu outsourcingu pracowniczego, jak również udowodnienia braku istnienia innego celu, który w rzeczywistości stanowił wyłączny czynnik motywujący sprawcę do danego zachowania. Co oczywiste, odpowiedzialność karnoskarbowa nie jest wyłączona, w przypadku gdy intencją sprawcy była realizacja większej liczby celów, a w tym – celu w postaci zatajenia prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek lub rzeczywistych rozmiarów tej działalności.

Ponadto stwierdzić należy, że znamię czynności sprawczej „posługiwać się” bezspornie obejmuje swoim zakresem również uiszczanie danin publicznych związanych z zatrudnianiem pracowników. W ostatniej kolejności natomiast warto dostrzec, iż w warunkach pozornego outsourcingu pracowniczego przesłanka narażenia podatku na uszczuplenie zostaje każdo-

⁴⁴ Zob. wyrok WSA w Gdańsku z 11.01.2022 r. (I SA/Gd 1038/21), LEX nr 3318514.

razowo spełniona. Nawet gdyby firmujący uścił równowartość określonej daniny publicznej, której obowiązek zapłaty ciąży na firmancie, to i tak nie zwalniałoby to firmanta od odpowiedzialności podatkowej.

PODSUMOWANIE

Prawo karne skarbowe pełni wobec prawa skarbowego wyłącznie subsydiarną rolę, co widoczne jest również na przykładzie, stanowiącej przedmiot niniejszego artykułu, analizy zjawiska outsourcingu. Za szczególny, z punktu widzenia prawa, podtyp outsourcingu funkcji personalnych należy uznać outsourcing pracowniczy stanowiący w swej istocie korzystanie z pracowników firmy zewnętrznej dla realizacji określonych usług, które w innych warunkach dany podmiot wykonywałby za pomocą własnych zasobów majątkowych i osobowych.

Istotne zagadnienie prawne w odniesieniu do ww. typu outsourcingu sprowadza się do ustalenia kryteriów stwierdzenia nieważności konkretnej umowy ze względu na jej sprzeczność z przepisami kształtującymi, również w zakresie prawa podatkowego, obowiązki pracodawcy. Przede wszystkim w tym kontekście pojawia się kwestia odpowiedzialności karnoskarbowej za delikt firmantstwa. Jak jednak wynika z jego analizy, trudno jest uznać za właściwy swoisty „automatyzm” w przypisywaniu odpowiedzialności karnoskarbowej w warunkach zawarcia umowy outsourcingu, której następnie stwierdzono nieważność, a to przez wzgląd na możliwość wykazania braku realizacji znamion strony podmiotowej danego czynu – co w praktyce wydaje się jednak sytuacją procesową występującą nader rzadko.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

1. Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 z późn. zm.).
2. Ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2023 r. poz. 1465).
3. Ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 2488 z późn. zm.).
4. Ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2383 z późn. zm.).
5. Ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2024 r. poz. 628).

LITERATURA:

1. Babiarz S., Dauter B., Gurba W., Hauser R., Kabat A., Niezgódka-Medek M., Olesińska A., Rudowski J., *Ordynacja podatkowa. Komentarz*, Warszawa 2024.
2. Burkholder N.C., *Outsourcing: the definitive view, applications and implications*, Chichester 2006.
3. Byrski J., *Outsourcing w działalności dostawców usług płatniczych*, Warszawa 2018.
4. Gay C.L., Essinger J., *Outsourcing strategiczny: koncepcja, modele i wdrażanie*, tłum. E. Kania, Kraków 2002.
5. Gliniecki B., *Zawarcie umowy nienazwanej w formie aktu notarialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2016, nr 36.
6. Górniok O., *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Warszawa 1994.
7. Grześ A., *Outsourcing w kształtowaniu zatrudnienia oraz kosztów i produktywności pracy w przedsiębiorstwach*, Białystok 2017.
8. Kardas P., Łabuda G., Razowski T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2017.
9. Kopczyński T., *Outsourcing w zarządzaniu przedsiębiorstwami*, Warszawa 2010.
10. Malarewicz-Jakubów A., Tanajewska R., *Prawne i ekonomiczne aspekty outsourcingu*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2014, nr 4.
11. Matejun M., *Rodzaje outsourcingu i kierunki jego wykorzystania*, „Organizacja i Zarządzanie” 2006, nr 42.
12. Nowak P., *Outsourcing – próba odnalezienia definicji pojęcia na gruncie polskiego prawa pracy*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2018, nr 1.

13. Nowicka K., *Outsourcing w zarządzaniu zasobami przedsiębiorstwa*, Warszawa 2016.
14. Suszyński C., *Restrukturyzacja przedsiębiorstw: proces zarządzania zmianami*, Warszawa 1999.
15. Trocki M., *Outsourcing. Metoda restrukturyzacji działalności gospodarczej*, Warszawa 2001.
16. Vereshack A.D., *A practical guide to outsourcing agreements*, Markham 2005.
17. Wilk L., *Firmanctwo – art. 55 kodeksu karnego skarbowego*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 6.
18. Żółtek S., *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Warszawa 2009.

ORZECZNICTWO:

1. Postanowienie SN z 4.10.2012 r. (IV KK 222/12), LEX nr 1226744.
2. Postanowienie SN z 20.08.2020 r. (III UK 308/19), LEX nr 3225120.
3. Postanowienie SN z 13.04.2021 r. (I USK 6/21), LEX nr 3159922.
4. Wyrok NSA z 12.09.2017 r. (II FSK 2384/15), LEX nr 2361487.
5. Wyrok SA w Szczecinie z 21.06.2013 r. (II AKa 74/13), LEX nr 1362906.
6. Wyrok SN z 11.02.2003 r. (IV KKN 21/00), LEX nr 77435.
7. Wyrok SN z 29.03.2012 r. (I PK 150/11), LEX nr 1167736.
8. Wyrok SN z 18.04.2018 r. (II PK 53/17), LEX nr 2549226.
9. Wyrok SN z 19.09.2018 r. (I UK 210/17), LEX nr 2558652.
10. Wyrok SN z 18.06.2019 r. (I UK 159/18), LEX nr 2684741.
11. Wyrok SN z 2.10.2019 r. (II UK 103/18), LEX nr 2751810.
12. Wyrok SN z 28.01.2021 r. (I USKP 4/21), LEX nr 3113282.
13. Wyrok WSA w Gdańsku z 11.01.2022 r. (I SA/Gd 1038/21), LEX nr 3318514.
14. Wyrok WSA w Rzeszowie z 27.04.2015 r. (I SA/Rz 208/15), LEX nr 1809861.
15. Wyrok WSA w Rzeszowie z 12.06.2018 r. (I SA/Rz 242/18), LEX nr 2510920.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. <https://wsjp.pl/haslo/podglad/10663/zataic> (dostęp: 24.05.2024 r.).
2. <https://wsjp.pl/haslo/podglad/22745/poslugiwac-sie> (dostęp: 24.05.2024 r.).

STRESZCZENIE

Autor opracowania poddaje analizie zagadnienia karnoskarbowe mogące towarzyszyć wdrażaniu outsourcingu. Prowadzone na kanwie spraw dotyczących, powszechnie występujących w obrocie prawnym, umów outsourcingu pracowniczego rozważania pozwalają na określenie tych elementów przedmiotowych umów, które w praktyce mogą narażać strony umowy na zarzut popełnienia deliktu skarbowego firmanctwa. W tym kontekście uwaga zostaje zwrócona na istotne znaczenie uregulowania stosunku prawnego w sposób niesprzeczny z przepisami kształtującymi obowiązki prawnopodatkowe pracodawcy.

Słowa kluczowe: outsourcing, firmanctwo, pracownik

ABSTRACT

The author of the study analyses penal fiscal issues that may accompany the implementation of outsourcing. Considerations conducted on the basis of cases concerning employee outsourcing agreements, commonly occurring in practice, allow for the identification of those elements of the agreements in question which, in practice, may expose the parties to the agreement to a charge of committing firmancy. In this context, attention is drawn to the vital importance of regulating the legal relationship in a manner consistent with the provisions shaping the employer's legal and tax obligations.

Keywords: outsourcing, firmancy, worker

A dministracyjne

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

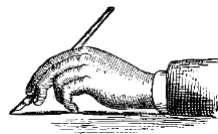

•••
**może
chronić zabytki,**
pomagając powołanym do tego organom?

Czy
osoba
fizyczna
lub prawna

**Czyli słów kilka
o społecznych
opiekunach zabytków**

na podstawie rozdziału 10
z ustawy z 23.07.2003 r.
o ochronie zabytków
i opiece nad zabytkami

Maja Skrobisz

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Artykuł poświęcony został instytucji społecznego opiekuna zabytków na podstawie ustawy z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Publikacja porusza wątki dotyczące wymagań, jakie powinna spełniać osoba fizyczna ubiegająca się o przyznanie legitymacji opiekuna, sposób powołania czy ustawowe zadania takiego opiekuna. Przedstawiono także praktyczne aspekty dotyczące funkcjonowania tej instytucji na podstawie raportu wydanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

WPROWADZENIE

Jak wynika wprost z treści ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, sztandarowymi podmiotami mającymi za zadanie tytułową ochronę zabytków są przede wszystkim organy administracji. Za opiekę odpowiedzialny jest również właściciel bądź posiadacz zabytku. Jednak należy zwrócić uwagę na jeszcze jedną instytucję chroniącą pomniki kultury wyodrębnioną w rozdziale 10, a mianowicie społecznego opiekuna zabytków¹. Nie

---

¹ Ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2023 r. poz. 951, 1688, 1904).

jest to *novum* stworzone na potrzeby tejże ustawy, ponieważ pomysł sięga czasów, w których Polska nie była samodzielnym bytem państwowym.

Na początku XX w. stworzono Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Przeszłości, które zaangażowało społeczeństwo do poznania sposobów odpowiedniego zabezpieczenia relikwów przeszłości przed zniszczeniem. Kolejnym przełomowym momentem były lata 50., kiedy to na mocy zarządzenia ówczesnego Ministra Kultury i Sztuki po raz pierwszy formalnie wspomniano o społecznym opiece, skutkiem czego wyznaczono kompetencje do jego powoływania Polskiemu Towarzystwu Turystyczno-Krajoznawczemu po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków². Stan ten utrzymywał się do wydania rozporządzenia przez Ministra Kultury w 2002 r. przenoszącego wybór opiekuna w gestię zarządu powiatu, a zatem na szczebel administracji samorządowej.

PODSTAWA PRAWNA DZIAŁANIA OPIEKUNA

Obecnie kwestie nawiązujące do społecznych opiekunów zabytków stanowią od 2003 r. materię ustawową. Informacje na ten temat regulują artykuły od 102 do 107 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Kompetencję do powoływania ma starosta właściwy dla miejsca zamieszkania, czy też siedziby kandydata.

Opiekunem może zostać osoba fizyczna, choć niewykluczone jest wykonywanie zadań tej instytucji przez osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Osoba decydująca się na objęcie funkcji jest zobligowana do posiadania pełnej zdolności do czynności prawnych, braku karalności za przestępstwo popełnione umyślnie i dysponowania wiedzą dotyczącą ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Badania przeprowadzone na grupie społecznych opiekunów zabytków wykazały, że w rzeczywistości są to osoby fizyczne (to około 90% opiekunów), ponieważ osoby prawne czy jednostki nieposiadające osobowości prawnej nie są wyposażone w tak samo korzystne uprawnienia procesowe przeznaczone

² K. Zalaszińska, *Komentarz do art. 102 (w:) Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, red. K. Zalaszińska, Legalis, teza 2.

czone właśnie dla osób fizycznych. Ponadto zauważalne jest, że są to także osoby mające ok. 50 lat oraz posiadające w zdecydowanej większości wykształcenie wyższe (to ponad 80% opiekunów)³. Przede wszystkim są to pasjonaci chcący pogodzić swoje zainteresowania z wykonywanym zawodem. Jako przykład może posłużyć historyk sztuki.

UZYSKANIE LEGITYMACJI

Procedura powoływania dzieli się na dwie części. Poprzedza ją zgłoszenie indywidualnego wystąpienia przez kandydata do wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wskutek tego za pierwszy etap odpowiada wojewódzki konserwator zabytków, którego głównym zadaniem jest ustalenie, czy potencjalny kandydat spełnia wymagania na temat zdolności do czynności prawnych, karalności i posiadania odpowiedniego poziomu wiedzy o zabytkach. Po weryfikacji konserwator formułuje wniosek, w którym odnotowuje brak przeciwwskazań do objęcia funkcji opiekuna. W dalszej kolejności dokument zostaje przekazany staroście. Organ nie ma możliwości podważenia stanowiska konserwatora odnoszącego się do wiedzy kandydata, może jedynie odnieść się do kwestii zdolności do czynności prawnych i ewentualnego ukarania za przestępstwo umyślne.

Spełnienie wymogów ustawowych skutkuje wydaniem przez starostę aktu będącego czynnością jednostronną. Podobnie wygląda postępowanie przy odwołaniu społecznego opiekuna zabytków, ale pojawia się dodatkowe kryterium przyczyniające się do utraty stanowiska, jakim jest niewłaściwe wykonywanie zadań. Jednakże niemożliwe jest stwierdzenie braku wiedzy w zakresie ochrony zabytków, gdy uprzednio odpowiedniej weryfikacji w tej kwestii dokonał wojewódzki konserwator zabytków⁴.

O wszelkich postanowieniach odnoszących się do powołania czy odwołania opiekuna należy zawiadomić konserwatora. Starosta oprócz wspomnianych kompetencji kreacyjnej i odwoławczej ma obowiązek prowadzenia listy

³ W. Onyśków, M. Pierchała, R. Ulatowska, *Badanie liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków. Raport końcowy*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2023, s. 8.

⁴ K. Zalaśńska, *Komentarz do art. 103 (w.) Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, red. K. Zalaśńska, Legalis, teza 3.

zawierającej dane opiekunów. Zajmuje się on także wydawaniem w przypadku osoby fizycznej legitymacji oraz zaświadczeń dla osób prawnych i jednostek nieposiadających osobowości prawnej, będących zwieńczeniem wyboru na stanowisko. Jeśli po długim czasie legitymacja dla osoby fizycznej nie zostanie wydana, może ona złożyć wniosek o wydanie zaświadczenia, czyli posłużyć się art. 217 k.p.a. Reguluje on przesłanki i tryb wydawania zaświadczeń⁵. Zaświadczenie będzie aktem deklaratoryjnym, który potwierdzi przyznanie uprawnień społecznego opiekuna.

CZYM ZAJMUJE SIĘ OPIEKUN?

Ustawodawca, kreując zadania opiekunów, posłużył się wskazaniem w sposób ogólny, iż „podejmują oni czynności mające na celu zachowanie wartości zabytków i utrzymanie ich w jak najlepszym stanie oraz upowszechniają wiedzę o zabytkach”⁶. Można zauważyć, że działania te mają charakter subsydiarny do czynności organów czy osób opiekujących się zabytkami. Istnienie społeczników jako dodatkowego ogniwa w systemie ochrony zabytków akcentuje również powinność współdziałania z wojewódzkim inspektorem zabytków oraz starostą.

W konsekwencji opiekun nie jest wyposażony w środki mogące w skuteczny sposób zapobiec nagminnemu niszczeniu zabytków. Ustawa nie przyznaje mu kompetencji do domagania się od właściciela udostępnienia zabytku⁷. Dysponuje on jedynie narzędziem, jakim jest pouczenie osób, które swoim zachowaniem naruszają przepisy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W rzeczywistości jest to tylko czynność polegająca na zwróceniu uwagi, niezakłócająca w żadnym stopniu prawa własności⁸. Jednakże takie działanie może przyczynić się do zebrania danych na temat kondycji zabytku, a w konsekwencji przeprowadzenia kontroli bądź nadzoru przez organy. Nie można też zapominać o prawie zawiadomienia służb, np. policji,

⁵ Ustawa z 14.06.1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 775, 803).

⁶ Ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2023 r. poz. 951, 1688, 1904).

⁷ K. Zalaśińska, *Komentarz do art. 104 (w:) Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, red. K. Zalaśińska, Legalis, teza 2.

⁸ K. Zalaśińska, *Komentarz do art. 104 (w:) Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, red. K. Zalaśińska, Legalis, teza 1.

która dysponuje środkami prewencyjnymi pozwalającymi zlikwidować zagrożenie zniszczenia zabytku.

DODATKOWE KORZYŚCI DLA OPIEKUNÓW PRZEWIDZIANE PRZEZ USTAWODAWCĘ

Spółeczni opiekunowie zabytków mogą otrzymać za swoje zaangażowanie w opiekę odznakę „Za opiekę nad zabytkami”. Przyznaje ją „minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego z własnej inicjatywy lub na wniosek: ministra, kierownika urzędu centralnego, organu administracji rządowej w województwie, organu jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacji społecznej, której celem statutowym jest opieka nad zabytkami”⁹. Jeśli osobą uhonorowaną ma zostać osoba nieposiadająca obywatelstwa polskiego, ustawa nakłada na ministra obowiązek współpracy z ministrem do spraw zagranicznych.

Opinie w sprawie wniosku o nadanie odznaczenia wydaje Generalny Konserwator Zabytków. Tryb składania wniosku, jak i wzór odznaki, sposób jej wręczenia i noszenia ustala również minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w wydanym przez siebie rozporządzeniu. Wśród korzyści z posiadania odznaki wskazuje się przywilej w postaci ulgi na bilety do muzeów państwowych wynikający z ustawy o muzeach¹⁰.

DZIAŁALNOŚĆ OPIEKUNA W PRAKTYCE

Fundacja Rozwoju Badań Społecznych na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa opracowała w 2023 r. raport, w którym przedstawiła analizę danych dotyczących liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanowieniu społecznych opiekunów zabytków. Z badań przeprowadzonych na terenie całej Polski wynika, iż zauważalny jest problem skutecznego działania opiekuna z powodu zbyt ogólnego określenia

⁹ Ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2023 r. poz. 951, 1688, 1904).

¹⁰ K. Zalańska, *Komentarz do art. 106 (w:) Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, red. K. Zalańska, Legalis, teza 3.

jego kompetencji i zadań na gruncie ustawowym. Fundacja zauważyła także nieprawidłowości związane z podjęciem odpowiednich działań w starostwach powiatowych dotyczących uporządkowania spraw związanych ze społecznymi opiekunami zabytków.

Jak pokazują wyniki badań, w których wzięły udział 132 urzędy, tylko w 48,5% starostw jest zatrudniona osoba bądź osoby zajmujące się sporządzaniem listy z danymi opiekunów i współpracujące z nimi, natomiast w prawie 36% starostw nie ma osoby odpowiedzialnej za te zadania¹¹. Jako powód urzędy podają głównie braki kadrowe, niezajmowanie się w ostatnim czasie kwestiami związanymi ze społecznymi opiekunami zabytków czy brak wiedzy o tej instytucji. Z zaniedbań ze strony starostw wyłaniają się kolejne komplikacje związane z ustaleniem liczby opiekunów. Obserwacje dokonane przez autorów raportu wskazują że w 22,7% urzędów nie prowadzono skrupulatnie list zawierających dane opiekunów¹². Należy przypomnieć, że jest to ustawowy obowiązek starosty. Zdarzają się też listy zdezaktualizowane, zawierające dane opiekunów zmarłych lub wypisanych z KRS. Prócz tego sami opiekunowie nie traktują swojej funkcji poważnie, gdyż zdarzają się przypadki, gdzie osoby po otrzymaniu legitymacji potwierdzającej wybór nie wykazują się dalszą aktywnością związaną z opieką nad zabytkami.

PODSUMOWANIE

Reasumując istnienie instytucji, jaką jest społeczny opiekun zabytków, powinniśmy uznać za trafną inicjatywę mogącą wypełnić luki w systemie ochrony zabytków przy zaangażowaniu społeczeństwa. W ten sposób możliwe jest wyręczenie organów zajmujących się ochroną na szczeblu województwa przez podmioty mieszkające czy prowadzące swoją działalność w pobliżu zabytku. Jednakże funkcjonowanie nadal pozostawia wiele do ży-

¹¹ W. Onysków, M. Pierzchała, R. Ulatowska, *Badanie liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostw powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków. Raport końcowy*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2023, s. 12.

¹² W. Onysków, M. Pierzchała, R. Ulatowska, *Badanie liczebności...*, s. 14–18.

czenia i wymaga przede wszystkim podjęcia rozwiązań legislacyjnych konkretyzujących zakres zadań opiekuna.

Prócz zwracania uwag, które nie mają charakteru wiążącego i zazwyczaj nie są traktowane w sposób poważny, opiekunowie powinni mieć realne środki służące skutecznej ochronie zabytku. Aczkolwiek nie należy iść w drugą skrajność, ponieważ nie można wyposażyć społecznika wspomagającego ochronę dóbr kultury w zestaw kompetencji, których zastosowanie mogłoby narazić jednostki na poniesienie dotkliwych sankcji (tym zajmują się powołane organy). Należałoby wprowadzić przepisy normujące sposób informowania przez opiekuna organów o zaistniałej sytuacji związanej z zabytkiem i odpowiednio szybką reakcją z ich strony.

Szeregu ustaleń wymagają również kwestie związane z działalnością starostw powiatowych. Zatrudnienie bądź wyszkolenie pracownika, a także wprowadzenie w urzędach odpowiednich procedur skrupulatnego prowadzenia list, mogłoby przyczynić się do poznania tożsamości opiekunów, a także zorientowania się, który opiekun podejmuje jakiegokolwiek działania związane ze sprawowaniem swojej funkcji. Nie zapominajmy jednak, że instytucja społecznego opiekuna zabytków jest fakultatywna, co tłumaczy dość ogólne uregulowanie i brak schematu działania w powiatach. Mimo to nieprawidłowości powinny ulec jak najszybszej poprawie, choćby ze względu na ideę, jaka przyświeca instytucji społecznego opiekuna, jaką jest szerzenie zaangażowania obywateli w sprawy państwa.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

1. Ustawa z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2023 r. poz. 951, 1688, 1904).

LITERATURA:

1. Onyśków W., Pierzchała M., Ulatowska R., *Badanie liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków. Raport końcowy*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2023.
2. Zalaśńska K., *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, red. K. Zalaśńska, Warszawa 2020.

STRESZCZENIE

Wszyscy zdajemy sobie sprawę, że zabytki ze względu na swoją wiekowość i zachowania niektórych członków społeczeństwa potrzebują stałej ochrony, np. w celu zapobiegania dewastacji. Zdecydowano się na powołanie odpowiednich organów, których głównym zadaniem jest dbanie o relikty przeszłości. Jednak należałoby wskazać, że owe organy nie zawsze będą w stanie dość szybko zareagować na działania przyczyniające się do zniszczenia zabytku. Z tego względu postanowiono zaangażować do pomocy jednostki, którym nie jest obcy los zabytków. W niniejszym artykule staram się przybliżyć instytucję społecznego opiekuna zabytków na podstawie ustawy z 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przedstawiam m.in. wymagania, jakie powinna spełniać osoba fizyczna ubiegająca się o przyznanie legitymacji opiekuna, sposób powołania czy ustawowe zadania. Przeglądam się również funkcjonowaniu tej instytucji w praktyce na podstawie raportu wydanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Słowa kluczowe: opiekun zabytków, zabytek, opieka nad zabytkami, ochrona zabytków

We are all aware that monuments, due to their age and the behaviour of certain members of society, need constant protection, e.g. to prevent devastation. It has been decided to set up appropriate bodies whose main task is to take care of the relics of the past. However, it should be pointed out that these bodies will not always be able to react quickly enough to an action that contributes to the destruction of a monument. Therefore, it was decided to involve individuals who are not strangers to the fate of monuments. In this article I will try to introduce the institution of a social caretaker of monuments based on the Act of 23.07.2003 on the protection and care of monuments. I will present, among others, the requirements to be met by an individual applying for a guardian's card, the manner of appointment and statutory tasks. I will also look at how this institution functions in practice on the basis of a report issued by the National Heritage Institute.

Keywords: caretaker of monuments, monument, care of monuments, protection of monuments

Wyzwania związane

Z ALTERNATYWNYMI METODAMI

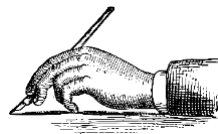
rozwiązywania
sporów

w postępowaniu
podatkowym

apl. adw. Natalia Kozłowska

Izba Adwokacka w Krakowie

W różnego rodzaju postępowaniach (m.in. cywilnych czy administracyjnych) zostały uregulowane kwestie związane z pewnymi alternatywnymi metodami rozwiązywania sporów (ADR), jak m.in. mediacja. W postępowaniu podatkowym próżno jednak szukać takich rozwiązań. Artykuł porusza kwestię możliwości zastosowania ADR w prawie podatkowym.

WPROWADZENIE

W dzisiejszych czasach coraz bardziej na znaczeniu zyskują alternatywne metody rozwiązywania sporów (ang. *ADR – Alternative Dispute Resolutions*). Metody te są wykorzystywane m.in. w postępowaniu cywilnym czy administracyjnym. Równocześnie należy rozważyć, czy zastosowanie alternatywnych metod rozwiązywania sporów jest zasadne, a także czy może być skutecznie wykorzystywane w postępowaniach z zakresu prawa podatkowego z uwagi na określoną specyfikę tego postępowania. Wskazać należy, że ustawodawca zauważył zapotrzebowanie na wprowadzenie alternatywnych metod rozwiązywania sporów na gruncie postępowania podatkowego, gdyż projekt takich rozwiązań był już procedowany, natomiast ostatecznie nie wszedł on w życie. Biorąc jednakże pod uwagę ten fakt, zasadne wydaje

się ponowne podjęcie tego tematu, który może w przyszłości wpłynąć na zmianę podejścia organów podatkowych na bardziej mediacyjne i negocjacyjne w stosunku do podatnika.

W trakcie przedmiotowych analiz zastosowano metodę formalno-dogmatyczną do analizy aktów prawa powszechnie obowiązującego oraz projektów takich ustaw. Ponadto użyto metody teoretycznoprawnej w celu analizy warstwy pojęciowej oraz definicyjnej. Została również zastosowana metoda krytyki piśmiennictwa do analizy literatury przedmiotu.

Celem artykułu jest dokonanie analizy możliwości stosowania alternatywnych metod rozwiązywania sporów w postępowaniach podatkowych, a także przedstawienie zakresu stosowania tych metod na gruncie postępowania podatkowego. Jako hipotezę badawczą przyjęto, że alternatywne metody rozwiązywania sporów mogą znaleźć zastosowanie w postępowaniu podatkowym, jednakże z uwzględnieniem specyfiki tego postępowania i z pewnymi ograniczeniami.

LEGITYMACJA PROCESOWA PODATNIKA W ALTERNATYWNYCH METODACH ROZWIĄZYWANIA SPORÓW

Legitymacja procesowa to prawo do udziału w danym postępowaniu, np. podatkowym czy cywilnym, i umocowanie do uzyskania merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie. Na legitymację procesową składa się legitymacja bierna i legitymacja czynna¹. Kluczowe w tym zakresie jest jednak ustalenie każdorazowo źródła tej legitymacji procesowej. Biorąc pod uwagę postępowanie podatkowe w polskich przepisach, tj. w ustawie z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa², wskazuje się, że co do zasady „Stroną w postępowaniu podatkowym jest podatnik, płatnik, inkasent lub ich następca prawny, a także osoba trzecia (...), która z uwagi na swój interes prawny żąda czynności organu podatkowego, do której czynność organu podatkowego się odnosi lub której interesu prawnego działanie organu podatkowego

¹ P. Grzegorzcyk, *Legitymacja procesowa – pojęcie, funkcje i reżim procesowy*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 2, s. 5–46.

² Ustawa z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2383), dalej: Ordynacja podatkowa.

dotyczy”³. Oznacza to, że legitymacja procesowa w postępowaniu podatkowym oparta jest na interesie prawnym, czyli przesłance prawa materialnego.

Interes prawny zatem powinien zostać określony w przepisie prawa materialnego, z którego powinno wynikać, że w stosunku do określonego podmiotu i w pewnym stanie faktycznym będzie możliwe wydanie decyzji czy podjęcie innej czynności, na podstawie której na podmiot zostanie nałożony obowiązek lub zostanie przyznane pewne uprawnienie. Tym samym stroną postępowania podatkowego będzie podmiot, którego obowiązek lub określone uprawnienie podlega konkretyzacji. Powyższe jednak w żadnym stopniu nie wyklucza, aby w postępowaniu podatkowym zastosować pewne formy alternatywnego rozwiązania sporu.

Przechodząc do samych alternatywnych metod rozwiązania sporów, należy wskazać, że geneza, przyczyny czy rozwój tych alternatywnych metod zostały już szeroko opisane w literaturze przedmiotu⁴. Dla przykładu Ł. Błaszczak wskazuje, że ADR to formy wyłączone z ram sądownictwa powszechnego⁵. Wyróżnia się wiele form alternatywnego rozwiązywania sporów, jak m.in. negocjacje, mediacja, koncyliacja czy arbitraż.

Jak wskazuje K.V. Stone: „Alternatywne metody rozwiązywania sporów lub «ADR» odnoszą się do szerokiej gamy mechanizmów lub technik rozwiązywania sporów”⁶ oraz jak unaocznia C. Menkel-Meadow: „ADR («alternatywne metody rozwiązywania sporów») to procesy wykorzystywane do rozwiązywania sporów, w ramach formalnego systemu prawnego lub poza nim, bez orzekania lub podejmowania decyzji przez sędziego”⁷.

³ Art. 133 § 1 Ordynacji podatkowej.

⁴ L. Morawski, *Proces sądowy a instytucje alternatywne (na przykładzie sporów cywilnych)*, „Państwo i Prawo” 1993, z. 1; A. Korybski, *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA*, Lublin 1993; A. Jakubiak-Mirańczuk, *Alternatywne a sądowe rozstrzygnięcie sporów sądowych*, Warszawa 2008; A. Wach, *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych*, Warszawa 2005.

⁵ Ł. Błaszczak, *Mediacja a inne alternatywne formy rozwiązywania sporów (wybrane zagadnienia)*, „ADR” 2012, nr 2, s. 13 i n.

⁶ K. V. Stone, *Alternative dispute resolution*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=631346 (dostęp: 30.05.2024 r.; tłumaczenie własne).

⁷ C. Menkel-Meadow, *Mediation, arbitration, and alternative dispute resolution (ADR)*, *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Elsevier Ltd., 2015, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2608140 (dostęp: 30.05.2024 r.; tłumaczenie własne).

Co oznacza, że metody takie jak mediacja czy arbitraż, które należą do ADR, mogą być wykorzystane po zaistnieniu danego sporu w sprawie.

Chociaż jak przedstawia S. Shavell: „Podstawowe rozróżnienie dotyczy ustaleń ADR *ex ante* (dokonanych przed powstaniem sporu) i ustaleń ADR *ex post* (dokonanych po powstaniu sporu)”⁸. Co oznacza, że można wyróżnić ADR przeprowadzane przed wszczęciem sporu oraz po jego zaistnieniu, co może mieć znaczenie w kwestiach podatkowych, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

Choć alternatywne metody rozwiązywania sporów przynoszą wiele korzyści w różnego rodzaju postępowaniach, jak m.in. w postępowaniu gospodarczym, to w pierwszej kolejności należy ocenić, czy z perspektywy prawa podatkowego wykorzystanie ADR jest w ogóle możliwe. Często zwraca się uwagę na to, że rozstrzygnięcie spraw podatkowych w drodze porozumienia z organem nie jest możliwe. Jak wskazuje się w uzasadnieniu do projektu nowelizującego Ordynację podatkową⁹: „przestrzeń negocjacyjna (przestrzeń rozmowy i uzgodnień) między podatnikiem a organem podatkowym otwiera się nie tylko w sprawach rozstrzyganych w warunkach tzw. uznania administracyjnego (np. w sprawach ulg w spłacie podatku)”¹⁰.

Prawem podatkowym kierują szczególne zasady, które wynikają z charakteru tej gałęzi prawa, ponieważ są związane ze sferą materialną podatników. Podatnicy powinni być przekonani o pewności prawa i jego równości w szczególności w kwestii finansowej. W związku z tym ADR w postępowaniach podatkowych należy rozpatrywać m.in. w zakresie zasady legalizmu w znaczeniu proceduralnym, czyli obowiązku działania organów podatkowych na podstawie i w granicach prawa, zasady równości (również w perspektywie zasady sprawiedliwości oraz powszechności opodatkowania¹¹), która ma znaczenie również w perspektywie dyscypliny finansów publicznych. Nieuzasadnione byłoby bowiem zbyt dalekie wkraczanie or-

8 S. Shavell, *Alternative dispute resolution: an economic analysis*, „The Journal of Legal Studies” 1995, nr 24(1), s. 1-28 (tłumaczenie własne).

9 <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3517> (dostęp: 30.05.2024 r.), dalej: Uzasadnienie do projektu nowelizującego Ordynację podatkową.

10 Za: Z. Kmieciak, *Mediacja i concyliacja w prawie administracyjnym*, Kraków 2004, s. 160-168.

11 Zob. A. Gomulowicz, *Zasada sprawiedliwości podatkowej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Aspekt materialny*, Warszawa 2003, tak również B. Brzeziński, *Zasady ogólne prawa podatkowego*, „Toruński Rocznik Podatkowy” 2015.

ganów w obowiązki podatkowe poprzez zastosowanie ADR (poprzez m.in. stosowanie niższych stawek podatkowych), co faktycznie wpłynęłoby na budżet państwa. Przede wszystkim na uwagę zasługuje fakt, że zgodnie z art. 217 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r.¹² nakładanie podatków (w szczególności określenie podmiotów, przedmiotów opodatkowania czy stawek podatkowych) następuje w drodze ustawy. Tym samym wydawać by się mogło, że w kwestiach podatkowych nie jest możliwe korzystanie z ADR w celu oddziaływania na powinność podatkową. Obowiązek podatkowy, który został określony wprost w ustawie, nie może podlegać negocjowaniu z organami podatkowymi w kwestii jego zasadności.

Co więcej, H. Filipczyk¹³ wskazuje trzy wymiary konstytucyjności podatkowych ADR: (1) na pierwszy wymiar składają się wzorce konstytucyjne, tj. praworządność, równość i sprawiedliwość proceduralna, (2) na drugi wymiar składa się prawo stanowione (rozumiane w zakresie prawa normatywnego) oraz prawo stosowane (rozumiane jako praktyka) (3) trzeci wymiar opiera się na ocenie obiektywno-subiektywnej. Mając powyższe na uwadze, H. Filipczyk dochodzi do wniosków, iż „Procedura ADR stosowana w sporach podatkowych może i powinna zakładać poruszanie się w nieprzekraczalnej ramie przepisów prawa materialnego i procesowego”¹⁴.

Powyższy zarys ogólnych zasad, w oparciu o jakie prowadzone jest postępowanie podatkowe, prowadzi do wniosków, że nie jest możliwe zastosowanie ADR w każdej sytuacji podatkowej. Tym większym wyzwaniem jest odnalezienie „pola”, gdzie zarazem nie zostaną naruszone ww. zasady, a jednocześnie będzie możliwe rozwinięcie m.in. zasady szybkości i prostoty postępowania podatkowego w postaci zastosowania ADR.

Uwzględniając rozległość prawa podatkowego i wszystkie jego instytucje, należy wskazać, że w postępowaniu podatkowym jest możliwe wykorzystanie ADR, aczkolwiek będzie to zakres ograniczony w porównaniu m.in. z możliwością przeprowadzenia mediacji w postępowaniu administracyjnym czy cywilnym. Dla przykładu w postępowaniu administracyjnym zgodnie z art. 96a ustawy z 14.06.1960 r. Kodeks postępowania administracyjne-

¹² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483), dalej: Konstytucja RP.

¹³ H. Filipczyk, *Trzy wymiary konstytucyjności podatkowych ADR (w:) Negocjacje z organami podatkowymi jako forma rozwiązywania sporów. Czy negocjowanie podatków jest sprawiedliwe?*, Warszawa 2023, LEX.

¹⁴ H. Filipczyk, *Trzy wymiary...*

go¹⁵ „w toku postępowania może być przeprowadzona mediacja, jeżeli pozwala na to charakter sprawy”. W związku z tym, analogicznie do powyższego postępowania, wydaje się, że nie jest właściwe, uznanie, że każda sprawa/materia podatkowa może być rozwiązana za pomocą alternatywnego rozwiązania sporów, aczkolwiek błędne jest twierdzenie, że zasadniczo kwestie podatkowe są z racji swojej natury wyłączone z ich polubownego rozwiązywania. Istotne jest jednak, aby ustalić pewien zakres i dostosować odpowiednią formę do takiego postępowania.

WYKORZYSTYWANIE ADR W POSTĘPOWANIU PODATKOWYM

Obecnie w Ordynacji podatkowej, która jest podstawą w polskich przepisach dla prowadzenia postępowania podatkowego, brak jest regulacji dotyczących alternatywnego rozwiązania sporów w tym zakresie.

Należy jednak zwrócić uwagę, że w Polsce postępowanie podatkowe prowadzone jest przez właściwe organy podatkowe, a następnie możliwe jest skontrolowanie przez właściwe sądy zgodności z prawem aktu stosowania prawa przez organy podatkowe (postępowanie sądowoadministracyjne). Postępowanie mediacyjne zostało przewidziane jedynie na poziomie sądowoadministracyjnym w ustawie z 30.08.2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi¹⁶. Na gruncie regulacji dotyczących postępowań podatkowych na poziomie organów podatkowych metody alternatywnego rozwiązywania sporów nie zostały przewidziane.

Należy jednak zwrócić uwagę, że w 2018 r. został zaprezentowany projekt nowelizujący Ordynację podatkową (projekt UD409¹⁷ oraz druk nr 3517 po wpłynięciu do Sejmu¹⁸). W powyższym projekcie nowelizującym przewidziano wprowadzenie pewnych konsensualnych form załatwienia sprawy podatkowej, tj. umowy podatkowej, mediacji, umowy o współdziałanie oraz procedury konsultacyjnej, które miały zgodnie z uzasadnieniem do projektu

¹⁵ Ustawa z 14.06.1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 572).

¹⁶ Ustawa z 30.08.2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2023 r. poz. 259).

¹⁷ <https://legislacja.gov.pl/projekt/12314054> (dostęp: 30.05.2024 r.), dalej: projekt nowelizujący Ordynację podatkową.

¹⁸ <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3517> (dostęp: 30.05.2024 r.).

nowelizującego Ordynację podatkową złagodzić przepisy tej ustawy. Celem tych regulacji miało być umożliwienie szybszego, a zarazem efektywnego zakończenia danego postępowania poprzez porozumienie pomiędzy podatnikiem a organem podatkowym.

Umowa podatkowa miała być zupełnie nową instytucją prawa podatkowego. Miała stanowić konsensualne porozumienie pomiędzy organem podatkowym a stroną postępowania. Co ważne, umowa nie miała zastępować decyzji podatkowej. Zgodnie z przepisami, umowa ta mogłaby być zawarta za zgodą lub na wniosek strony. Wskazano również na zakres przedmiotowy takiej umowy. Jak podano w uzasadnieniu do projektu nowelizującego Ordynację podatkową: „zakres ten odpowiada «przestrzeni negocjacyjnej» między organem podatkowym a podatnikiem”. Ta instytucja miała polegać na wzajemnych ustępstwach i powinna zostać zawarta w granicach prawa. Przepisy wskazywały również otwarty, przykładowy katalog obszarów, w których może zostać zawarta umowa podatkowa. Dla przykładu, mogły to być m.in. ustalenia w przypadku wątpliwości co do stanu faktycznego w sprawie, charakteru lub wartości transakcji czy w przedmiocie zastosowania ulg w spłacie podatków. Określono też w projekcie prawną moc takich umów, bowiem organ miał być związany jej ustaleniami, choć – jak to już zostało wspomniane – miały one nie zastępować samej decyzji.

Mediacja do tej pory nie była uregulowana w prawie podatkowym, dlatego uregulowanie tych kwestii w projekcie nowelizującym Ordynację podatkową było zupełnie czymś nowym¹⁹. Zakres mediacji miał być ograniczony, tj. mogła być prowadzona w zakresie, w jakim mogłaby być zawarta umowa podatkowa. Mediacja ta miała być możliwa w każdej z dwóch instancji postępowania. Podstawową zasadą prowadzenia mediacji miała być m.in. zasada dobrowolności zarówno dla organu podatkowego, jak również podatnika (jej przeprowadzenie zależałoby od decyzji organu lub wniosku strony), czy zasada bezstronności czy poufności. Termin mediacji miał nie przekraczać dwóch miesięcy, ale na wniosek mediatora i za zgodą strony termin ten mógł zostać przedłużony. Większość kwestii związanych z mediacją była zasadniczo podobna do mediacji przewidzianych w przepisach m.in. Kodeksu postępowania administracyjnego. Zupełnie odmienną kwestią miało być jednak to, kto mógł zostać mediatorem w zakresie mediacji

¹⁹ Art. 383–399 projektu nowelizującego Ordynację podatkową.

dotyczących przepisów podatkowych. W Polsce prezesi sądów okręgowych mają za zadanie m.in. prowadzenie stałej listy mediatorów. Mediatorzy z tych list mogą zatem zostać wybrani do różnych postępowań mediacyjnych, tj. m.in. w zakresie prawa cywilnego czy gospodarczego. Zgodnie z przepisami zawartymi w projekcie nowelizującym Ordynację podatkową mediację prowadzić miał mediator wpisany na listę mediatorów, aczkolwiek prowadzoną przez Szefa Krajowej Administracji Skarbowej. Tym samym uznano, że tacy mediatorzy powinni mieć specjalistyczną wiedzę i umiejętności. Zadaniem takiego mediatora miało być m.in. przeprowadzenie spotkania wstępnego, przeprowadzenie postępowania mediacyjnego oraz pomoc w sformułowaniu ugody podatkowej. Mediacja miała zostać zakończona sporządzeniem i podpisaniem protokołu. Ponadto jak wskazuje A. Dumas w zakresie projektowanych zmian: „Mediacja w procedurze podatkowej jest uzasadniona racjami społecznymi oraz odpowiada wartościom leżącym u podstaw relacji zobowiązanych z organami podatkowymi w demokratycznym państwie prawa”²⁰.

Przedmiotem projektu nowelizującego była również umowa o współdziałanie (która obecnie jest uregulowana w Ordynacji podatkowej, choć została dodana w innym postępowaniu legislacyjnym), co prawda nie dotyczyła ona kwestii spornej, aczkolwiek miała polegać na dobrowolności i współpracy przed wdaniem się w spór co do istoty.

Ostatnią z konsensualnych form załatwienia sprawy podatkowej określoną w omawianym projekcie nowelizującym Ordynację podatkową była procedura konsultacyjna, która zgodnie z uzasadnieniem do ww. projektu nowelizującego miała być „odpowiedzią na zgłaszane przez podatników postulaty przeprowadzenia przez organ podatkowy kontroli poprawności ich rozliczeń podatkowych na ich wniosek. Dotyczy to zwłaszcza podatników, którzy dokonali skomplikowanych operacji gospodarczych (np. przekształceń) i nie są pewni, czy nie popełnili błędów wywołujących negatywne skutki podatkowe”. Organy w zakresie tej procedury miały zbadać całość

20 A. Dumas, *Mediacja w sprawach podatkowych*, https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.kssip.gov.pl/sites/default/files/2_mediacja.pdf&ved=2ahUKEwiah6Yu7WGAXUtAtsEHSIMCIsQFnoECBsQAQ&usq=ACQVaw1f n9nUGGZxeiV5XBtvQC (dostęp: 30.05.2024 r.), s. 40.

dokumentacji podatnika, dlatego zostało to określone w uzasadnieniu „kontrolą na zamówienie”.

Podsumowując powyższe, należy stwierdzić, że sam ustawodawca w kontekście projektowanych zmian wskazał, że „Konsensualne załatwianie spraw (w tym podatkowych) ma wiele zalet. Przyczynia się do sprawności, szybkości i prostoty rozliczenia oraz samego postępowania, daje oszczędności czasu i środków finansowych obu stron (potencjalnego lub zaistniałego) sporu, zwiększa efektywność działania organów podatkowych, pozwala na odciążenie sądów administracyjnych. Podstawową korzyścią jest to, że w wyniku załatwienia sprawy w ten sposób obie strony są usatysfakcjonowane, co – w szczególności – daje szansę dobrowolnego wykonania zobowiązania podatkowego przez podatnika oraz dobrze rokuje w zakresie współpracy pomiędzy nim a organami podatkowymi w przyszłości”²¹. Co więcej, w omawianym projekcie Ordynacji podatkowej została dodana ogólna zasada, że „organy podatkowe zmierzają do załatwienia sprawy w porozumieniu z zobowiązanym”²², co wskazuje jedynie, że ustawodawca uznał za kluczowe z perspektywy prowadzenia postępowań podatkowych wprowadzenie niewładczych form zakończenia sprawy.

Projekt nowelizujący Ordynację podatkową, w której przewidziano wprowadzenie powyższych konsensualnych form podatkowych (m.in. mediacji), ostatecznie nie wszedł w życie, ponieważ prace nad jego uchwaleniem zostały zatrzymane na etapie I czytania w Sejmie w 2019 r.

Po 2019 r. nie próbowano już wprowadzać postępowania mediacyjnego do Ordynacji podatkowej oraz nie przewidziano innych rozwiązań w kontekście wykorzystywania ADR w postępowaniu podatkowym. W związku z tym obecnie brak jest uregulowań w tym zakresie, aczkolwiek – jak na wstępie zostało wskazane – można wyróżnić ADR przeprowadzane przed wszczęciem sporu (*ex ante*) oraz po jego zaistnieniu (*ex post*). Tym samym należy zwrócić jedynie uwagę, że aktualnie w Ordynacji podatkowej można odnaleźć pewne formy konsensualnego załatwienia sprawy na etapie przed zaistnieniem sporu, jak: umowa o współdziałanie²³, porozumienie

²¹ <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3517> (dostęp: 30.05.2024 r.).

²² Art. 28 § 2 projektu Ordynacji podatkowej.

²³ Art. 20s i n. Ordynacji podatkowej.

podatkowe²⁴ oraz porozumienie inwestycyjne²⁵. Warto również zwrócić uwagę, że B. Brzeziński wskazuje na to, że: „(...) system w większym stopniu nastawiony jest na współpracę podatników z organami podatkowymi. Wyraża się to szczególnie w rosnącym zakresie wzajemnej wymiany informacji oraz we wzmocnieniu elementu negocyjacyjnego w relacjach administracji podatkowej z podatnikiem i podnoszenia poziomu wzajemnego zaufania”²⁶.

PODSUMOWANIE

Biorąc pod uwagę to, że postępowanie podatkowe jest szczególnie pod kątem zasad nim kierujących, to należy jednak uznać, że alternatywne metody rozwiązywania sporów również powinny być wykorzystywane w tym postępowaniu. To, że legitymacja procesowa w postępowaniu podatkowym może być „problematyczna”, nie oznacza, że prawodawca nie powinien się zastanowić nad takim sposobem uregulowania kwestii wykorzystywania ADR, aby w jak najlepszy sposób pomóc podatnikom i jednocześnie dążyć do zmian w prowadzonych postępowaniach.

Wydaje się dlatego, że legitymacja procesowa w postępowaniu podatkowym może być po prostu ograniczona. Uwzględniając bowiem charakter kwestii podatkowych, należy stwierdzić, że nie w każdym przypadku będzie możliwe skorzystanie z ADR. Rozwiązaniem byłoby po prostu wyłączenie pewnych instytucji lub spraw spod postępowań ADR lub odmowa prowadzenia mediacji w konkretnych sprawach, gdzie brak jest przestrzeni negocyjacyjnej.

Biorąc pod uwagę konstrukcję podatku, należy wskazać, że spośród form ADR w postępowaniu podatkowym możliwe byłoby zastosowanie mediacji. Sprawy, które mogłyby zostać poddane pod takie postępowanie mediacyjne, to m.in. ustalenie spornych kwestii w zakresie zwolnień (w tym zwolnień całkowitych czy zwolnień częściowych), tj. w kontekście spełnienia warunków umożliwiających skorzystanie ze zwolnień. Analizując aktualne kwestie prezentowane w interpretacjach indywidualnych czy sprawach sądowoad-

²⁴ Art. 20zb i n. Ordynacji podatkowej.

²⁵ Art. 20zs i n. Ordynacji podatkowej.

²⁶ B. Brzeziński, *Relacje między administracją podatkową a podatnikami – od konfrontacji do współpracy (w:) Podatnik versus organ podatkowy*, red. P. Borszowski, A. Huchla, E. Rutkowska-Tomaszewska, Wrocław 2011, s. 37.

ministracyjnych w zakresie podatkowym, można wskazać, że w postępowaniu mediacyjnym w szczególności strony, tj. organ podatkowy i podatnik, mogłyby uzgadniać i wzajemnie wyjaśniać uchybienie pewnym warunkom formalnym w zakresie możliwości skorzystania ze zwolnienia z podatku, przy jednoczesnym spełnieniu wszelkich warunków materialnych. Z pewnością pomocne byłoby dla niektórych podatników, ponieważ w niektórych przypadkach mimo spełnienia celu danego zwolnienia nie doszło do terminowego sporządzenia pewnej dokumentacji wymaganej przez przepisy podatkowe dla skorzystania ze zwolnienia. W postępowaniu mediacyjnym mogłoby dojść do np. udowodnienia organowi podatkowemu przez podatnika, że warunki materialne zwolnienia zostały spełnione.

Mediacja mogłaby być również wykorzystywana przy takich instytucjach prawa podatkowego jak rozłożenie na raty zaległości podatkowej i odsetek za zwłokę, w zakresie decyzji o dokonaniu zabezpieczenia wykonania zobowiązania podatkowego oraz jego formy, odroczeniu terminu płatności podatku, zaliczki na podatek lub raty podatku, umorzenia zaległości, kwestii udzielenia ulgi w spłacie zobowiązania podatkowego, jak również innych spraw, w szczególności gdzie organ działa w zakresie uznania jak np. ustalenie wysokości kary pieniężnej, jeżeli dane przepisy przewidują jej nałożenie i miarkowanie.

Przede wszystkim mediacja mogłaby znaleźć zastosowanie do ustalenia stanu faktycznego w spornej sprawie. Tu należy wspomnieć, że oczywiście wydaje się, że przedmiotem mediacji nie mogłyby być np. kwestie związane z wysokością kwoty podatku, co wynika z zasady określonej w art. 2, 84 i 217 Konstytucji RP. Pośrednio jednak takie kwestie mogą być poddane pod ADR, jeżeli ustalenie właściwego stanu faktycznego będzie zależało od zastosowania niższej lub wyższej stawki podatku. Powinno się jednak stworzyć pewną przestrzeń negocjacyjną pomiędzy organem podatkowym a podatkiem, aby dojść do wspólnego porozumienia w kwestiach spornych w zakresie stanu faktycznego, w szczególności kiedy nie są to sprawy skomplikowane.

Warto zwrócić uwagę również, że K.V. Stone wyróżnia oddzielną formę ADR, jaką jest Fact-Finding, czyli „Proces, w którym neutralny ekspert lub grupa ekspertów jest proszona o rozstrzygnięcie sporu dotyczącego faktów. Ekspert opiera się na informacjach dostarczonych przez strony, jak również

na informacjach zebranych przez siebie. Analizuje on fakty mające wpływ na spór i sporządza raport. Raport jest niewiążący i wykorzystywany jako pomoc w negocjacjach ugodowych²⁷. Tym samym wydaje się, że brak jest przeszkód, aby Fact-Finding wprowadzić do prawa podatkowego jako instytucję wykorzystywaną bardziej w sporach zaawansowanych i złożonych.

Dla przykładu według „Informacji o działalności sądów administracyjnych w 2023 r.”²⁸ w 2023 r. zostało wszczęte w postępowaniu sądowoadministracyjnym w całej Polsce jedynie jedno postępowanie mediacyjne. Tym samym chęć wprowadzenia ADR do postępowań podatkowych powinna być przede wszystkim poprzedzona informowaniem i właściwym promowaniem takich rozwiązań. Wykorzystywanie ADR sprawiłoby, że nastąpiłoby w dalszej perspektywie zwiększenie efektywności postępowań podatkowych, aczkolwiek kluczowe jest wpłynięcie na myślenie polskich podatników. Przede wszystkim to organy podatkowe powinny promować takie postępowania, które miałyby być szybsze, tańsze i zapewniałyby większe poczucie sprawiedliwości. Co więcej, przekonanie podatników, że mieli oni realny wpływ na pewne kwestie w postępowaniu, sprawiłoby, że zmniejszyłaby się zaskarżalność wydawanych aktów kończących sprawę. Mediacje powinny być zakończone protokołem, który powinien być inkorporowany do aktu kończącego postępowanie.

Aby zapewnić realizację celu mediacji, mediator powinien być akceptowany przez obie strony, choć nie wydaje się, aby musiał on pochodzić ze stałej listy mediatorów. Mogłaby to być również osoba (mediator *ad hoc*) posiadająca specjalistyczną wiedzę i umiejętności i być akceptowana przez obie strony, np. doradcę podatkowego, który pełni zawód zaufania publicznego.

Wykorzystywanie ADR to również realizacja ogólnej zasady prawa podatkowego, jaką jest ochrona praw podatników. Dużą rolę odegrałyby tu organy podatkowe, dlatego w celu zapewnienia efektywniejszej realizacji praw podatników odmowa podjęcia mediacji powinna być wydawana w formie zaskarżalnego do organu wyższej instancji postanowienia. Głównym czyn-

27 B. Brzeziński, *Relacje...*, K. V. Stone, *Alternative...*

28 https://www.bing.com/ck/a?!&p=45c66c97e71d824aJmtdHM9MTcxODQ5NjAwMCPz3VpZD0W0zykYTNIZCOmWwIILTZhOGUTMY1MS1iNzdIMDBhNzZiMCEmaW5zaWQ9NTE5Ng&ptn=3&ver=2&hsh=3&fclid=0c92a3ed-01b5-6a8e-2651-b77e0a76b0a&psq=Informacja%20o%20dzia%20aln%20o%20c5%20bci+s%20c4%2085d%20c3%20b3w+administracyjnych+w+2023r.&u=alaHR0cHM6Ly93d3cubnNhLmvdId5wbC9k3dubC9hZC5waHA_aWQ9MjczNA&ntb=1 (dostęp: 30.05.2024 r.) s. 19.

nikiem jest jednak zmiana podejścia do mediacji i całości ADR, aby zwiększyć zaufanie podatników do organów podatkowych. W Polsce potrzeba zatem zmian w zakresie kształcenia społeczeństwa i przede wszystkim uregulowanie m.in. mediacji lub w dalszej perspektywie Fact-Finding, aby stworzyć przestrzeń negocjacyjną dla organów podatkowych i podatników, ponieważ nie ma przeszkód, aby wprowadzać alternatywne formy załatwiania spraw do postępowania podatkowego.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483).
2. Ustawa z 14.06.1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 572).
3. Ustawa z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2383).
4. Ustawa z 30.08.2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz U. z 2023 r. poz. 259).

LITERATURA:

1. Błaszczak Ł., *Mediacja a inne alternatywne formy rozwiązywania sporów (wybrane zagadnienia)*, „ADR” 2012, nr 2.
2. Brzeziński B., *Relacje między administracją podatkową a podatnikami – od konfrontacji do współpracy (w:) Podatnik versus organ podatkowy*, red. P. Borszowski, A. Huchla, E. Rutkowska-Tomaszewska, Wrocław 2011.
3. Brzeziński B., *Zasady ogólne prawa podatkowego*, „Toruński Rocznik Podatkowy” 2015.
4. Filipczyk H., *Trzy wymiary konstytucyjności podatkowych ADR (w:) Negocjacje z organami podatkowymi jako forma rozwiązywania sporów. Czy negocjowanie podatków jest sprawiedliwe?*, Warszawa 2023, LEX.
5. Gomułowicz A., *Zasada sprawiedliwości podatkowej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Aspekt materialny*, Warszawa 2003.
6. Grzegorzcyk P., *Legitymacja procesowa – pojęcie, funkcje i reżim procesowy*, „Przegląd Sejmowy” 2020, nr 2.
7. Jakubiak-Mirończuk A., *Alternatywne a sądowe rozstrzyganie sporów sądowych*, Warszawa 2008.
8. Kmiecik Z., *Mediacja i kucylacja w prawie administracyjnym*, Kraków 2004.
9. Korybski A., *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA*, Lublin 1993.
10. Morawski L., *Proces sądowy a instytucje alternatywne (na przykładzie sporów cywilnych)*, PiP 1993, z. 1.
11. Shavell S., *Alternative dispute resolution: an economic analysis*, „The Journal of Legal Studies” 1995, nr 24(1), s. 1–28.
12. Wach A., *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych*, Warszawa 2005.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. Dumas A., Mediacja w sprawach podatkowych, https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.kssip.gov.pl/sites/default/files/2._mediacja.pdf&ved=2ahUKEwiah6iYu7WGAxUtAtsEHS1MCIsQFnoECBsQAQ&usq=AOvVaw11fn9nUGGZxeiVySXBTvQC (dostęp: 30.05.2024 r.).
2. <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3517> (dostęp: 30.05.2024 r.).
3. <https://legislacja.gov.pl/projekt/12314054> (dostęp: 30.05.2024 r.).
4. <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3517> (dostęp: 30.05.2024 r.).
5. https://www.bing.com/ck/a?!&&p=45c66c97e71d824aJmltdHM9MTcxODQ5NjAwMCZpZ3VpZD0wYzkyYTNlZC0wMlWl1LTZhOGUtMjY1MS1iNzdlMDhNzZiMGemaW5zaWQ9NTE5Ng&ptn=3&ver=2&hsh=3&fclid=0c92a3ed-01b5-6a8e-2651-b77e00a76b0a&psq=Informacj%c4%99+o+dzia%c5%82alno%c5%9bci+s%c4%85d%c3%b3w+administracyjnych+w+2023r.&u=a1aHR0cHM6Ly93d3cubnNhLmdvdi5wbC9kb3dubG9hZC5waHA_aWQ9MjczNA&ntb=1 (dostęp: 30.05.2024 r.).
6. Menkel-Meadow C., *Mediation, arbitration, and alternative dispute resolution (ADR)*. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Elsevier Ltd., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2608140 (dostęp: 30.05.2024 r.).
7. Stone K.V., *Alternative dispute resolution*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=631346 (dostęp: 30.05.2024 r.).

STRESZCZENIE

Obecnie na znaczeniu coraz częściej zyskują alternatywne metody rozwiązywania sporów (ADR). Różne formy ADR są przyjęte m.in. w procedurze administracyjnej czy cywilnej. W prawie podatkowym brak jest uregulowanych *stricte* kwestii związanych z ADR, co często tłumaczone jest specyfiką tej gałęzi prawa. Należy jednak zwrócić uwagę, że w jednym z projektów nowelizujących Ordynację podatkową planowano wprowadzić m.in. mediację do postępowania podatkowego i inne konsensualne formy załatwiania spraw. Niestety zapisy te nie zostały wprowadzone finalnie w życie. Celem artykułu jest omówienie kwestii możliwości wprowadzania ADR do postępowania podatkowego, zaprezentowanie tym samym wniosków *de lege ferenda* w tym zakresie.

Słowa kluczowe: ADR, Ordynacja podatkowa, postępowanie podatkowe

ABSTRACT

Nowadays, alternative dispute resolution (ADR) methods are increasingly gaining importance. Various forms of ADR are adopted, inter alia, in administrative or civil procedure. In tax law, there is a lack of strictly regulated issues related to ADR, which is often explained by the specificity of this branch of law. However, it should be noted that in one of the draft amendments to the Tax Law, it was planned to introduce, inter alia, mediation to tax proceedings and other consensual forms of settling cases. Unfortunately, these provisions were not finally implemented. The aim of this article is to discuss the possibility of introducing ADR into tax proceedings, thus presenting *de lege ferenda* conclusions in this respect.

Key words: ADR, Tax ordinance, tax procedure

Etyka i inne

**MŁODA
PALESTRA**
CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

*Starzenie się
społeczeństwa*

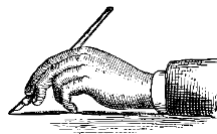

*a etyczne
implikacje*

**nakładane przez
społeczeństwo polskie**

lic. Maria Golowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Analiza wpływu starzenia się populacji na obszary społeczne i gospodarcze, z uwzględnieniem wartości etycznych, podkreśla konieczność zachowania godności i szacunku dla osób starszych. Omówiono kwestie bezpieczeństwa społecznego i sytuację seniorów na rynku pracy, zwracając uwagę na eliminację dyskryminacji wiekowej i zapewnienie godziwych warunków życia. Przedstawiono programy rządowe poprawiające jakość życia seniorów oraz inicjatywy aktywizujące, takie jak „Senior-Wigor” i Uniwersytety Trzeciego Wieku, promujące aktywne starzenie się i solidarność międzypokoleniową.

WPROWADZENIE

Wpływ wieku na zasoby pracy, jak również stan zdrowia i aktywność zawodową osób starszych to kwestie, na które można spojrzeć także przez pryzmat etyki, czyli zestawu zasad moralnych kierujących postępowaniem jednostki i społeczeństwa. Zjawisko starzenia się społeczeństwa niewątpliwie ma znaczenie dla pracy adwokatów. Kierując się etycznymi normami, należy uwzględnić godność i szacunek dla każdej osoby, niezależnie od wieku czy stanu zdrowia. W społeczeństwie, w którym solidarność i spr-

wiedliwość są fundamentami etycznymi, istotne jest zapewnienie godnych warunków pracy dla osób starszych.

Dezaktywacja zawodowa w starszym wieku często wynika z różnych czynników, w tym dyskryminacji i stereotypów. Właśnie dlatego systemy emerytalne i polityki kadrowe powinny być oparte na zasadach sprawiedliwości społecznej, zapewniając uczciwe traktowanie osób starszych i ich aktywny udział w życiu zawodowym. Jednocześnie, dbając o etyczne standardy, należy zapewnić odpowiednie wsparcie zdrowotne dla osób starszych, które mogą zmagać się z różnymi ograniczeniami i chorobami.

Przedstawiono również elementy aktywizacji zawodowej oraz zaprezentowano je na podstawie zawodu zaufania publicznego, tj. zawodu adwokata. Wdrażane programy powinny kłaść szczególny nacisk na zapewnienie godnej opieki medycznej i pomocy osobom starszym, co wyraża się w etycznym obowiązku dbałości o zdrowie i dobrostan każdego człowieka. Programy aktywizujące osoby starsze w gospodarce rynkowej także mogą być analizowane w kontekście etycznym. Kolejno społeczeństwo powinno podejmować działania mające na celu integrację międzypokoleniową i wspieranie solidarności społecznej. Realizując te cele, należy kierować się wartościami etycznymi, takimi jak szacunek, sprawiedliwość i empatia, co pozwoli na budowanie bardziej sprawiedliwego i zrównoważonego społeczeństwa.

1. BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE A SYTUACJA OSÓB STARSZYCH NA RYNKU PRACY

Struktura wiekowa społeczeństwa ma kluczowy wpływ na dostępność siły roboczej, czyli zasobów pracy, i stanowi istotny aspekt zarówno dla rozwoju gospodarczego, jak i dla kwestii etycznych. Różne czynniki, takie jak warunki geograficzne, społeczne i historyczne, mają wpływ na to, jak układ wiekowy populacji jest rozpatrywany pod kątem aktywności zawodowej. Wartości etyczne, takie jak szacunek dla godności każdej jednostki i sprawiedliwość społeczna, powinny być uwzględniane przy formułowaniu polityki rynku

pracy, aby chronić interesy osób starszych i zapewnić im godne warunki życia po przejściu na emeryturę.

Wysoki poziom dezaktywacji zawodowej wśród osób powyżej 50. roku życia w Polsce może być rezultatem różnych czynników, w tym przepisów prawnych dotyczących zabezpieczenia pracowników starszych wiekiem¹. Jednakże polityka kadrowa, która traktuje osoby starsze jako mniej wydajne i droższe w utrzymaniu, może prowadzić do niechęci pracodawców do ich zatrudniania. Istnieją również rozpowszechnione stereotypy i dyskryminacja względem osób starszych, co stanowi wyzwanie zarówno dla polityki społecznej, jak i dla kultury organizacyjnej w miejscach pracy. Niemniej jednak są osoby, które pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego nadal aktywnie uczestniczą w rynku pracy. Motywacje takie jak brak satysfakcji z emerytury, chęć poprawy jakości życia czy wsparcie finansowe dla bliskich są istotne zarówno z punktu widzenia jednostki, jak i z perspektywy wartości etycznych, takich jak altruizm i szacunek dla autonomii jednostki².

W kontekście polityki społecznej rosnąca liczba osób starszych, przy jednoczesnym spadku dzietności wymaga konkretnych działań mających na celu zapewnienie godnych warunków życia dla seniorów. Jednak dotychczasowe programy, takie jak 500+ czy Rodzinny Kapitał Opiekuńczy, nie przyniosły oczekiwanych rezultatów, co wymaga refleksji nad skutecznością obecnych rozwiązań i koniecznością opracowania nowych strategii³. Systemy emerytalne, zarówno obowiązkowe, jak i dobrowolne, mają istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa socjalnego osób starszych. Wartości etyczne, takie jak solidarność międzypokoleniowa i sprawiedliwość społeczna, powinny być uwzględniane przy kształtowaniu tych systemów, aby zapewnić równość szans i godne życie dla wszystkich obywateli. Współczesne wyzwania, takie jak pandemia COVID-19 czy wzrost inflacji, wymagają nowych podejść do polityki społecznej i gospodarczej, które uwzględniają wartości etyczne i dążą do zapewnienia godnych warunków życia osobom starszym. Integracja seniorów na rynku pracy, eliminacja dyskryminacji wiekowej i promowanie aktywności zawodowej osób starszych są kluczowymi elementami tej debaty.

1 A. Richert-Kaźmierska, *Polityka państwa wobec starzenia się ludności w Polsce*, Warszawa 2019, s. 31–32.

2 Szerzej: M. Śpiewak-Szyjka, *Senior na rynku pracy*, „Czasopismo Naukowe Instytutu Ekonomicznego Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile” 2017, nr 4, s. 298.

3 M. Śpiewak-Szyjka, *Senior...*, s. 297–298.

2. BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE A SYTUACJA OSÓB STARSZYCH NA RYNKU PRACY

Bezpieczeństwo społeczne, czyli zapewnienie godnego poziomu życia dla wszystkich obywateli i eliminacja dyskryminacji społecznej, stanowi fundamentalny element polityki społecznej, który jest ściśle powiązany z wartościami etycznymi, takimi jak sprawiedliwość społeczna i szacunek dla godności każdej jednostki⁴. W tym kontekście działania podejmowane przez różne instytucje, w tym rządowe, pozarządowe i jednostki obywatelskie, mają na celu nie tylko poprawę jakości życia, ale także rozwój osobisty i zapewnienie ochrony socjalnej, co stanowi wyraz troski o dobro wspólne.

W ramach bezpieczeństwa społecznego istnieje kategoria bezpieczeństwa socjalnego, która szczególnie dotyka kwestii związanych z dostępem do środków finansowych na emeryturę⁵. Tutaj aspekt etyczny wyraża się w trosce o godne życie seniorów i dbałości o ich interesy. Mimo istnienia różnych programów oszczędzania na emeryturę, niskie zainteresowanie nimi może wynikać z hipotezy cyklu życia, która podkreśla trudności młodych pokoleń w oszczędzaniu z powodu obciążeń finansowych na początku kariery zawodowej. Jednakże wartości etyczne, takie jak odpowiedzialność za własne życie i troska o przyszłość, powinny skłaniać jednostki do podejmowania działań na rzecz zabezpieczenia swojej starości. W kontekście polskiego systemu emerytalnego istotnym zagadnieniem jest również bezpieczeństwo rozwojowe⁶, które odnosi się do działań mających na celu poprawę jakości życia i wsparcie dla osób starszych.

Wartości etyczne, takie jak szacunek dla starszego pokolenia i solidarność międzypokoleniowa, powinny kierować inicjatywami mającymi na celu budowanie infrastruktury przyjaznej osobom starszym i promowanie ich aktywności społecznej. Pracownicy starsi wiekiem na rynku pracy są często identyfikowani przez społeczeństwo z określonymi cechami. Osoby starsze często charakteryzują się bogatym doświadczeniem i dojrzałością, ale równocześnie mogą być postrzegane jako mniej dynamiczne i bardziej skłonne do spokojnego funkcjonowania. Ich rozwinięta przez lata osobowość spo-

4 J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23(30), s. 22.

5 M. Mitręga, P. Grzywina, *Bezpieczeństwo społeczne seniorów w Polsce: wybrane aspekty teorii i praktyki (w:) Realność zleżącego starzenia się. Poza polityczną i społeczną powinnością*, red. L. Buliński, Toruń 2015, s. 40.

6 M. Mitręga, P. Grzywina, *Bezpieczeństwo...*, s. 47.

łeczna może stanowić zarówno atut, jak i wyzwanie w adaptacji do nowych środowisk pracy oraz we wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań. Starsi pracownicy często potrzebują większej elastyczności w pracy, co może być spowodowane także względami zdrowotnymi, takimi jak rehabilitacja czy opieka nad bliskimi. W organizacjach wielopokoleniowych konflikty czasem wynikają z hierarchii wiekowej, gdzie osoby starsze mogą być na niższym szczeblu od młodszych kolegów, co może prowadzić do napięć⁷.

Warto zauważyć, że niska aktywność zawodowa nie dotyczy tylko seniorów, ale także osób w wieku produkcyjnym, co wymaga aktywnej polityki społecznej, obejmującej różne formy wsparcia, takie jak stypendia czy szkolenia⁸. Jednak głównym bodźcem dla dalszej aktywności zawodowej osób starszych jest system wynagrodzeń, który nie tylko zapewnia finansową stabilność, ale także satysfakcję z pracy. Obecna sytuacja gospodarcza, szczególnie związana z pandemią COVID-19, motywuje seniorów do kontynuowania kariery zawodowej, jednak wiek wciąż stanowi często powód dyskryminacji, mimo że kreatywność, zaangażowanie i zdolność do adaptacji mogą być ważniejsze niż sama liczba lat przepracowanych⁹.

Na rynku pracy wiek ma ogromne znaczenie, zarówno przy rekrutacji nowych pracowników, jak i przy decyzjach dotyczących redukcji zatrudnienia. Niestety osoby starsze często doświadczają dyskryminacji, a problem ten dotyka nie tylko tych w wieku poprodukcyjnym, ale także osoby w wieku 40+. Wartość, którą przynoszą do organizacji, nie zawsze jest właściwie doceniana, gdyż często ważniejsze są cechy takie jak kreatywność, entuzjazm do pracy czy zdolność do szybkiego przyswajania nowych umiejętności. W konsekwencji starsi pracownicy muszą się zmagać z utrzymaniem swojej pozycji na rynku pracy, podczas gdy osoby starające się o zatrudnienie mogą spotkać się z odmową ze strony pracodawców¹⁰. Ochrona przed dyskryminacją ze względu na wiek jest nie tylko kwestią sprawiedliwości społecznej, ale także sprzyja tworzeniu bardziej otwartych i różno-

7 Zob. A. Kolodziej-Durnaś, *Pracownicy-seniorzy a kultura organizacyjna*, Instytut Studiów Międzynarodowych i Edukacji HUMANUM 2015, nr 16 (1), s. 255.

8 A. Rot, R. Kutera, W. Gryniewicz, M. Leszczyńska, *Platforma internetowa jako innowacyjne narzędzie aktywizacji seniorów na rynku pracy*, „Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance” 2017, vol. 15, nr 2/2, s. 241.

9 Szerzej: M. Kawa, *Nowe strategie funkcjonowania na rynku pracy osób w wieku przedemerytalnym i emerytalnym w kontekście pandemii koronawirusa w Polsce* (w:) *Wyzwania dla polityki społecznej w kontekście pandemii koronawirusa*, red. N. G. Piłkuła, M. Grewiński, E. Zdebska, W. Glac, Kraków 2020, s. 133.

10 M. Spiewak-Szyjka, *Senior...*, s. 302.

rodnych środowisk pracy, co przekłada się na lepsze wyniki biznesowe i większe zadowolenie pracowników.

3. WSPARCIE ZDROWOTNE WZGLĘDEM SENIORÓW

Wydłużający się czas życia generuje rosnącą liczbę osób starszych, które stawiają czoło znacznym wyzwaniom zdrowotnym i ograniczeniom. Wartościowe wsparcie i stała opieka osób trzecich są niezbędne, ponieważ zakres ich działania zależy od specyficznych potrzeb seniorów, takich jak mobilność, aktywność i samodzielność. Wsparcie opiekuńcze, zarówno ze strony państwa, jak i systemu zdrowia, obejmuje szeroki zakres działań, które mają na celu poprawę jakości życia osób starszych¹¹. Zdrowie odgrywa kluczową rolę w życiu społecznym, wpływając zarówno na aktywność zawodową, jak i codzienne życie. Jednak definicja zdrowia jest złożona i wielowymiarowa, obejmuje czynniki takie jak choroby przewlekłe, długość życia i stan psychiczny¹². Pomimo ogólnego wydłużenia długości życia, nadal istnieje wysoki poziom chorób przewlekłych i ograniczeń zdrowotnych wpływających na codzienne funkcjonowanie.

Wpływ na stan zdrowia mają różnorodne czynniki, w tym środowiskowe, społeczno-ekonomiczne i styl życia. Niektóre czynniki, takie jak zanieczyszczenie środowiska, są poza kontrolą jednostki, ale odpowiednie środki opieki zdrowotnej i polityki społecznej mogą minimalizować ich skutki¹³. Poprawa wskaźników zdrowia wymaga ciągłego ulepszania systemów opieki zdrowotnej i skutecznych polityk zdrowotnych, które koncentrują się na profilaktyce i poprawie jakości życia społeczności. Kolejną formą działania tych ośrodków jest prowadzenie ich przez sektor prywatny, gdzie opiekunowie seniorów ponoszą pełne koszty¹⁴. Wybór zamieszkania w Domu Pomocy Społecznej to decyzja pełna trudności zarówno dla seniorów, jak i ich bli-

11 M. Potoczna, C. Mikołajczyk-Lerman, *System opieki i wsparcia niesamodzielnych osób starszych w województwie łódzkim (w:) Problemy społeczne. Trwałość i zmienność w dynamicznej rzeczywistości*, red. A. Kacprzak, M. Gońda, I. Kudlińska-Chróścicka, Łódź 2022, s. 360.

12 A. Szuwarzyński, *Wpływ polityki zdrowotnej na jakość życia seniorów (w:) Realność złego starzenia się. Poza polityczną i społeczną powinnością*, red. L. Buliński, Gdańsk 2015, s. 26–27.

13 A. Szuwarzyński, *Wpływ...*, s. 27.

14 D. Michałak, *Praktyczny wymiar opiekuńczej roli państwa – domy dziennego pobytu*, red. M. Burchard-Dziubińska, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2018, nr 1(50), s. 66.

skich. Wiąże się to z koniecznością zmiany nawyków, przystosowania się do nowego środowiska oraz porzucenia dotychczasowego trybu życia. Niemniej jednak profesjonalne i spersonalizowane podejście do osób starszych powinno ułatwić adaptację do nowych warunków, stających się z czasem dla nich naturalnym otoczeniem¹⁵.

Domy pomocy społecznej oraz domy dziennego pobytu stanowią istotną formę wsparcia, mającą na celu poprawę jakości życia osób starszych. Ich działania obejmuje aktywizację seniorów, poprawę sprawności, zmniejszenie poczucia samotności oraz zaspokojenie potrzeb towarzyskich. Zarówno działalność opiekuńcza realizowana przez ośrodki pomocy społecznej, jak i prywatne inicjatywy oparte na opiece opiekunów, mają na celu stworzenie odpowiedniego środowiska sprzyjającego starzeniu się z godnością.

Państwo podejmuje również działania wspierające seniorów, jak program Lek175+, który zapewnia bezpłatne lekarstwa dla osób powyżej 75. roku życia¹⁶. Rządowy program uwzględnia rosnące potrzeby seniorów, stale rozszerzając listę bezpłatnych leków, obecnie przekraczającą 2000 pozycji.

Narodowy Program Zdrowia na lata 2021–2025 (NPZ)¹⁷ to kolejna inicjatywa państwowa, która skupia się na profilaktyce zdrowotnej i promocji zdrowia wśród osób starszych. Celami programu są m.in. zapobieganie nadwadze i otyłości, walka z uzależnieniami, promocja zdrowia psychicznego oraz dbałość o zdrowie środowiskowe i zapobieganie chorobom zakaźnym. Program swoim zakresem obejmuje także wyzwania demograficzne, poprzez edukację pracowników służby zdrowia na temat specyficznych potrzeb osób starszych¹⁸. Starzejące się społeczeństwo wymaga wysokiej jakości opieki zdrowotnej, co stanowi wyzwanie dla państwa. Prawo do zdrowia, gwarantowane przez Konstytucję RP, zobowiązuje władze publiczne do zapewnienia dostępu do opieki zdrowotnej na wysokim poziomie. Jednak w Polsce nadal istnieją ograniczenia w dostępie do specjalistów i badań

¹⁵ K. Gucwa-Porębska, *Role i zadania zespołu terapeutyczno-opiekuńczego realizowane w Domach Pomocy Społecznej (w.) W starzejącej się Europie... Konteksty sąsiedztwa i dialogu we współczesnym świecie*, red. A. Stopińska-Pająk, Z. Dacko-Pikiewicz, Warszawa 2018, s. 136.

¹⁶ *Leki 75+*, <https://75plus.mz.gov.pl/> (dostęp: 26.02.2023 r.).

¹⁷ *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2021 r.*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-o-sytuacji-osob-starszych-w-polsce-za-2021-r> (dostęp: 26.02.2023 r.).

¹⁸ *NPZ 2021-2025*, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/hpz-2021-2025> (dostęp: 26.02.2023 r.).

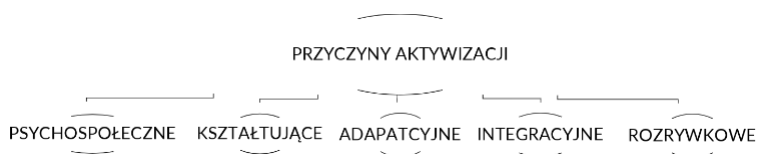
laboratoryjnych refundowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Ważne jest, aby państwo działało na rzecz eliminacji tych ograniczeń i zapewniało starzejącej się populacji kompleksową opiekę zdrowotną.

4. INICJATYWY AKTYWIZUJĄCE OSOBY 60+ W POLSKIEJ GOSPODARCE RYNKOWEJ

Wejście w wiek starości oznacza nie tylko zmianę sytuacji finansowej, ale także uwzględnienie pogarszającego się stanu zdrowia. Kluczowym elementem jest stopień zaangażowania osób starszych w różnorodne formy aktywności społecznej, kulturalnej i rodzinnej, aby przeciwdziałać ich społecznej izolacji. Dla jednostki w tej fazie życia uczestnictwo w życiu społecznym staje się najbardziej efektywnym sposobem na spędzenie wolnego czasu oraz na poprawę relacji międzyludzkich. Jest to elastyczny sposób wykorzystania czasu, który można dostosować do możliwości i ograniczeń osoby starszej, jednocześnie uwzględniając jej zdolności.

Osoby w starszym wieku, decydując się na aktywność społeczną, kierują się różnorodnymi okolicznościami, które można podzielić na kilka kategorii, jak to przedstawiono poniżej.

Schemat 1. Wyszczególnienie przyczyn aktywizacji osób starszych

Źródło: Opracowywanie własne na podstawie: A. Mielczarek, *Człowiek stary w domu pomocy społecznej*, Toruń 2010, s. 148.

Jedną z kluczowych perspektyw jest podejście psychospołeczne, które koncentruje się na poprawie satysfakcji i jakości życia osób starszych. Natomiast aspekt kształtujący ma na celu poszerzenie wiedzy oraz rozwinięcie umiejętności. Adaptacyjna forma aktywności stanowi podstawową motywację do angażowania się w różnorodne działania, pomagając seniorom dostosować się do zmieniających się okoliczności życiowych. Integrujący

aspekt aktywności dąży do zintegrowania seniorów, co przyspiesza ich adaptację do nowych sytuacji¹⁹. Ostatnim omawianym aspektem jest rozrywkowy, który ma na celu wypełnienie czasu wolnego, redukcję stresu oraz pobudzenie chęci do życia. Wszystkie te funkcje mogą współwystępować w różnym stopniu.

Jeśli chodzi o sytuację zawodową adwokatów w kontekście tych przyczyn aktywizacji, warto zaznaczyć, że różnorodność funkcji aktywności może również znaleźć swoje odzwierciedlenie w ich karierze. Adwokaci mogą doświadczać różnych aspektów aktywizacji: psychospołeczny, czyli wsparcie i satysfakcja z pracy, uczestnictwo w inicjatywach społecznych czy *pro bono*, co poprawia jakość życia i redukuje stres. Aspekt kształtujący oznacza stałe poszerzanie wiedzy i umiejętności poprzez szkolenia, konferencje i kursy, co podnosi kompetencje i satysfakcję z pracy. Natomiast czynnik adaptacyjny to szybka adaptacja do zmieniających się przepisów prawnych i dynamicznego środowiska pracy. Element integrujący również może być przyczyną aktywizacji, a w szczególności praca w zespole, udział w stowarzyszeniach prawniczych i budowanie sieci kontaktów zawodowych. Z kolei aspekt rozrywkowy pomaga w balansowaniu pracy z aktywnościami rozrywkowymi, co pomaga w redukcji stresu i utrzymaniu równowagi życiowej.

Główne cele aktywizacji obejmują poszerzanie zainteresowań, przywrócenie wiary w sens życia, utrzymanie kondycji fizycznej i zdrowotnej, a także demonstrację własnej samodzielności i zaradności oraz integrację z rówieśnikami o podobnych zainteresowaniach²⁰. Aktywizacja osób starszych korzystnie wpływa na ich zdrowie psychiczne i fizyczne, ułatwiając dostosowanie się do nowej sytuacji życiowej i akceptację obecnych okoliczności.

Program „Senior-Wigor”, prowadzony przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w latach 2015–2020, skierowany był do samorządów wojewódzkich charakteryzujących się wysokim udziałem mieszkańców w wieku poprodukcyjnym lub gmin o niskich dochodach lub bez ośrodka pomocy społecznej dla seniorów²¹. Program ten umożliwiał jednostkom ubieganie się o wsparcie finansowe z funduszy publicznych w celu utwo-

¹⁹ Szerzej: A. Mielczarek, *Człowiek stary w domu pomocy społecznej*, Toruń 2010, s. 148.

²⁰ D. Rynkowska, *Rola i znaczenie aktywności społecznej seniorów*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2016, VOL. XLI, s. 96.

²¹ D. Michałak, *Praktyczny...*, s. 69.

rzenia domu dziennego pobytu lub modernizacji istniejącej placówki, zapewniając dostosowanie pomieszczeń do potrzeb osób starszych.

W czasie obchodów „Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012” w Polsce został uruchomiony program rządowy na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS), który pierwotnie miał obowiązywać w latach 2012–2013, jednak później przedłużono go do lat 2014–2020²². Głównym celem tego programu było poprawienie jakości życia społeczności starszej oraz zwiększenie ich uczestnictwa w życiu społecznym, zwłaszcza osób, które doświadczają różnych trudności, takich jak samotność, niepełnosprawność czy wykluczenie społeczne.

ASOS koncentrował się na czterech głównych obszarach²³, z których jeden z nich skupiał się na edukacji seniorów poprzez zachęcanie ich do aktywnego udziału w życiu kulturalnym oraz zakładanie klubów edukacyjnych w mniejszych miejscowościach, gdzie brakowało dostępu do Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Kolejnym istotnym elementem programu było zaangażowanie osób starszych w życie społeczne, zwłaszcza poprzez udział w wyborach oraz udzielanie się w wolontariacie. Program ASOS promował również systemy wsparcia dla seniorów, takie jak opiekunowie lub asystenci osób starszych, którzy pomagali tym, którzy potrzebowali wsparcia z zewnątrz. Ich zadaniem było wspieranie seniorów w codziennych czynnościach oraz przygotowanie ich do samodzielnego funkcjonowania. Ostatnim priorytetem programu było promowanie integracji wewnątrz społeczności seniorów oraz międzypokoleniowej solidarności poprzez organizowanie spotkań różnych grup wiekowych w istniejących placówkach społecznych, takich jak szkoły czy biblioteki. Działania te miały na celu

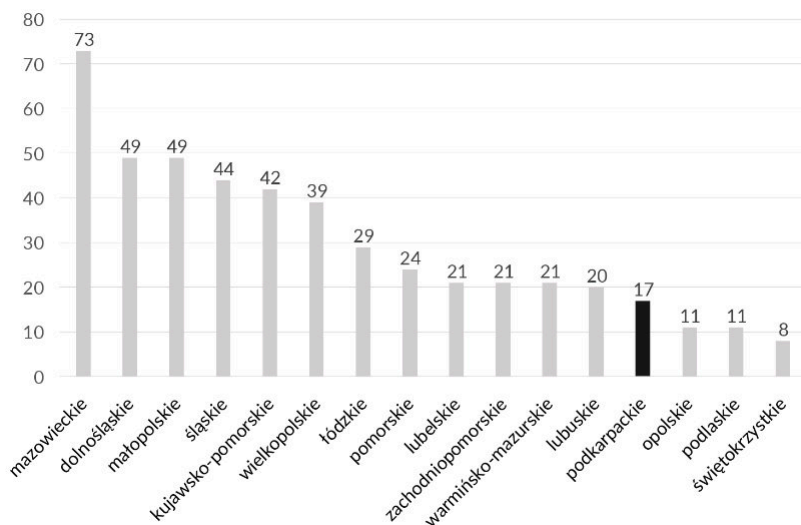
---

22 J. Czapiński, P. Błędowski, *Aktywność społeczna osób starszych w kontekście percepcji Polaków. Diagnoza społeczna 2013. Raport tematyczny*, Warszawa 2014, s. 65.

23 Zob. A. M. Korycki, *Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych narzędziem aktywizacji seniorów z niepełnosprawnościami (wr.) Pomoc społeczna i praca socjalna w dobie dynamicznych przemian społecznych*, red. E. Grudziwska, M. Mikołajczyk, J. Zozuła, Warszawa 2019, s. 140.

kształtowanie pozytywnego podejścia osób starszych do starzenia się oraz ich przygotowanie na kolejny etap życia.

Kolejną instytucją wspierającą aktywne starzenie się osób starszych jest Uniwersytet Trzeciego Wieku²⁴, który rozwija się dynamicznie i posiada coraz większą liczbę placówek na terenie całej Polski.

Wykres 1. Liczba Uniwersytetów Trzeciego Wieku z podziałem na województwa w 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Uniwersytety Trzeciego Wieku, https://senior.gov.pl/katalog_dobrych_praktyk/strona/14 (dostęp: 28.02.2023 r.).

W roku 2022 w Polsce działało prawie 500 placówek Uniwersytetów Trzeciego Wieku²⁵. Największe zainteresowanie tą formą edukacji widoczne jest w województwie mazowieckim, gdzie funkcjonują aż 73 takie placówki.

²⁴ Należy podkreślić, iż sama idea uniwersytetu została zapoczątkowana we Francji, natomiast do Polski zawitała w 1975 r., jego lokalizacja znajdowała się w Warszawie. M. Sroczyńska, *Orientacje życiowe polskich seniorów w xxi wieku (w:) Polscy seniorzy w społeczeństwie rzyk*, red. M. Sroczyńska, K. Uklańska, W. Klimski, E. Kowalczyk-Boroń, II Raport Fundacji Matuzalem, Warszawa 2022, s. 23.

²⁵ *Uniwersytety Trzeciego Wieku*, https://senior.gov.pl/katalog_dobrych_praktyk/strona/14 (dostęp: 28.02.2023 r.).

Natomiast województwo świętokrzyskie znajduje się na drugim biegunie pod względem liczby placówek, zaledwie 8. Mimo to województwo podkarpackie, choć plasuje się w niższych przedziałach liczbowych, to ma 17 placówek, zlokalizowanych głównie w dużych miastach tego regionu, takich jak Rzeszów, Przemyśl, Krosno czy Sanok. Warto podkreślić, że Uniwersytety Trzeciego Wieku cieszą się dużym zainteresowaniem ze strony osób starszych w Polsce.

Głównym celem tych placówek jest promowanie aktywnego starzenia się seniorów oraz podtrzymywanie ich wysokiej jakości życia. Ważne kryteria to również edukacja oraz utrzymanie sprawności fizycznej i intelektualnej. Uniwersytety dla osób starszych są również miejscem, gdzie mogą się spełniać, realizować swoje pasje, nawiązywać kontakty międzypokoleniowe oraz pokonywać bariery związane z coraz szybszym postępem technologicznym²⁶.

Istnieją trzy główne formy organizacyjno-prawne, w ramach których mogą działać Uniwersytety Trzeciego Wieku. Pierwszą z nich są organizacje pozarządowe, które nie są zależne od żadnych innych podmiotów. Wymagają one składek lub opłat od uczestników zajęć. Do tej kategorii należą fundacje Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz różnego rodzaju stowarzyszenia. Kolejną formą jest działanie w strukturach samorządowych²⁷. Tutaj uniwersytety są tworzone i nadzorowane przez władze samorządowe, które ustalają zakres działań i zasady funkcjonowania. Podmioty działające w tym modelu są zależne od władz i uczestnicy ponoszą koszty uczestnictwa²⁸. Do tej kategorii zaliczają się placówki takie jak biblioteki, centra kultury czy ośrodki pomocy społecznej. Ostatnią formą jest działanie w ramach uczelni wyższych, gdzie również brakuje niezależności finansowej i strukturalnej, a uczestnicy muszą opłacać swój udział w zajęciach. W Polsce największą

26 J. Zalewska-Puchała, A. Majda, M. Cebula, *Poczucie satysfakcji z życia słuchaczy Uniwersytetów Trzeciego Wieku*, „Hygeia Public Health” 2015, nr 50(4), s. 650.

27 A. M. Szluz, *Umocowienia prawne polskich uniwersytetów trzeciego wieku*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2016, VOL. XXIX(1), s. 168.

28 W. Borczyk, W. Nalepa, B. Knapik, W. Knapik, *Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce*, Nowy Sącz 2014, s. 12–13.

popularnością cieszą się uniwersytety działające jako niezależne organizacje oraz te działające w ramach innych fundacji i stowarzyszeń.

Starość według wielu autorów stanowi istotny etap w życiu człowieka. To czas refleksji, podsumowań i wniosków z całego życia. Osoby w wieku poprodukcyjnym powinny móc cieszyć się godnie spędzoną starością, bez zbędnych zmartwień. Dlatego istotną rolę odgrywają różne stowarzyszenia i programy wspierające aktywizację osób starszych²⁹. Dobrze spędzony czas wolny przez seniorów przekłada się na pozytywne nastawienie, dobre samopoczucie i większą chęć do życia³⁰. Programy aktywizujące stanowią dobrą alternatywę zarówno dla osób osamotnionych, które pragną powrócić do życia społecznego, jak i dla tych, którzy poszukują nowych zainteresowań oraz chcą poprawić swoją sprawność fizyczną.

PODSUMOWANIE

Przedstawiony tekst skupia się na analizie starzejącego się społeczeństwa w Polsce oraz jego etycznych implikacjach. Podkreśla się konieczność zapewnienia godnych warunków pracy osobom starszym oraz eliminacji dyskryminacji wiekowej na rynku pracy. Istotne jest również zapewnienie wsparcia zdrowotnego seniorom, aby mogli oni radzić sobie z różnymi ograniczeniami i chorobami. Polityka społeczna musi uwzględniać solidarność międzypokoleniową i sprawiedliwość społeczną, aby zapewnić równość szans i godne życie dla wszystkich obywateli. Analizuje się również programy aktywizujące osoby starsze na rynku pracy oraz ich wpływ na integrację społeczną. Wskazuje się konieczność eliminacji dyskryminacji wiekowej oraz promowania aktywności zawodowej osób starszych jako kluczowych elementów tej debaty. Kolejnym aspektem omawianym w tekście jest wsparcie zdrowotne dla seniorów, które ma na celu poprawę jakości życia osób starszych poprzez zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej

29 K. M. Wasilewska-Ostrowska, *Banki czasu – jako sposób na aktywizację osób starszych* (w:) *Spółeczny wymiar życia i aktywności osób starszych*, red. M. Malinowska-Reich, E. Kościńska, K. M. Wasilewska-Ostrowska, Toruń 2013, s. 200.

30 D. Rynkowska, *Rola...*, s. 98.

i pomocy. Podkreśla się rolę państwa w zapewnieniu dostępu do wysokiej jakości opieki zdrowotnej dla starzejącego się społeczeństwa.

Zaprezentowano również tematykę aktywizacji zawodowej osób starszych z wyszczególnieniem pracy adwokatów poprzez wydzielenie specyfiki problemów prawnych. Na koniec, omawiane są inicjatywy aktywizujące osoby starsze w polskiej gospodarce rynkowej, takie jak programy edukacyjne i kulturalne, które mają na celu poprawę jakości życia i integrację społeczną seniorów. Podkreśla się rolę Uniwersytetów Trzeciego Wieku oraz innych organizacji pozarządowych w promowaniu aktywnego starzenia się i utrzymaniu sprawności fizycznej i intelektualnej osób starszych. Całość tekstu stanowi kompleksową analizę problemu starzejącego się społeczeństwa w Polsce oraz sugeruje rozmaite strategie i inicjatywy mające na celu poprawę jakości życia i wsparcie dla osób starszych, zarówno w sferze zawodowej, zdrowotnej, jak i społecznej.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA:

1. Borczyk W., Nalepa W., Knapik B., Knapik W., *Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce*, Nowy Sącz 2014.
2. Czapiński J., Błędowski P., *Aktywność społeczna osób starszych w kontekście percepcji Polaków. Diagnoza społeczna 2013. Raport tematyczny*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014.
3. Gierszewski J., *Bezpieczeństwo społeczne jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23(30).
4. Gucwa-Porębska K., *Role i zadania zespołu terapeutyczno-opiekuńczego realizowane w Domach Pomocy Społecznej (w:) W starzejącej się Europie... Konteksty sąsiedztwa i dialogu we współczesnym świecie*, red. A. Stopińska-Pająk, Z. Dacko-Pikiewicz, Warszawa 2018.
5. Kawa M., *Nowe strategie funkcjonowania na rynku pracy osób w wieku przedemerytalnym i emerytalnym w kontekście pandemii koronawirusa w Polsce (w:) Wyzwania dla polityki społecznej w kontekście pandemii koronawirusa*, red. N. G. Piłkuła, M. Grewiński, E. Zdebska, W. Glac, Kraków 2020.

6. Kawińska M., *Aktywność społeczna seniorów – oczekiwania, możliwości, wyzwania*, Projekt „Łagodzenie skutków pandemii wśród grup wysokiego ryzyka – osoby 60+” finansowany ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki na podstawie Decyzji Nr 41/WFSN/2021, 2022.
7. Kołodziej-Durnaś A., *Pracownicy-seniorzy a kultura organizacyjna*, Instytut Studiów Międzynarodowych i Edukacji HUMANUM 2015, nr 16 (1).
8. Korycki M., *Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych narzędziem aktywizacji seniorów z niepełnosprawnością (w:) Pomoc społeczna i praca socjalna w dobie dynamicznych przemian społecznych*, red. E. Grudziewska, M. Mikołajczyk, J. Zozuła, Warszawa 2019.
9. Michalak D., *Praktyczny wymiar opiekuńczej roli państwa – domy dziennego pobytu*, red. M. Burchard-Dziubińska, „Gospodarka w Praktyce i Teorii” 2018, nr 1(50).
10. Mielczarek A., *Człowiek stary w domu pomocy społecznej*, Toruń 2010.
11. Mitrega M., Grzywna P., *Bezpieczeństwo społeczne seniorów w Polsce: wybrane aspekty teorii i praktyki (w:) Realność złego starzenia się. Poza polityczną i społeczną powinnością*, red. L. Buliński, Toruń 2015.
12. Potoczna M., Mikołajczyk-Lerman G., *System opieki i wsparcia niesamodzielnych osób starszych w województwie łódzkim (w:) Problemy społeczne. Trwałość i zmienność w dynamicznej rzeczywistości*, red. A. Kacprzak, M. Gońda, I. Kudlińska-Chróścicka, Łódź 2022.
13. Richert-Kaźmierska A., *Polityka państwa wobec starzenia się ludności w Polsce*, Warszawa 2019.
14. Rot A., Kutera R., Gryniewicz W., Leszczyńska M., *Platforma internetowa jako innowacyjne narzędzie aktywizacji seniorów na rynku pracy*, „Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance” 2017, vol. 15, nr 2/2.
15. Rynkowska D., *Rola i znaczenie aktywności społecznej seniorów*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2016, VOL. XLI.
16. Szluz M., *Umocowania prawne polskich uniwersytetów trzeciego wieku*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2016, VOL. XXIX(1).
17. Szuwarzyński A., *Wpływ polityki zdrowotnej na jakość życia seniorów (w:) Realność złego starzenia się. Poza polityczną i społeczną powinnością*, red. L. Buliński, Gdańsk 2015.
18. Śpiewak-Szyjka M., *Senior na rynku pracy*, „Czasopismo Naukowe Instytutu Ekonomicznego Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile” 2017, nr 4.
19. Wasilewska-Ostrowska K. M., *Banki czasu – jako sposób na aktywizację osób starszych (w:) Społeczny wymiar życia i aktywności osób starszych*, red. M. Malinowska-Reich, E. Kościńska, K. M. Wasilewska-Ostrowska, Toruń 2013.
20. Zalewska-Puchała J., Majda A., Cebula M., *Poczucie satysfakcji z życia słuchaczy Uniwersytetów Trzeciego Wiek*, „Hygeia Public Health” 2015, nr 50(4).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2021 r.*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-o-sytuacji-osob-starszych-w-polsce-za-2021-r> (dostęp: 26.02.2023 r.).
2. *Leki 75+*, <https://75plus.mz.gov.pl/> (dostęp: 26.02.2023 r.).
3. *NPZ 2021-2025*, <https://www.gov.pl/web/zdrowie/npz-2021-2025> (dostęp: 26.02.2023 r.).
4. *Uniwersytety Trzeciego Wieku*, https://senior.gov.pl/katalog_dobrych_praktyk/strona/14 (dostęp: 28.02.2023 r.).

STRESZCZENIE

Powyższy artykuł to analiza wpływu procesu starzenia się populacji na różne obszary społeczne i gospodarcze, przy uwzględnieniu wartości etycznych. Wprowadzenie podkreśla konieczność zachowania godności i szacunku dla osób starszych we wszystkich dziedzinach życia społecznego i zawodowego. Następnie omawiane są kwestie bezpieczeństwa społecznego i sytuacja seniorów na rynku pracy, ze zwróceniem uwagi na konieczność eliminacji dyskryminacji wiekowej oraz zapewnienia godziwych warunków życia. Wspomina się również o programach rządowych mających na celu poprawę jakości życia i dostęp do leków dla seniorów, co wspiera ideał etyczny dbałości o zdrowie i dobrostan jednostki. Kolejno omawiane są programy aktywizujące osoby starsze w gospodarce rynkowej, zaakcentowano integrację społeczną i solidarność międzypokoleniową. Inicjatywy takie jak „Senior-Wigor” czy Uniwersytety Trzeciego Wieku promują aktywne starzenie się i podtrzymują jakość życia seniorów. Podkreśla się również znaczenie wartości etycznych, takich jak szacunek, sprawiedliwość i solidarność, w kształtowaniu odpowiedniej polityki społecznej i gospodarczej.

Słowa klucze: starzenie się, osoby starsze, aktywizacja osób starszych, osoby starsze na rynku pracy

ABSTRACT

The above article is an analysis of the impact of population aging on various social and economic areas, taking into account ethical values. The introduction emphasizes the need to preserve the dignity and respect of the elderly in all areas of social and professional life. It then discusses social security and the situation of seniors in the labor market, noting the need to eliminate age discrimination and ensure decent living conditions. Government programs to improve the quality of life and access to medicine for seniors are also mentioned, supporting the ethical ideal of caring for the health and well-being of the individual. Programs to activate the elderly in the market economy are discussed next, emphasizing social integration and intergenerational solidarity. Initiatives such as “Senior-Vigor” and Universities of the Third Age promote active aging and sustain the quality of life of seniors. It also stresses the importance of ethical values such as respect, justice and solidarity in shaping appropriate social and economic policies.

Keywords: aging, elderly people, activation of elderly people, elderly people in the labor market

apl. adw. Aldona Staniek

Izba Adwokacka w Katowicach

Wiosną tego roku Komisja Wizerunku Naczelnej Rady Adwokackiej poinformowała o zainicjowaniu niejako drugiej „edycji” akcji pod hasłem „Bajeczni Adwokaci”. Tym razem bohaterką jest Misia Adwokatka. W związku z tą inicjatywą – jak w roku ubiegłym – na zlecenie Naczelnej Rady Adwokackiej powstała książeczka dla najmłodszych pt. „Leśnie sprawy Misi Adwokatki, czyli guma do żucia w mrowisku, wysypisko pod hotelikiem i kradzież jeziora” – dedykowana dzieciom już od 5. roku życia, do której tekst przygotowała Ewa Ruszkiewicz, twórczyni projektu piszemybajki.pl. Po ubiegłorocznym sukcesie czytelniczym związanym z postacią Misia Adwokata – już od 1 czerwca adwokaci i aplikanci adwokaccy będą mieli możliwość przedstawienia najmłodszym przygód niedźwiedzicy polarnej, która przyjechała z dalekiej Arktyki, by studiować prawo, i została w bajkowym lesie, gdzie założyła własną kancelarię adwokacką.

Akcja jeszcze „na dobre” nie rozpoczęła się, wobec czego trudno mówić o konkretnych danych, które precyzowałyby liczebnie skalę tegoż przedsięwzięcia. Podkreślić przy tym należy, że jest to kolejna akcja edukacyjna, zorganizowana przez NRA – która cieszy się niezwykłą popularnością w społeczeństwie. Konieczne jest w tym miejscu przypomnienie pozostałych

dotychczasowych akcji, mających na celu nie tylko promocję zawodu adwokata, lecz nade wszystko szerzenie świadomości prawnej w społeczeństwie. Nie ma co do tego wątpliwości, że to najmłodszy słuchacz – przedszkolaki, uczniowie młodszych klas szkół podstawowych, jak i młodzież z liceów i techników – są osobami, od których tak naprawdę zależy przyszłość naszego kraju i wszystko, co związane ze społeczeństwem obywatelskim.

W roku ubiegłym – poza „Bajecznymi Adwokatami” – adwokaci i aplikanci adwokaccy „rozjaśniali prawo” młodzieży ostatnich klas szkół podstawowych, jak i liceów i techników w całej Polsce. Mowa oczywiście o akcji „Adwokaci rozjaśniają prawo”. Była to już druga edycja, zainicjowana przez Komisję Edukacji Prawnej przy Naczelnej Radzie Adwokackiej. Wraz z początkiem października ubiegłego roku członkowie samorządu adwokackiego udali się bowiem do starszych klas szkół podstawowych oraz liceów i techników, by przybliżyć uczniom problematykę internetowej przemocy, w tym stalkingu, cyberstalkingu, a nawet popularnych oszustw internetowych czy niebezpieczeństwa czyhającego tuż „za rogiem” podczas korzystania z popularnych portali społecznościowych. Organizatorem akcji była – jak już przedstawiono – Naczelna Rada Adwokacka, a także Komisja Edukacji Prawnej przy NRA. W akcję zaangażowało się 536 adwokatów i 84 aplikantów adwokackich ze wszystkich izb adwokackich Polsce. Tak owocne zaangażowanie członków Palestry przyczyniło się do statystyk tysiąca odwiezionych szkół i 30 ośrodków wychowawczych, przeszkolenia ok. 35 000 uczniów szkół podstawowych i ponad 22 000 uczniów szkół ponadpodstawowych oraz 856 uczniów z ośrodków wychowawczych. Aż tylu młodych ludzi pozyskało dzięki tej akcji wiele istotnych informacji na temat własnego bezpieczeństwa w Internecie, co – przy uwzględnieniu obecnych czasów, popularyzacji Internetu, portali społecznościowych i rozrywkowych – ma istotne znaczenie w kontekście dbania nie tylko o własne bezpieczeństwo w sieci, lecz także zwiększenie świadomości zagrożeń napływających z wirtualnego świata.

Drugą z wysoce ważnych inicjatyw w kontekście szerzenia świadomości prawnej była akcja pt. #16dniprzeciwkoprzemocy. W taki sposób Adwokatura włączyła się w kampanię przeciwko przemocy ze względu na płeć. Akcja „Adwokatura przeciwko przemocy” swym zasięgiem objęła 6 000 młodzieży. Jak wynika z szacunków NRA, w akcji wzięło udział ponad 200 adwokatów, adwokatów, aplikantek i aplikantów. Przedmiotowy projekt edukacyjny skierowany

był do uczennic i uczniów klas VII–VIII szkoły podstawowej oraz liceów i techników, a celem było przedstawienie, jak przeciwdziałać zjawisku przemocy. Podczas zajęć uczniowie mieli możliwość zaangażować się w role świadków zdarzenia, prezentowanego na kilkuminutowym filmiku, jak i policjantek/-tów, protokolantek/-tów i obserwatorek/-ów.

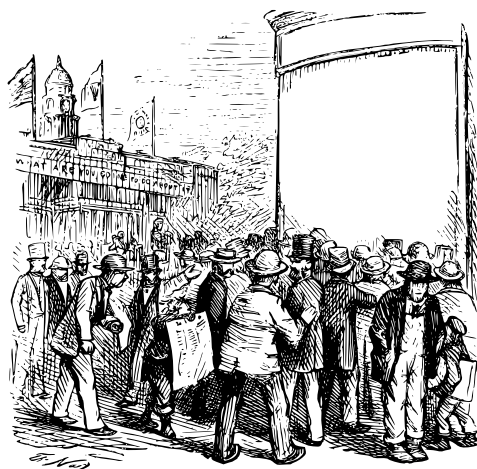
Ze wstępnych danych wynika, że w akcji wzięło udział ponad 200 adwokatów, adwokatki, aplikantki i aplikantów, którzy odwiedzili 250 szkół i spotkali się z 6000 dziećmi. Skala i popularność tejże akcji jest z pewnością jeszcze większa liczebnie – albowiem nawet po jej zakończeniu jeszcze odwiedzano placówki edukacyjne, opowiadając o rzeczonyj tematyce. Po obejrzeniu kilkuminutowych filmików, ukazujących niewłaściwe zachowania bohaterów w nich przedstawionych – uczniowie ochoczo i klarownie akcentowali swoje stanowiska w tym zakresie, a nade wszystko byli bardziej świadomi swoich praw w kontekście potencjalnego doświadczania przemocy. Kwintesencją zajęć były ankiety, wypełnione przez uczniów na tych pokazowych lekcjach – które zawierały głównie wpisy o potrzebie, zasadności poruszania tak trudnych tematów, jak np. przemoc fizyczna. Podsumowaniem akcji była zaaranżowana symulacja rozprawy karnej, w sprawie o znęcanie, przeznaczona dla uczniów i uczennic, studentek i studentów, a także aplikantek i aplikantów adwokackich. Symulacja miała miejsce 8 grudnia 2023 roku, w Sądzie Okręgowym Warszawa-Praga przy ul. Poligonowej 3.

W obliczu tak szacownych statystyk brak jest wątpliwości, że szerzenie świadomości prawnej społeczeństwa – już od najmłodszych lat – daje co najmniej gwarancję nie tylko na pozyskiwanie wiedzy w zakresie tego, kiedy i z jaką sprawą można zwrócić się o pomoc do prawnika, lecz także jest dobrym prognostykiem na poprawne zachowania społeczne, które być może przyczynią się do spadku popełnianych przestępstw, a zarazem pozytywnie wpłyną na zwiększenie wiedzy co do swoich praw w sytuacji ewentualnych przemocowych działań i naruszeń dóbr prawnych, z których najważniejsze to życie i zdrowie. Świadomość prawną warto więc rozpowszechniać u młodych ludzi już od najmłodszych lat, wszak – w późniejszym okresie życia – choćby elementarna wiedza prawnicza będzie niezwykle przydatna, a społeczeństwo bardziej świadome nie tylko swoich praw, lecz także adekwatnych reakcji na zagrożenia.

Afisz

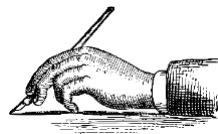
**MŁODA
PALESTRA**
CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH

Historia o Misi Adwokatce i jej Klientach

- czyli rozwiązanie problemów
prawnych jako puenta

apl. adw. Aldona Staniek

Izba Adwokacka w Katowicach

Po Misia Adwokata z Leśnej Kancelarii - poznaniu,
skupmy się już dzisiaj na Misi Adwokatce powitaniu!
Oto polarna niedźwiedzica, z dalekiej Arktyki przybyła,
i - by udzielać pomocy prawnej mieszkańcom lasu - Kancelarię Adwokacką,
otworzyła.

Klientka Mrówka, przez Dzięcioła Wojciecha, notorycznie denerwowana,
poczula się przez Misie Adwokatkę, prawnie zaopiekowana!
Gumy do żucia, przez niego do mrowiska, wyrzucane -
rozzłoszczały tylko mrówki, już i tak bardzo zdenerwowane.

Wezwanie do zmiany zachowania - i zaprzestania w mrowisko gum wyrzucania -
jednakże pozostało bez odpowiedzi od Dzięcioła Wojciecha, leśnego drania.
Koniecznym stało się do Sądu pozwu wniesienie -
i postraszenie Dzięcioła Sądem wskutek gumami - śmiecenia.

Z kolei wysypisko pod hotelikiem to druga do rozwiązania sprawa –
bynajmniej nie była to dla hotelowych gości dobra zabawa.
Niemożliwość wycieczki z uwagi na niefajny zapach,
winnego szukać trzeba w gagatkach – ptakach!

Tym razem była to sprawka Sabiny - Sroki,
wobec której Misia Adwokatka również gotowa była podjąć prawne kroki.
Trzecia z sytuacji – kradzież jeziora –
to dla leśnych zwierząt prawdziwa była zbrodnia!

Odpowiedzialność karna, za ten czyn haniebny, na Pelikanie Potapiuszu –
ciążyła,
a i cały gang złodziei jeziora, w związku z tą sprawą,
posterunkowa Lisica Malina wywęszyła!

Zasądzona Potapiuszowi kara sprawiedliwa –
wina Pelikana była niewątpliwa.
Ale wówczas nauczkę dostał za swe zachowanie –
nigdy już później nie podobało mu się kogokolwiek okradanie.

Aż w końcu, finalnie, wszystkie trzy sprawy korzystnie się zakończyły –
zaprzestanie zaśmiecania mrowiska, odzyskanie jeziora i nielegalnego
wysypiska – odkrycie,
to sukcesy Misi Adwokatki, o których marzyła skrycie.

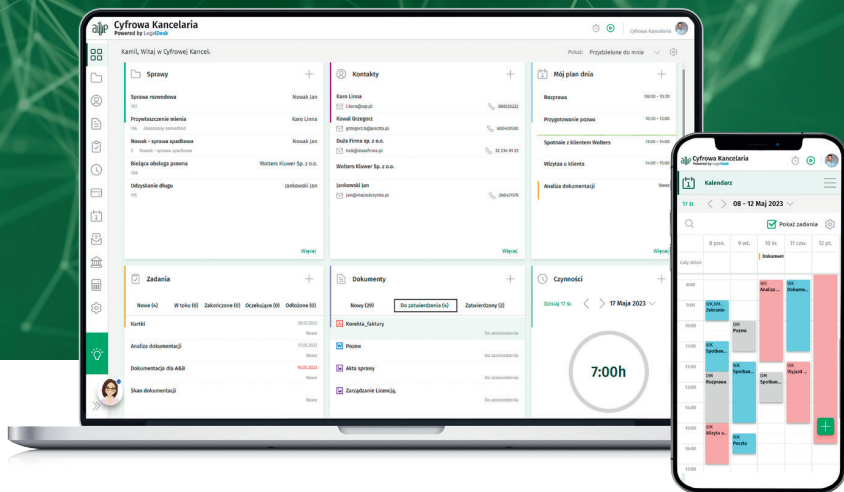
Wobec pozytywnego zakończenia każdej z sytuacji,
uczciła ona te sukcesy, wraz z Misiem Adwokatem,
kolegą swoim z zawodowej korporacji.

Teraz możesz zyskać więcej!

Cyfrowa Kancelaria + LEX w specjalnej ofercie

Cyfrowa Kancelaria

Aplikacja do
zarządzania kancelarią

- pobieranie danych z PISP
- rejestrowanie czasu pracy
- zarządzanie zadaniami i współdzielenie dokumentów
- pobieranie danych z GUS
- rozliczanie klientów

Już od 15 zł/mies.

2 pierwsze miesiące bezpłatnie

LEX dla użytkowników Cyfrowej Kancelarii

System Informacji Prawnej

- baza aktów prawnych i orzecznictwa prawa polskiego i EU
- komentarze kanon ze wszystkich dziedzin prawa
- LEX Kompas Orzeczniczy 2.0
- moduły dodatkowe z wybranej dziedziny prawa

Już od 199 zł/mies.

mLegitymacja

adwokata
aplikanta adwokackiego

prawnika zagranicznego
adwokata niewykonującego
zawodu.

Cyfrowa wersja dokumentu
wydawanego
przez okręgową radę adwokacką.
Potwierdza uprawnienia
zawodowe jej właściciela.

mLegitymacja adwokacka
jest dostępna
w aplikacji mObywatel

pobierz
mLegitymację

NABÓR TEKSTÓW

MŁODA.PALESTRA@NRA.PL

#PUBLIKUJ

**MŁODA
PALESTRA**

CZASOPISMO APLIKANTÓW ADWOKACKICH